

SAVONIA

ammattikorkeakoulu

OPINNÄYTETYÖ – YLEMPI AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
KULTTUURIALA

VÄRIPEDAGOGIIKKA ALLE KOU- LUIKÄISTEN HARMONIKANSOITON OPETUKSESSA

TEKIJÄ Sirpa Kainulainen

Koulutusala Kulttuuriala			
Tutkinto–ohjelma Taidepedagogiikan tutkinto–ohjelma (YAMK)			
Työn tekijä(t) Sirpa Kainulainen			
Työn nimi Väripedagogiikka alle kouluikäisten harmonikansoiton opetuksessa			
Päiväys	28.7.2023	Sivumäärä/Liitteet	62/0
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Savonia–Ammattikorkeakoulu			
<p>Tutkin opinnäytetyössäni väripedagogiikan hyödyntämistä harmonikansoiton alkeisopetuksessa. Lapsi oppii yleensä tunnistamaan ja nimeämään värit jo paljon ennen kuin hän oppii lukemaan tai kirjoittamaan kirjaimia tai numeroita. Värien varhaista oppimista on hyödynnetty jo aiemmin eri instrumenttien soitonopetuksessa. Näiden kokemusten pohjalta päädyin tutkimaan samaa mahdollisuutta myös harmonikan soitonopetuksessa. Opinnäytetyöni tavoitteena oli väripedagogiikan tutkimisen, sovelluksien ja alkeisohjelmiston kehittämisen ohella kannustaa lapsia innostumaan harmonikasta instrumenttina, ja löytää tätä kautta uusia harrastajia harmonikansoiton alueelle. Opinnäytetyöni pohjalta valmistuu väripedagogiikkaan pohjautuva opetusvihko, jota opettajien on mahdollista hyödyntää omassa opetustyössään.</p> <p>Nuottien opiskelu on vaikeaa lapsille, joilla ei ole vielä luku- ja kirjoitustaitoa. Alkeisopetuksessa on käytetty ratkaisumalleina kuulon varaista oppimista, erilaisia värikoodeja ja kuvionuotteja hyödyntäviä menetelmiä. Menetelmistä on kokemusta viulun, pianon, harmonikan ja kanteleen osalta. Haasteet ovat keskittyneet yleensä vaiheeseen, kun tulisi siirtyä oikean nuottikirjoituksen käyttöön.</p> <p>Sen sijaan, että opeleltaisiin soittamaan luku- ja kirjoitustaitoa edellyttävien nuottien perusteella, väripedagogiikan tarkoitus on korvata varhaisiän nuotteihin perustuva soitonopiskelu värikoodiin perustuvalla merkintätavalla. Väripedagogiikassa värit yhdistetään nuottikuvaan viivastolla. Sävelmän rytmi opetellaan kuuloon perustuen korvakuulolta. Rytmiä tuetaan myös sanarytmien, laulamisen ja laululeikkien avulla. Kun hyödynnetään väreillä koodattua nuottikuvaa, kappaleen harjoittaminen tulee lapselle helpommaksi.</p> <p>Väripedagogiikalla tähdätään siihen, että soittaja pystyy mahdollisimman helposti ja joustavasti siirtymään perinteisten nuottien käyttöön, ja samalla käyttämään niiden asianmukaisia nimityksiä. Opinnäytetyöni pyrki antamaan suuntaa väripedagogiikan soveltuvuudesta alle kouluikäisten luku- ja kirjoitustaidottomien lasten harmonikan soitonopetukseen.</p>			
Avainsanat Alkeisopetus, harmonikka, värikoodit nuottien mukana, opetusvihon rakentaminen			

Field of Study Culture	
Degree Programme Master Degree 's Programme in art pedagogy	
Author(s) Sirpa Kainulainen	
Title of Thesisc Colours Pedagogy in Accordion Education	
Date 28.7.2023	Pages/Appendices 62/0
Client Organisation /Partners Savonia University of Applied Sciences	
<p>In my thesis, I studied the use of color pedagogy in elementary accordion teaching. A child usually learns to recognize and name colors long before he/she learns to read or write letters or numbers. Early learning of colors has been used already in the past in teaching of playing different instruments. Based on these experiences, I ended up studying the same possibility also in teaching of accordion playing. The goal of my thesis is, in addition to studying color pedagogy, developing applications and elementary software to encourage children to get interested in accordion as an instrument, and through that to find new enthusiasts in the field of accordion playing. On the basis of on my thesis, a teaching booklet based on color pedagogy will be completed for teachers to use in their own teaching work.</p> <p>Learning notes is difficult for children who can not yet read or write. Learning by ear, different color codes and methods based on pattern notes have been used as solutions in elementary teaching of playing. These methods have been experimented with violin, piano, accordion and kantele. The challenges have usually appeared in the phase when you should switch to using the actual musical notation.</p> <p>Instead of learning to play based on notes requiring reading and writing skills, the purpose of color pedagogy is to replace early learning of note-based playing requiring reading and writing skills with a notation based on color pedagogy. In color pedagogy the colors are connected to the notes with colors in the staves. The rhythm of the tune is learned based on hearing. The rhythm is also supported with word rhythms, singing and song games. Utilisation of color-coded noting makes it easier for the child to practice the song.</p> <p>Color pedagogy aims at facilitating an easy and flexible transition to the use of traditional notes for the player, at the same time using their appropriate names. My thesis aims at showing a direction of the applicability of color pedagogy to teaching accordion playing of children under school age who cannot read or write.</p>	
Keywords Elementary music teaching, accordion, color coded notes, teaching booklet building	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
1.1	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	7
1.2	Opinnäytetyön rakenne	8
2	HARMONIKKA JA SEN RAKENNE	10
2.1	Harmonikan toimintaperiaate ja äänen muodostus	10
2.2	Diskanttiklaviatuuri	11
2.3	Standardibasso	14
2.4	Melodiabasso.....	16
2.5	Harmonikan erityispiirteet	16
2.6	Soittoasento	16
3	HARMONIKAN ERILAISET KOULUKUNNAT	19
3.1	Saksalainen koulukunta.....	19
3.2	Skandinaavinen koulukunta	19
3.3	Venäläinen koulukunta	19
3.4	Suomalainen koulukunta	20
4	MUSIIKKIKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA	20
4.1	Varhaisiän musiikkikasvatus.....	20
4.2	Instrumentin valinta.....	23
4.3	Varhaisiän musiikkikasvatuksen instrumenttiopetuksen piirteitä	24
5	SOITONOPISKELU ILMAN NUOTTEJA.....	25
5.1	Mummila–menetelmä	25
5.2	Kuvionuottimenetelmä	25
5.3	Värinuotit ja niiden käyttö eri instrumenttien opetuksessa	26
5.3.2	Viulu.....	28
5.3.3	Kantele	28
5.4	Korvakuulosoittaminen	29
6	TUTKIMUKSELLINEN NÄKÖKULMA OPINNÄYTETYÖSSÄ.....	30
6.1	Tieteellinen tutkimus.....	30
6.2	Toimintatutkimus.....	30
6.3	Oppimateriaalin valmistaminen	31

6.4	Tavoitteena värikoodiin perustuva opetusvihko	33
7	HARMONIKAN VÄRIKOODIMENETELMÄN PERUSTEET	34
7.1	Sovelletut värikoodit ja niiden lähtökohdat	34
7.2	Rytmiikan opettaminen	35
7.3	Värikoodista nuottien käyttöön	38
8	OPPIMATERIAALIN KEHITTÄMINEN	42
8.1	Kokemuksia värikoodin käytöstä	42
8.2	Esimerkkejä värikoodikappaleista ja niiden rakentamisesta	43
8.3	Pedagoginen näkökulma kappaleisiin	43
8.4	Väripedagogiikan mahdollisuudet erityistä tukea tarvitseville oppilaille.....	45
9	OPETUSVIHKON RAKENNE	46
9.1.	Tavoitteet oppimateriaalille	46
9.2	Sisällysluettelo ja kappalevalikoima	50
9.3	Tulokset opetuskokeiluista värikoodia käyttäen.....	51
9.4	Haastattelut ja niiden analyysi	51
10	POHDINTA.....	55
10.1	Yleistä pohdintaa tutkimuksesta.....	55
10.2	Näkökulmia opetusmateriaalin kokoamiseen	56
10.3	Kehittämisen vaiheet.....	57
10.4	Opetusvihkon toteutus	57
10.5	Jatkokehitysideoita ja tutkimusaiheita	58
	LÄHTEET	59

KUVALUETTELO

KUVA 1. Harmonikan osat (Mutanen Iisa 2023, Kuopio).....	11
KUVA 2. Suomalainen diskanttijärjestelmä (Vapaalehdyykkä –internetsivusto)	13
KUVA 3. Suomalainen standardi- ja melodiabassojärjestelmä (Vapaalehdyykkä –internetsivusto)	15
KUVA 4. Soittoasento (Mutanen Iisa 2023, Kuopio)	17
KUVA 5. Sorminumerot (Mutanen Iisa 2023, Kuopio).....	18
KUVA 6. Kuvionuotit (Kuvionuotit –internetsivusto)	26
KUVA 7. Nuotit väreinä (Mutanen Iisa 2023, Kuopio).....	27
KUVA 8. Pikkuiset kultakalat (Sopanen Satu & Piispanen Ulla, Vivo pikkukantele –vihko, F–kustannus).....	29
KUVA 9. Kehtolaulu (Leskelä Elina, Tarinoita –nuottivihko melodiabassoharmonikalle, 1994, Musiikki Fazer).....	33
KUVA 10. Colourstrings–menetelmä (Szilvay Geza, Violin ABC, German Book).....	36
KUVA 11. Prinsessa Cesilian –nuotti (Prinsessa Cesilian ja Prinssi Gepposen Musiikkivaltakunta, standardbas-soharmonikan alkeisoppikirja, 2017, Kirjapaino Kuki Ky).....	37
KUVA 12. Harmonikan oikean puolen näppäimet väreinä (Mutanen Iisa 2023, Kuopio)	39
KUVA 13. Standardibassonäppäimet väreinä (Mutanen Iisa 2023, Kuopio)	40
KUVA 14. Melodiabassonäppäimet väreinä (Mutanen Iisa 2023, Kuopio)	41
KUVA 15. Nuotit väreinä ja muotoina (Mutanen Iisa 2023, Kuopio).....	42
KUVA 16. C–savelen leikkiä (Ahvenainen Veikko, Harmonikka–aapinen, 1983 Pori)	43
KUVA 17. Reitti linnaan –sävelet (Prinsessa Cesilian ja Prinssi Gepposen Musiikkivaltakunta, standardbas-soharmonikan alkeisoppikirja, 2017, Kirjapaino Kuki Ky).....	45
KUVA 18. Aurinko (Saira Maritta ja Saira Ari–Matti, Pikku hanuristin lelulaatikko, 1996, Pori)	47
KUVA 19. Aurinko (Leskelä Elina, Tarinoita melodiabassoharmonikalle, 1994, Musiikki Fazer).....	48
KUVA 20. Olipa kerran.	49
Kuva 21. Prinssi Gepponen (Prinsessa Cesilian ja Prinssi Gepposen Musiikkivaltakunta, standardbassoharmonikan alkeisoppikirja, 2017, Kirjapaino Kuki Ky).....	50

1 JOHDANTO

1.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Tutkimukseni tarkoituksena on etsiä vastausta siihen, kuinka lapsen kehitysvaiheet vaikuttavat musiikillisen oppimisen taustalla. Lisäksi pohdin harmonikan erityispiirteitä, jotka vaikuttavat soittamisen oppimiseen. Esittelen työssäni erilaisia väripedagogiikan menetelmiä, mutta syvimmin tarkastelen Colourstrings -viulumenetelmän kuvausta ja sen soveltamista harmonikalle. Pyrin hahmottamaan tapaa rakentaa värinuottien käytön pohjalle oppimateriaalia. Innostukseni tutkimukselleni nousee erityisesti määrällisesti vaatimattomasta värinuottien kirjallisesta opetusmateriaalista harmonikalle. Opetettävien ja soitettävien tyyllilajien kirjo laajenee koko ajan. Jo vuosikymmenten ajan harmonikkaa on alettu soittamaan kouluikäisenä. Mielestäni harmonikansoiton alkeisopetus kaipaa voimakkaasti uudistumista ja ajan hengessä elämistä niin opetuksen kuin opetusmateriaalin suhteen. Mielenkiintoni kohteena on harmonikansoiton aloittaminen varhaisiässä. Opinnäytetyössäni pyrin kehittämään perinteistä suomalaista harmonikan opetusmateriaalia alle kouluikäisille väripedagogiikkaa käyttäen. Opetushallituksen laatima laaja opetussuunnitelma ohjeistaa musiikin perustason tavoitteiksi instrumenttiopinnot, luku- ja kirjoitustaidon kehittämisen (Opetushallitus 2002, 10). Työni lopuksi esittelen värinuottien käyttöön soveltuvaa valmista oppimateriaalia.

Harmonikansoiton opetus ja –soiton aloitus alle kouluikäisten lasten kanssa on erityisen kiinnostava aihe, josta minulla on paljon omakohtaista kokemusta. Pienet soittajat aloittavat harmonikansoiton aidon innokkaina ilman ennako-odotuksia soiton ja soittimen haasteista. Lapsen innokkuuden ja soittoharrastuksen jatkumisen takaaminen on opettajan tärkein tehtävä. Opettajalta vaaditaan erityistä osaamista laskeutua lapsen leikinomaiseen maailmaan ja kykyä luoda turvalliset soitonopiskelun lähtökohdat. Pienet lapset eivät osaa vielä lukea ja kirjoittaa, mikä tekee pienten lasten opettamisesta haastavaa. Robbie Case on kehityspsykologi ja hänen teoriansa mukaan lapsen kehitys pohjautuu kielellisen, matemaattisen ja musiikillisen taidon pohjalle (Paananen 2003, 14). Jos lasta ei opeteta järjestelmällisesti, tiedon pohja jää hauraaksi. Sen korjaaminen voi myöhemmässä vaiheessa olla vaikeaa. Puutteet opetuksessa johtavat innokkuuden katoamiseen soittoharrastuksessa. Itselleni paras kiinnostuksen mittari on ollut se, että lapsi tulee toistuvasti innokkaana soittotunnille.

Ensimmäiset harmonikan opetusmateriaalit tehtiin jo 1940–1950-luvulla. Levytykset ja oppimateriaalin arkistointi tuottivat pohjaa harmonikkaperinteen sekä pedagogiikan syntyymiseen. Opetusmateriaalia tekivät erityisesti Lasse Pihlajamaa ja Veikko Ahvenainen. Heidän opastuksellaan alettiin käydä soittotunneilla, ja huomiota alettiin kiinnittää sormitustekniikkaan ja soittoasentoon. Opetuksen kehittymisen myötä alkoi syntyä harmonikkakerhoja ja pelimanniyhtyeitä. Niissä soitettiin yhdessä harmonikkojen tai muiden instrumenttien kanssa. Musiikkioppilaitosten toiminta Suomessa aloitettiin 1960-luvulla. Myös harmonikka sai mahdollisuuden solistisena soittimena esimerkiksi viulun, pianon ja kanteleen rinnalle. Perinteinen harmonikansoiton opettelu on perustunut korvakuulolta opettelemiseen ja nuoteista soittamiseen. Lisäksi se on myös merkittävästi perustunut opettajan omaan mielenkiintoon ilmaista ja tulkita tietynlaisia musiikin tyyllilajeja ja soitattaa oppilaalla mieleisiään sävellyksiä.

On tärkeää säilyttää soittimen yhteydet suomalaiseen musiikkikulttuuriin. Harmonikkataiteilijoiden ja pedagogien tulisi olla kiinnostuneita kehittämään harmonikkaopetusta omalla erityisosaamisen alueellaan sekä kollegiaalisesti yleisemminkin. Soittimen juuret ovat syvällä kansanperinteessä ja se on erityisen arvokasta. Harmonikansoiton historiassa on maassamme lukuisia edelläkävijöitä niin pedagogiikan alueella kuin mestarillisessa soittimen käsittelyssäkin. Lasse Pihlajamaa, Veikko Ahvenainen ja Alpo Pohja ovat tunnettuja harmonikkataiteilijoita ja harmonikan oppimateriaalin kehittäjiä. Viljo Vesterinen, Esko Könönen ja Taito Vainio puolestaan ovat legendaarisia harmonikansoiton virtuooseja. Jokaisella heistä oli hyvin omintakeinen tyyli tulkita sävelmiä. He saivat omat seuraajansa ja jäljittelijänsä, koska taitureita pyrittiin ahkerasti matkimaan. Mainittujen mestareiden myötä monet muut taiturit edesauttoivat harmonikkahistorian kehitystä, mikä lopulta johti harmonikkapedagogiikan kehittämiseen ja opetuksen ja ohjelmiston vakiintumiseen.

Harmonikan erityispiirteet, esimerkiksi näppäimistön ja palkeenkäytön laaja-alaiset tulkinnalliset mahdollisuudet ovat herättäneet nykysäveltäjien kiinnostuksen harmonikkaa kohtaan. Matti Rantanen (1991) toteaa, että harmonikan erittäin laajan äänialan, käytännöllisten sormioiden ja joustavan dynamiikan ansiosta soitin sopii loistavasti aikamme musiikkiin. Soitin on saavuttanut yhtäläisen aseman muiden soitinten rinnalla. Säveltäjät innostuvat soittimesta ja säveltävät sille musiikkia. (Rantanen 1991, 32–33.) Harmonikkakulttuurin kehittyminen johti myös järjestäytymiseen, kun Harmonikansoiton opettajat ry. perustettiin vuonna 1975. Järjestö on alusta asti koostunut koulutetuista harmonikansoiton opettajista ja opettajiksi opiskelevista. Yhdistys on uudistanut kurssitutkintovaatimuksia, kustantanut lukuisia pedagogisia materiaaleja, järjestänyt kilpailuja ja ollut harmonikan kehityksen puolesta puhuja. (Kymäläinen 2003, 8.)

Harmonikan suosion säilyttämiseen olisi syytä tähdätä jokaisella ikätasolla, koska nuoret eivät enää tunnista esimerkiksi sävelmiä *Metsäkukkia* ja *Säkkijärven polkkaa* samalla tavalla kuin vielä kymmenen vuotta sitten. Yleisimmin soitin tulee tutuksi oppilaitosten soitinesittelyissä ja pedagogin oman innokkuuden kautta. Mitä enemmän harmonikka kuuluu ja näkyy musiikkityylilajista riippumatta, se edesauttaa valtavasti soittimen kulkeutumista uusien innokkaiden soittajien syliin.

Vielä 1970-luvun lopussa soittimet olivat usein lapsille liian suuria, mutta sittemmin on ollut lapsille saatavilla kooltaan pienempiä ja hyvin alle kouluikäisille sopivia soittimia. Oikeankokoinen soitin luo lähtökohdan soittoharrastuksen aloittamiselle.

1.2 Opinnäytetyön rakenne

Tutkimukseni lähtökohdaksi on tutkia väreistä soittamista lapsilla, jotka ovat vielä alle kouluikäisiä ja koulun alussa. Pyrin kokemuksiani hyödyntäen tutkimaan, kuinka Colourstrings–menetelmää voidaan soveltaa harmonikalle. Tarkoitukseni on tuottaa opinnäytetyöni pohjalta oppikirja. Kokemuksia väripedagogiikka–menetelmän käytöstä harmonikassa on vain yksittäisiä, eivätkä ne vielä riitä alkeisoppikirjan kehittämiseen. Nykyisin on jo olemassa värejä hyväksikäyttävät mummila–, kuvionuotti–, colourstrings–menetelmät. Harmonikkapedagogi Terhi Romu on valmistanut vuonna 2006 Sibelius–Akatemian Pro gradu –tutkielman, jossa myös hän tutkii Colourstrings–menetelmän soveltamista harmonikalle. Omassa työssäni pyrin samaan. Tutkielmani poikkeaa kuitenkin Romun työstä toiminnallisena

tutkimuksena, jossa käytän enemmän lähtökohtana omaa kokemusta ja haastatteluja. Lisäksi tarvitsin yhtä lailla Romun tutkimuksen myötä tietoa lasten musiikillisista kehitysvaiheista, perustietoa instrumentista, joiden perusteella pystytään rakentamaan ohjelmistovihkoa lapsen kehitys huomioon ottaen.

Olen päässyt omien pikku oppilaiden kautta kokeilemaan omia ajatuksiani väripedagogiikasta harmonikkaan sovellettuna. Kun aloitin opetustyön valmistuttuani Joensuun konservatoriosta vuonna 2000, tuli hyvin pian kaksi alle kouluikäistä lasta oppilaakseni. Koulutuksen tarjoama tieto pienten lasten opettamisesta oli jäänyt vähäiseksi. Päädyin siinä tilanteessa kokeilemaan värejä opettaessani jälkeinpäin tarkasteltuna merkittävin oppi tuli itse opetustilanteista pienten lasten kanssa. Pedagogisen vuorovaikutuksen ja lapsilta saamani palautteen kautta sain tietoa lähestymistapani onnistumisesta ja laatimani opetusmateriaalin laadusta.

Opetuksen alkuvaiheessa ensisijaisia opetusaiheita ovat melodia, harmonia ja rytmi, ja toissijaisia sointi, tekstuuri ja dynamiikka (Paananen 1997, 82). Pienten lasten opettaminen mittaa parhaimmillaan opettajan herkkyyttä havaita opettelu eri vaiheita ja pedagogista osaamista. Olen valinnut viulistien tunnetuksi tekemän Géza Szilvayn Colourstrings–menetelmän, jossa olennainen lähtökohta on lapsenomaisen nuottikuva (Colourstrings -verkkosivu). Ensimmäiset julkaisut saivat alkunsa Szilvayn omien lasten musisointitarpeesta. Iltasaduista syntyivät satukirjat. Yksittäiset harjoitukset ja tehtävät johtivat Violin ABC –kirjojen syntyyn 1979–luvulla. Lapsen musiikin luku –ja kirjoitustaito kehittyvät menetelmässä muun musiikillisen taidon ohella. (Szilvay 1996, 51, 56, 97.)

Ensimmäisessä osuudessa esittelen harmonikan rakennetta ja soittimen soitannollisia pääperiaatteita. Toisessa luvussa tarkastelen lapsen kehitysvaiheita edellytyksenä nuoteista soittamiselle. Tämän jälkeen esittelen erilaisia värikoodeihin perustuvia opetusmetodeja. Muotoilen tutkimukseni neljäntenä vaiheena Colourstrings–menetelmää harmonikansoitossa. Tutkimuksellisesti valmista harmonikan väripedagogiikkaan tehtyä oppimateriaalia on vähän. Itse olen kokeillut Anne–Marie Sillanpään väripedagogiikkaan perustuvaa soittovihkoa (Sillanpää, Väreillä soittamaan). Vihkoa en ole kokonaan pystynyt käyttämään oppimateriaalina, vaan olen poiminut lisäksi irtomonisteita ja hakenut yksittäistä opetettavaa lukuisista harmonikan oppikirjoista. Muita opetustapoja, kuten laulu– ja leikkitehtäviä, sekä korvakuulolta soittamista olen kokeillut opetustyössäni vuosien varrella. Opinnäytetyöni rakenne koostuu viidestä tutkimuksellisesta lähtökohdasta:

1. Harmonikan kehityshistoria ja rakenne
2. Lapsen musiikilliset kehitysvaiheet
3. Värikoodeihin perustuvia opetusmenetelmiä
4. Colourstrings–menetelmä
5. Musiikkipedagogien kokemukset väripedagogiikan käytöstä

Pyrin tarkastelemaan värimenetelmiä soitonopettajien ja varhaisiän musiikkikasvatuksen pedagogien haastattelujen avulla. Pyrin soveltamaan Colourstrings–menetelmää harmonikalle. Instrumentin opetuksessa pureudun nuottien luku– ja kirjoitustaidon oppimisen kautta opettamiseen. Tällöin lähtökohta on taiteen opetussuunnitelman mukainen. (Opetushallitus 2002.)

2 HARMONIKKA JA SEN RAKENNE

2.1 Harmonikan toimintaperiaate ja äänen muodostus

Harmonikka instrumenttina herätti voimakasta kiinnostusta systemaattiselle opettamiselle ja harmonikkakulttuurin kehittämiseksi 1900-luvun alussa. Soitonopetus toteutettiin yksilöopetuksena, mutta pedagogisesti toimivaa opetusta se ei vielä ollut. (Kymäläinen 1994, 34–37.) 1930-luvulta alkaen alkoi kehittyä erilaisia koulukuntia, kuten saksalainen, skandinaavinen ja venäläinen koulukunta. Syynä erilaisten koulukuntien muodostumiseen oli esimerkiksi instrumentin ominaisuudet, instrumentin sointi, soitettava ohjelmisto ja yhteiskunnan arvostus. Taiteilijoilla ja pedagogeilla oli tärkein vaikutusvalta silloisen harmonikkatradition syntyyn. (Rantanen 2003a, 115–116.) Harmonikka on hyvin nuori instrumentti moneen muuhun verrattuna. Ensimmäiset harmonikan esikoismalli kehitettiin 1820-luvulla Saksassa. Tarina kertoo, kuinka harmonikan syntyhistoria juontaisi juurensa jopa 4000 vuoden taakse Kiinaan. Tarinan mukaan keisari olisi kehittänyt suu-urun nimeltään Chen tai Sho, joka muistutti Fenix-lintua muistuttaen. (Kymäläinen 1994, 21.) Kehitys olisi jatkunut suu-uruista nimetyistä soittimista vapaalehdykkäsoittimiksi kutsuiksi puhallussoittimiksi. Niitä olivat esimerkiksi harmoni, huuliharppu ja harmonikan sukulaisena pidetyt bandoneon ja concertina. (Kymäläinen 1994, 24.)

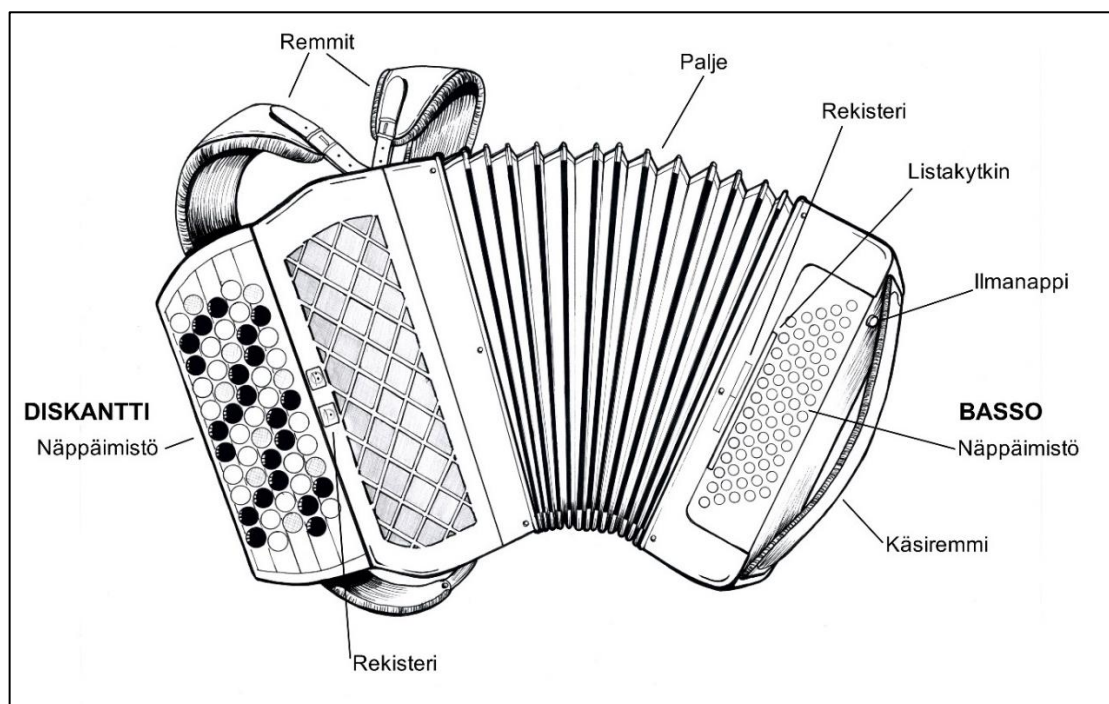
Nykyisin harmonikan toimintaperiaate on yksinkertainen. Kielet rakennetaan pääasiassa metallista, ja ne kiinnitetään kielilaattaan. Kielet ovat taipuisia ja värähtelevät ilmapinnan ansiosta. Tällä menetelmällä kielen kolme vapaata sivua pääsevät värähtelemään vapaasti. (Macarello 1980, 3.) Vapaalehdykkärakenne vaikuttaa myös voimakkuusvaihtelujen tuottamiseen. Nopeasti ja suuresti tehtävät voimakkuusvaihtelut syntyvät vapaalehdykkäkielen rakenteen ansiosta kielen ollessa herkkä ilmanpaineen muutoksille (Muller 1979, 570).

Harmonikan oikealla puolella on diskantti, jolla soitetaan tyypillisesti musiikkikappaleiden melodioita. Harmonikan vasemmalle puolelle jää bassokoneisto. Lisäksi bassokoneistossa on ilmanappi. Tällä saadaan soittimen palje tarvittaessa nopeasti kiinni. Harmonikan voi tyhjentää ilmasta ilmanapin ansiosta siten, ettei yksikään kieli soi. (Väyrynen 1997, 20–21.) Standardibassoharmonikassa vasemman puolen basso toimii enemmän säestävänä näppäimistönä. Convertor-harmonikassa on vasemmalla puolella standardi- ja melodiabasso. Convertor soittimessa toimii normaalisti standardibasso. Listavaihtajalla saadaan vasemman puolen melodiabasso päälle. Melodiabassonäppäimistö tarkoittaa peilikuvamaista näppäinjärjestelmää oikean puolen diskantin kanssa. Melodiabassolla pystytään soittamaan, kuten oikealla kädellä ja se on erityisesti klassisissa kappaleissa erinomainen ominaisuus. (Väyrynen 1997, 43.)

Näppäimistöjen välissä on soittimen tärkein osa palje, jota joskus kutsutaan soittimen sieluksi. Palkeella saa harmonikan soimaan vetämällä ja työntämällä paljetta niin, että soittimen sisälle syntyy ilmanpaine, joka saa kielet värähtelemään. Palkeenkäytössä on tärkeää oikea liikerata niin vetäessä kuin työntäessä. Vääränlainen palkeenkäsitely voi aiheuttaa soinnillisia ongelmia ja soittajalle fyysisiä vaivoja. Palkeenkäsitely, johon tulisi kiinnittää yhtä paljon huomiota kuin soittoasentoon ja sormitekniikkaan, jää usein liian vähälle huomiolle. (Väyrynen 1997, 53.) Paine on palkeenkäytössä merkityk-

sellistä. Tiiviin palkeella puristetun paineen tuloksensa saadaan soittimesta tasainen äänen voimistuminen ja painetta vähentämällä äänen hiljentäminen. Harmonikan näppäimistön erilaisella kosketuksella ei saada suurta äänen sävyllistä eroa. Palkeen tuottamalla paineella sen sijaan voidaan tuottaa herkkä hiljainen äänensävy ja äkillinen äänen korostus. Äänen huolellinen sytyttäminen ja sammuttaminen ovat tärkeitä palkeen tehtäviä. Soittajan tarkkakorvaisuus on edesauttaa oikeanlaisen äänenpaineen tuottamisessa ja palkeenkäytön hallinnassa. (Väyrynen 1997, 53–54.) Bassoremmi (kuvassa 1 käsiremmi) pitää harmonikansoittajan vasenta kättä soiton aikana paikallaan.

Isommissa harmonikoissa molemmilla puolilla näppäimistön ja palkeen välissä on rekistereitä, joilla soittimen äänikertoja ja niiden myötä äänensävyjä saadaan vaihdeltua. Lisäksi rekistereillä soittaja pystyy säätämään harmonikansa äänenvoimakkuutta ja soittimen soivaa äänialaa. (Kymäläinen 1994, 16.) Kuvassa 1 näemme harmonikan osat ja niiden lisäksi olka- ja selkäremmit, jonka avulla soitin pysyy soittajan sylissä. Bassoremmi pitää harmonikansoittajan vasenta kättä soiton aikana paikallaan.

KUVA 1. Harmonikan osat (Mutanen Iisa 2023, Kuopio)

2.2 Diskanttiklaviatuuri

Diskanttiklaviatuuri eli oikean käden näppäimistöjä kehittyi erilaisiksi järjestelmiksi. Harmonikan valmistus alkoi Saksassa ja Italiassa. (Kymäläinen 1994, 60.) Harmonikan eri kehitysvaiheiden ansiosta erilaisia harmonikkojen näppäinjärjestelmiä on syntynyt ympäri maailmaa. (Kymäläinen 1994, 62.) Suomalaista näppäinjärjestelmä on muodostunut eurooppalaisesta järjestelmästä, yksi rivi erottaa sen eurooppalaisesta järjestelmä. Suomalaista järjestelmää käytetään vain Suomessa. Suomessa soiteetaan kolmelta keskimmaiselta riviltä, samalla myös vasemman käden melodiabassossa. Suomalaisen järjestelmän etuna on pidetty eräänlaista tasapainoa molemman käden sormioiden kanssa (Väyrynen, 1997, 24). Ensimmäinen suomalainen harmonikansoiton oppikirja oli Martin Paulin *Accordion–Scola*,

joka julkaistiin 1885. Siinä ei ollut kirjoitettu sävelmiä tavallisilla nuoteilla, vaan niin sanotulla ote– eli numerokirjoituksella. Tällainen nuotinnustapa oli suosittu Euroopassa (Vesala & Kurkela, 62). Harmonikan rakenteellinen ominaisuus kehittyi 1940–luvulla ja samoihin aikoihin lukuisat soittajat hurmasivat yleisöä taiturikappaleillaan. Monet heistä olivat itseoppineita. Paul Martinin lisäksi Johan Homan, Valter Koskinen ja Leander Norrback antoivat myös harmonikkaopetusta. Oppimista auttoivat tutut melodiat (Kurkela–Tikka 2014, 266–268).

Harmonikan diskanttinäppäimistö on pystyasennossa tarkasteltuna kromaattinen, eli puolisävelasteikko koa pitkin kulkeva järjestelmä. Soittimen oikealla puolella olevalla diskantilla soitetaan pääsääntöisesti sävellysten melodioita. Diskantin näppäinjärjestelmän, kevyen kosketuksen ja näppäinten lähekkäisyyden ansiosta soittimella saadaan soitettua erittäin nopeita kuvioita. Harmonikassa hyvin olennainen ominaisuus on transponoinnin helppous, koska soinnut ja erilaiset kuviot säilyvät sävellajista riippumatta samanmuotoisina kolmella perusrivillä. Yleisin Suomessa käytössä oleva diskanttiklaviatuuri on viisirivinen. Pystysuunnassa kolme keskimmäistä riviä kutsutaan keskiriveiksi, kahta reunimmaista riviä kutsutaan ulko- ja sisäriveiksi. Soittimen ääniala on laaja, joka mahdollistaa isojen sointujen otteita niin oikealla kuin vasemmalla kädellä (Kymäläinen 1994, 14). Alla olevassa 2. kuvassa on harmonikan diskanttinäppäimistö.

Harmonikan molemmilla puolilla on näppäinkoneistot, joiden vieressä rekisterikoneisto ja alla kielipenkit. Jos harmonikka on suuri casottomalli, oikean puolen koneistosta löytyy myös casottokuilu. Oikean puolen näppäinjärjestelmiä on monia. Suomalaisessa diskanttiklaviatuurissa näppäimet sijoittuvat kromaattisesti, eli c–cis, d–dis (kuva 2). Erilaisia näppäinjärjestelmiä ovat esimerkiksi italialainen, ruotsalainen ja venäläinen järjestelmä. Tämä tarkoittaa sitä, että eri maiden näppäinharmonikoissa sävelet sijoittuvat eri systeemeillä näppäimistöissä. Pianoharmonikassa oikean puolen klaviatuuri on samanlainen kuin pianossa (Mannerjoki 2009). Äänikertoja harmonikassa on yksi tai useampi, jolloin sen sanotaan olevan pienimmissä harmonikoissa yksiäänikertainen ja suurimmissa neliäänikertainen. Mitä isompi harmonikka, sen useampi äänikerta. Äänikerroilla on merkitystä soittimen äänen laatuun. (Kymäläinen 1994, 16). Rekisterit ovat diskantti- ja bassoklaviatuurin yhteydessä, ja niillä saadaan vaihdettua soittimen äänikertoja ja samalla soittimen sointia. Rekistereiden määrä on myös suoraan verrannollinen soittimen kokoon. Mitä isompi harmonikka, sitä useampi rekisteri. Isoimman näppäinharmonikan ääniala voi olla jopa F–gis⁴, jopa F–cis⁵ äänialaan asti. Isoimman näppäinharmonikan ääniala voi olla jopa F–gis⁴, jopa F–cis⁵ äänialaan asti (Mannerjoki 2009).

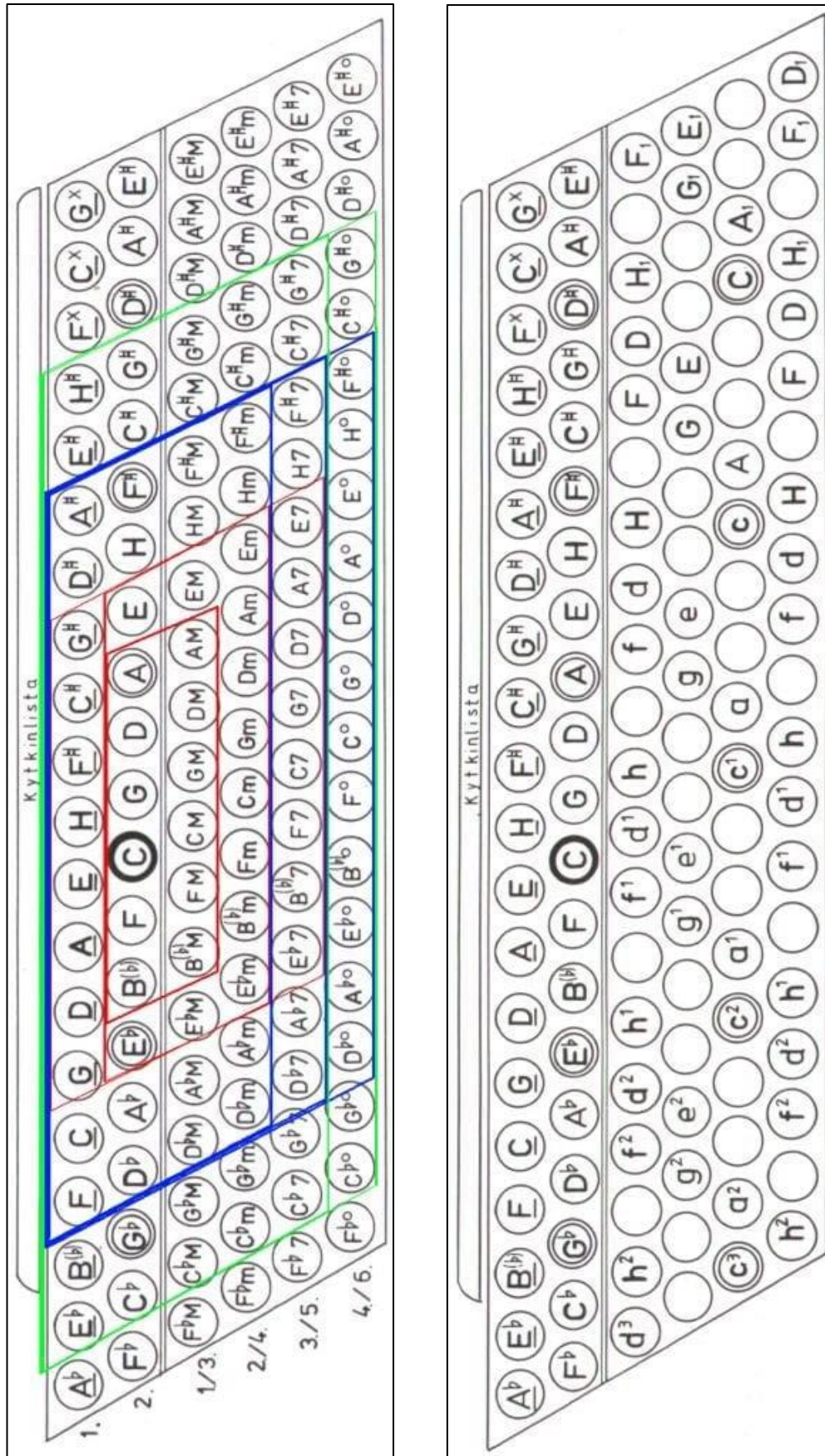
KUVA 2. Suomalainen diskanttijärjestelmä (Vapaalehdynkä –internetsivusto)

2.3 Standardibasso

Harmonikan vasemmalla puolella on bassonäppäimistö. Bassorivit on osittain porrastettu soittimen ollessa soittajan sylissä pystysuuntaisesti. Standardibassossa on kuusi riviä. Täysikokoisessa harmonikassa on 120 standardibassonäppäintä. Standardibassosormiossa perusbassot sijoittuvat pystysuunnassa kahdelle palkeenpuolimmaiselle riville ja niitä on yhteensä 40 näppäintä. Perusbassot muodostavat kvinttiympyrän muotoisen järjestyksen (Kymäläinen 1994, 16). Merkittyjä näppäimiä ovat C, E ja AS. Neljä reunimmaista riviä ovat sointubassoja ja ne sijoittuvat perusbassorivien alle. Sointubassoissa soivat duuri, molli, septimi ja vähennetty septimisointu (kuva 3). Standardibasson tehtävä on pääsääntöisesti säestää oikean käden melodioita, jolla soittajan on helppo soittaa rajallisia bassosoolokuvioita. Pienikokoisten harmonikkojen bassoissa ei ole välttämättä ollenkaan vähennettyjä septimivejiä (Mannerjoki 2009). Tällöin soitin on saatu mahdollisimman kapeaksi pienen soittajan syliin.

Standardibasson soittajat soittavat mielellään perinteistä harmonikalle sävellettyä musiikkia, kuten populaarimusiikkia ja virtuoosi- ja tanssimusiikkia. Soitin on kevyempi versio koneistonsa ansioista kuin convertorharmonikka.

KUVA 3. Suomalainen standardi- ja melodiabassojärjestelmä (Vapaalehdykkä -internetsivusto)

2.4 Melodiabasso

Convertorharmonikassa on kaksi erilaista koneistoa, standardi- ja melodiabasso. Melodiabassoharmonikan bassokoneisto on monimutkainen ja herkkärakenteinen. Melodiabassoharmonikan kuulokuva on erilainen kuin standardibassoharmonikassa. Standardibasson koneiston perusbassorivit toimivat samalla tavalla, vaikka melodiabasso on kytkettynä. Melodiabassossa molempien käsien sormiot ovat kromaattisia, eli puolisävelasteikkoisia. Melodiabasso löytyy soittimen kolmelta reunariviltä ja neljäs rivi on niin sanottu apurivi. Sormituksellisesti hankalissa kohdissa apurivin merkitys on olennainen. Melodiabassoharmonikkojen näppäinjärjestelmiä on erilaisia eri maissa. (Kymäläinen 1994, 14–16.) Koneistovaihtaja on pystysuorassa oleva rekisteri, jota painettaessa haluttu bassojärjestelmä vaihdetaan. Melodiabassojärjestelmä on peilikuva diskanttisormion kanssa (kuva 3). Nappuloiden merkinnät ovat yhteneväiset, diskantissa ja melodiabassossa c ja f on merkitty erilaisella nappulalla. Harmonikan bassokoneiston näppäimet ovat kuitenkin pieniä. Melodiabassoharmonikkaa käytetään klassisessa ja aikamme musiikissa. Sen soinnillinen ominaisuus varsinkin isoissa konserttiharmonikoissa on urkumainen. Melodiabasson käyttö helpottaa pitkien bassokuvioiden soittoa ja sillä pystyy soittamaan helposti identtisiä melodiakulkuja laajoilla oktaavialoilla samoin kuin diskantillakin. Soittaja soittaa melodiabassoa pääsääntöisesti neljällä sormella. Peukalon käyttö on mahdollista rajoitetusti.

2.5 Harmonikan erityispiirteet

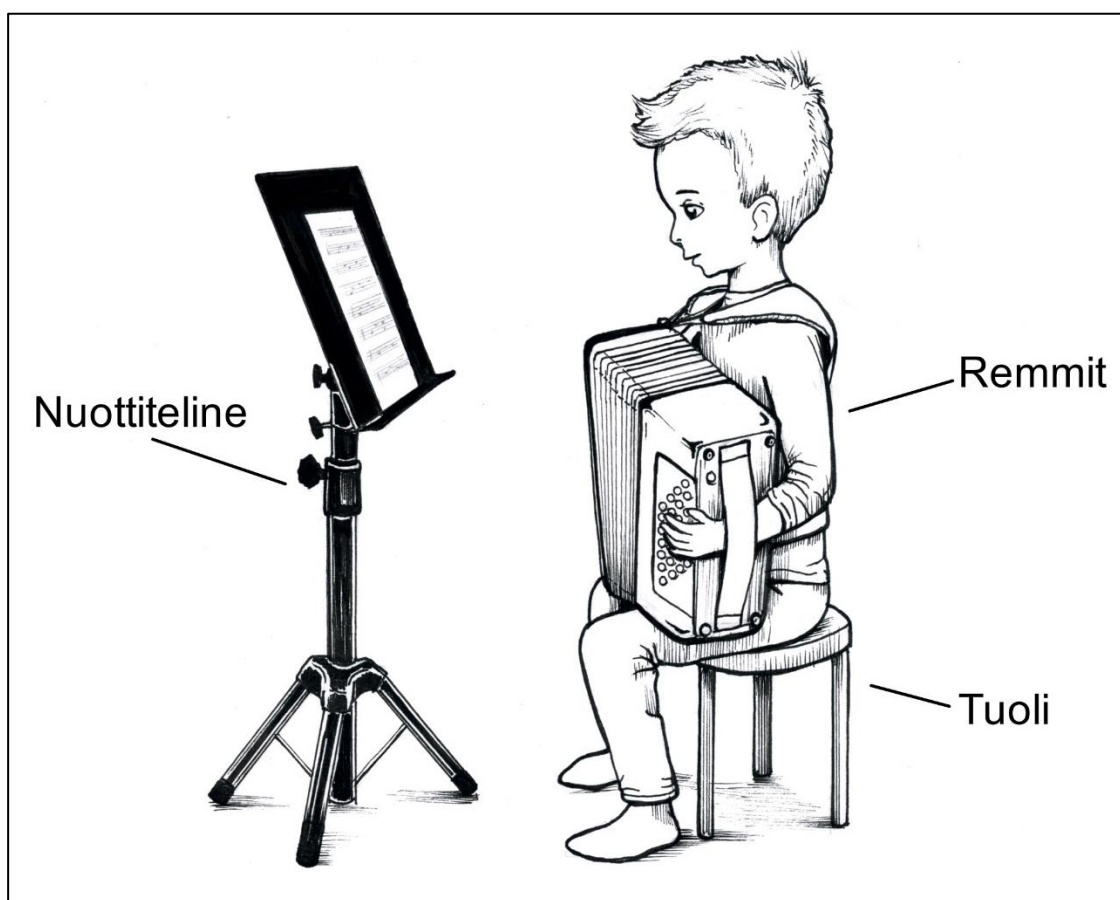
Yhteinen nimittäjä erilaisilla harmonikoilla on palje. Harmonikasta saadaan helposti ääni. Viljo Mannerjoki kertoo Vapaalehdykkä -verkkosivuilla erilaisten harmonikkojen eroista. Hän kuvaa sitä, kuinka harmonikat ei esimerkiksi kaipaa soittamisen aluksi viriämistä ja jo muutamalla äänellä pystyy soittamaan yksin ja yhdessä. Standardi- ja melodiabassoharmonikan lisäksi käytettävissä on pianoharmonikka pianokoskettimistolla. Vähärivinen harmonikka tarkoittaa yksi- tai kaksirivistä harmonikkaa. Vähärivisten harmonikkojen tekniikka voi olla palkeen käsittely, jossa vedettäessä ja työnnettäessä syntyy eri ääni. Vähärivistä harmonikkaa soitetaan erityisesti kansanmusiikissa (Mannerjoki 2007).

2.6 Soittoasento

Harmonikka on verrattain suuri ja painava sylissä pidettävä soitin. Soitinta soitetaan istuen tai seisten. Soittoharrastuksen alussa huomioidaan soittajan koko, sillä soitin ei saa missään vaiheessa olla soittajalle liian iso, liian pieni tai painava. Standardibassolla varustettu harmonikka on kevyempi kuin melodiabassolla varustettu. Aloitussoittimet voivat olla myös pieniä pelkällä melodiabassolla varustettuja soittimia. Isot convertorharmonikat voivat painaa jopa yli viisitoistakiloa. Olkaremmat pitävät soittimen soittajan sylissä. Bassoremmit sijaitsee harmonikan vasemmalla puolella bassokoneiston sivussa. Soittaja asettaa vasemman käden bassoremmin alle tukemaan soittajaa vetämään ja työntämään paljetta. Selkäremmi tukee olkaremmettä, jotta ne eivät valu olkapäiltä pois ja pitävät yhteisesti soittimen tukevasti soittajan sylissä. Remmien säätäminen on todella tärkeää, jotta soitin asettuu jalkojen vaaraan ja oikeanlaiseen kulmaan soittajan sylissä. Sormien koordinaatiokyvyn haasteena on se, ettei

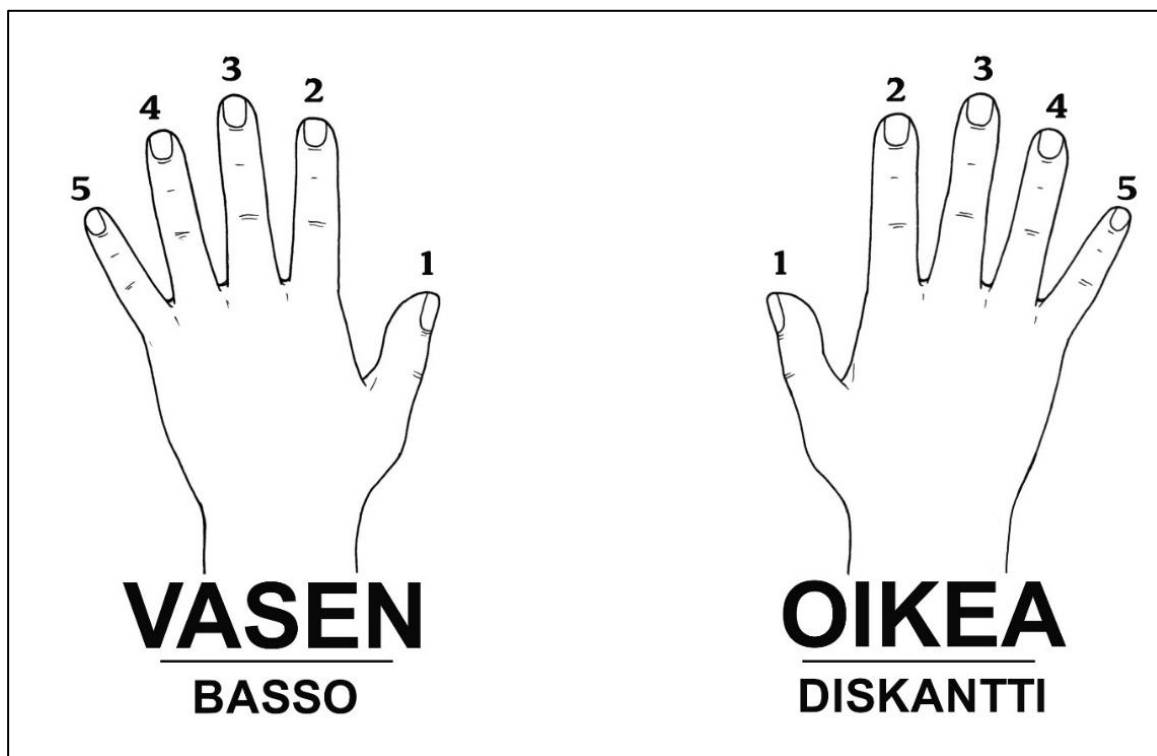
vasemmalle puolelle soitinta näe. Melodiabassoharmonikan erityinen piirre on vasemman puolen bassopuolen peilikuvamainen näppäinjärjestelmä. Lapsia kiehtoo harmonikassa sen nappuloiden määrä. Alla olevan kuvan mukaisesti soittajan tulee istua selkä suorana kantapäät lattiassa istualtaan soitettaessa. Tuoli on soittajan pituuden huomioiden sopivan korkea, jotta jalat asettuvat oikeaan kulmaan hyvän soittoasennon hakemiseksi. Soittajan edessä olevan nuottitelineen tulee olla katselukorkeudella (Kuva 4). Näin soittaminen ei rasita niskaa ja nuotteja on helppo lukea. Harmonikka asettuu oikein asennettujen remmien, soittoasennon, soittojakkaran ja hyvän soittoryhdin ansiosta hieman soittajan vasemman jalan puolelle. Se ei siis saa olla keskellä syliä. Soittoasentoon tulee kiinnittää huomiota heti soiton alkeistasolla, sillä virheellisen soittoasennon korjaaminen myöhemmin on vaikeaa (Väyrynen 1997, 16–18).

KUVA 4. Soittoasento (Mutanen Iisa 2023, Kuopio)

Harmonikansoittaja käyttää molemmissa käsissä kaikkia viittä sormeaan. Jokaiselle sormelle on oma numero: peukalo 1, etusormi 2, keskisormi 3, nimetön 4, pikkurilli 5. (Kuva 5) Molemmissa käsissä sorminumerot ovat samanlaiset. Väripedagogiikan ja systemaattinen sormitusten käyttö on ensiarvoisen tärkeää. Alussa jokaisella värillä on oma sormi. Omassa hahmottelemassani väripedagogiikasta lähdän liikkeelle käyttäen kolmea keskivriä. Keskivriiden käytön lisäksi opetellaan jo sormittamisen alkeet. Samat sorminumerot toistuvat molemmissa käsissä (Kuva 6) ja niiden hahmottamisessa väripedagogiikasta voi olla suurta apua. Harmonikkataiteilija Mika Väyrynen kertoo kirjassa perusteellisesti

soittoasennon tärkeydestä ja sen oikeanlaisesta otteista harmonikansoitossa. Hän sanoo, kuinka hienomotorisen muistin avulla sävelet löytyvät sormiin katsomatta. Sormituksen identtisyys vasemman käden kanssa korostuu melodiabassoharmonikan sormittamisen kanssa. Standardibassoharmonikassa lähtökohta ei ole sama, vaan käytössä olevat yhtenäiset värit löytyvät soittimen vasemman puolen perusbassorivien nappuloista, jonne soittaja ei missään vaiheessa näe. Väyrysen mukaan nopeasti soittaminen on lahja, mutta erityisesti instrumentin tunteminen ja sormien käyttö tietystä, loogisessa järjestyksessä edesauttaa sitä (Väyrynen 1997, 22). Diskantissa pystytään käyttämään oikean käden kaikkia sormia. Hyvällä sormituksella on merkitystä molempien ranteiden ja kyynärvarren asentoon. Harmonikan oikean puolen kahvaan ei saa nojata, koska silloin ranne ei pysy suorana. Vastaavasti vasemman käden ranne tulee tukevasti työntää bassoremmin alle, jolloin sormet yltävät koukistuen rennosti näppäimille. Kaikki nämä yhdessä muodostavat oikeanlaisen pohjan soittajan taitoon opetella sävelmät sujuvaksi. Kuvassa näytetään sorminumerot molemmissa käsissä. Harmonikan virtuoosimainen soittotekniikka on hyvin luonteenomaista, sillä näppäimet ovat lähellä toisiaan. Niiden järjestys antaa soittajalle mahdollisuuden soittaa musiikilliset kuviot nopeasti. Kromaattiset ja asteikkoihin perustuvat kuviot ovat harmonikansoittajien suosiossa. Näppäinkosketus on kevyt, kun sormitukselliset asiat ovat hyvin hallinnassa. Se myös edesauttaa virtuoottisen nuottitekstuurin tulkitsemista (Väyrynen 1997, 23).

KUVA 5. Sorminumerot (Mutanen Iisa 2023, Kuopio)

3 HARMONIKAN ERILAISET KOULUKUNNAT

3.1 Saksalainen koulukunta

Koulukunnat muodostuivat eri maiden välille, kulttuurin tuoman lähtökohdan mukaisesti. Muodostui harmonikankehityksen keskittyviä, jotka tänä päivänä nimetään harmonikan kulttuurin syntyperäksi. Hohner-koulu sijaitsi Trossingerin kaupungissa, joka oli pitkään saksalaisen harmonikkakulttuurin keskipiste. Tällä koululla valmistuivat ensimmäiset harmonikansoiton opettajat ammattiinsa (Rantanen 2003a, 117). Hohner-harmonikkatehdas valmisti nimellään omaa harmonikkamallistoa, jonka soittimet olivat erityisiä bassojärjestelmänsä vuoksi. Niiden bassorivistö oli jopa yhdeksänrivinen yhdistäen standardi- ja melodiabasson samalle rivistölle ilman listavaihtajaa. Diskantissa oli suurimmaksi osaksi pianokoskettimisto. (Rantanen 2003a, 118.)

Saksassa keskityttiin kehittämään harmonikkaa voimakkaasti. Vielä tänä päivänäkin osa saksalaisista käyttää saksalaisen koulukunnan edustamia harmonikkoja. Saksalaisen harmonikkaohjelmiston juuret ovat syvällä barokkimusiikissa ja originaalimusiikissa eli harmonikalle sävelletyssä musiikissa. Originaalimusiikin julkaisijana tärkeässä roolissa oli Hohner-kustantamo. (Rantanen 2003a, 123.) Melodiabassoa alettiin käyttää 1952 (Väyrynen 1997, 12). Barokki- ja originaalimusiikin sävellykset ovat olleet tärkeä osa harmonikkaohjelmiston kehittymisessä, mutta tänä päivänä niiden arvo on enemmän historiallista (Kymäläinen 1994, 40).

3.2 Skandinaavinen koulukunta

Pohjoismaalaisen koulukunnan keskeinen kehittäjä oli Mogens Ellegaard (1935–1995), joka suhtautui intohimoisesti taideharmonikan kehittämiseen. Harmonikansoiton opetuksen hän aloitti Kööpenhaminan Kuninkaallisessa Musiikkikonservatoriossa vuonna 1972 päämäärään monipuolinen harmonikansoiton opettajien koulutus. (Rantanen 2003a, 116–117.) Suomalaisen Lasse Pihlajamaan ja Mogens Ellegaardin venäläiseen harmonikkamalliin perustuva ja Italiassa valmistettu harmonikkatyyppi on edelleen suosituin harmonikka Pohjoismaissa (Rantanen 2003a, 123–124). Ellegaard oli edelläkävijänä pienten melodiabassoharmonikkojen valmistuksessa (Kymäläinen 1994, 43–44).

Ellegaard teki mielellään yhteistyötä tanskalaisten, ruotsalaisten ja norjalaistenkin säveltäjien kanssa. Tämän yhteistyön hedelmäksi muodostui säveltäjien pohjoismaalainen ja eurooppalainen taituruus orkesterisolisteina, jolloin myös pohjoismaalaiset originaaliteokset saivat sijansa nykyisessä harmonikkamusiikissa. (Rantanen 2003a, 116, 124–125.) Verrattaessa näitä kahta koulukuntaa keskenään, on todettavissa saksalaisen tradition rehevyys soinnullisesti, kun taas skandinaavinen sointi on selkeää.

3.3 Venäläinen koulukunta

Venäläinen koulukunta oli merkittävästi poliittisen vallan alla. Harmonikka ja muut kansansoittimet olivat poikkeuksellisen tärkeitä, ja niille muodostui traditionsa lähes kaikkiin korkeakouluihin. Gneissin musiikkiakatemia oli venäläisen klassisen harmonikkakulttuurin tärkein korkeakoulu. Kansanmusiikin kohdalla oma tiedekunta perustettiin 1948. (Rantanen 2003a, 119–120.)

Harmonikkojen valmistuksessa oli silloisen Neuvostoliiton aikana edelläkävijä. Maassa kehitettiin harmonikka, jonka sointi oli vertaansa vailla. Bajan–harmonikka rakentui convertor–mekanismilla ja ylösalaisella melodiabassolla. (Rantanen 2003a, 119–120.) Venäläisen bajanin sointiin on haettu sekä orkestraalista että urkumaista sointia (Rantanen 2003a, 124). Kun opetus Venäjällä eli silloisessa Neuvostoliitossa alkoi, harmonikansoiton opetusmateriaalia alkoi syntyä. Niihin sisältyi polyfonista musiikkia, etydejä, kansansävelmiä ja harmonikalle sovitettua musiikkia. Pedagogista materiaalia syntyi paljon lähinnä Neuvostoliiton vuosikurssijärjestelmää varten. Jokaiselle vuosiluokalle oli omat ohjelmistovihkonsa. (Rantanen 2003a, 127.) Kaiken kaikkiaan Venäjältä tulee edelleen merkittävän lahjakkaita harmonikansoiton taitajia, joiden mestarillinen ote harmonikassa on esimerkillinen.

3.4 Suomalainen koulukunta

Edellä mainitut koulukunnat ovat vaikuttaneet maailmalla taideharmonikan kehitykseen. Suomalainen koulukunta syntyi näiden vaikutuksen pohjalta 1900–luvun puolivälin jälkeen erityisesti Lasse Pihlajamaan ansiosta. Hän oli laajakatseinen taituri niin harmonikansoittajana, säveltäjänä kuin soittimen kehittäjänä. (Kymäläinen 1994, 62–63.) Harmonikka hyväksyttiin 1970–luvulla musiikkiopistojen opetusohjelmaan ja pian sen jälkeen myös musiikkioppilaitoksissa otettiin käyttöön peruskurssitutkintovaatimukset (Kymäläinen 2003, 6). Harmonikka huomioitiin ensimmäistä kertaa virallisemmin vuoden 1974 musiikinopetustoimikunnan mietinnössä, jossa kehityskohteena oli myös harmonikkamusiikki (Kymäläinen 2003, 8.) Sibelius–Akatemian ovet avautuivat harmonikalle solistisena soittimena vuonna 1977. Se oli merkittävä askel suomalaisen harmonikkakulttuurin kannalta. Sibelius–Akatemian rehtori Veikko Helasvuo myönsi harmonikalle tuen, jonka ansiosta soitin vakiinnutti itsensä akateemisissa opetusjärjestelmässä. (Kymäläinen 2003, 11.)

Kolmen vuosikymmenen aikana suomalaisesta korkeakoulusta on valmistunut lukuisa joukko harmonikkapedagogeja ympäri Suomea muodostaen laajan opetusverkoston (Rantanen 2003b, 133). Monet suomalaiset harmonikkapedagogit ovat opiskelleet ulkomailla tuoden mukanaan kansainvälisiä vaikutteita suomalaiseen opetukseen. On olennaista huomata, ettei suomalaista harmonikkaperinnettä ole irrotettu kansainvälisestä perimästä. Suomalaista kulttuuriperintöä pidetään suurena voimavarana yhdessä kansainvälisen musiikkiperinteen kanssa (Lips 2003, 132). Suomalainen taituruus on korkeatasoista maailman harmonikkataiteilijoiden joukossa. Suomalaiset menestyvät kansainvälisissä kilpailuissa ja säveltäjät ovat kiinnostuneita tekemään musiikkia harmonikalle (Kymäläinen 2003, 108). Lukuisat ulkomaalaiset harmonikansoiton opiskelijat pyrkivätkin hakemaan oppia Suomesta (Rantanen 2003b, 134).

4 MUSIIKKIKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA

4.1 Varhaisiän musiikkikasvatus

Monipuolinen musiikkikasvatus kehittää lasta kokonaisvaltaisesti. Ruokonen on omassa tutkimuksessaan todennut, kuinka musiikilla on todettu olevan positiivisia vaikutuksia lapsen persoonallisuuteen kasvuun ja kehitykseen. Hänen mukaansa musiikki on keino harjoittaa myös fyysisiä ja sosiaalisia

taitoja. Lapsen ensimmäiset vuorovaikutussuhteet tapahtuvat musiikin välityksellä ja toimivat minuuden ja kiintymyssuhteiden positiivisena vahvistajana. Siksi päivähoitossa toimivalla opettajalla on suuri merkitys lapsen musiikkikasvatuksessa. Kun varhaisiän musiikkikasvatuksen tunneilla ja päivähoitossa musiikki yhdistetään vuorovaikutukseen muiden lasten ja aikuisten välillä, se vahvistaa hermoston kehitystä. Musiikki antaakin päivähoitossa turvallisuuden ja mielihyvän kokemuksia. (Ruokonen 2001, 120–121.) Varhaisiän myönteinen ilmapiiri värien, opetustarvikkeiden, opetustilan materiaalien ja valistusten myötä luo myös onnistuneen ja vahvistavan suhteen musiikkia kohtaan (Musiikinopetus Suomessa 2007).

Tavoitteellisuus on varhaisiän musiikkikasvatuksen koulutukseen liittyvä yksi tärkeistä toimintamalleista, toteaa Marjanen omasta näkemyksestään varhaiskasvatuksesta. Hän toteaa, kuinka koulutukseen kuuluu tavoitteiden oppiminen ja soveltaminen. Tunti- ja kausisuunnitelmat ovat tärkeää ja merkityksellistä, että opetus on johdonmukaista. Varhaisiän musiikinopettajan työ vaatii ammattiin sitoutumista. Opettajan opetustaito kehittyy työtä tekemällä. (Marjanen 2009, 483.)

Musiikilla on suuri vaikutus jopa sikiövaiheessa. Musiikillisen kehityksen voidaan katsoa alkavan jo sikiövaiheessa ja vauvana. Sikiölle kantautuu luonnollisia ääniä ympäröivästä tilasta. Äänet ympäröivät sikiön maailmaa kohdussa. Sikiövaiheessa äidin voimistuvat ja hidastuvat askeleet, sekä äänen vaihtelu lempeän ja voimakkaan välillä muodostavat perustan, jolle lapsen tultua maailmaan musiikillinen kehitys voi rakentua. Laulut ja pienet leikit auttavat lasta muodostamaan käsityksen mitä kulloinkin ollaan tekemässä, ollaanko syömässä, leikkimässä, tai käymässä nukkumaan. Leikit tehdään kehorytmin avulla, vartaloa, hengitystä ja ääntä käyttäen, sekä musiikkiliikunta kehittävät musiikillisen muistin harjoittamista. (Lindberg–Piironen & Ruokonen, 2017.)

Vauvan 4–8 kuukauden iässä sensorisena vaiheena kehittyvät äänen tuottaminen ja kuunteleminen. 8–12 kuukauden vanhana lapsi pystyy kontrolloimaan säveltason yleistä muutosta. Musiikilliset suhteet yhdistyvät relationaaliseen vaiheeseen 1,5–5-vuotiaana. Tässä kehitysvaiheessa matkiminen ja oman keksiminen eriytyvät toisistaan. Paanasen mielestä tämä on edellytys musiikin oppimiselle jatkossa. (Paananen 2003, 60.) Relationaalinen kehitysvaihe on lapsen kehityksen vaihe, jolloin lapsi omaksuu kulttuurilleen tyypillisiä piirteitä. 5–11-vuotiaana muodostuvat musiikillisten kuvioiden kahdenväliset suhteet. Paanasen mielestä musiikin tuottaminen on mahdollista aloittaa relationaalisessa vaiheessa. (Paananen 1997, 93–95; 89, 91.) Onkin perusteltua ajatella, että lapsen kehitykselliset edellytykset soitonopiskelulle ovat olemassa jo hyvin varhaisessa iässä. Ensimmäiset soittovuodet ovat lapsen musiikillisen kasvun kannalta tärkeimpiä. Soitonopiskelun aloitus on mahdollista 3,5–5-vuotiaana ja siksi Colourstrings-soitonopetus aloitetaan tässä vaiheessa. Paanasen mukaan on voitu todeta, että lapsen kehitykselliset taidot ovat jo sillä tasolla, että musiikin vertikaalisen ja horisontaalisen ulottuvuuden yhtäaikaista toteuttamista on mahdollista. (Paananen 2003, 63.)

Case (1992) jakaa lapsen kehityksen opetuksen ja kasvun näkökulmasta neljään vaiheeseen. Vaiheet ovat sensomotorinen vaihe neljästä kahdeksäntoista kuukauden ikäiset, relationaalinen vaihe puoli- toistavuotiaasta viiden vuoden ikäiset, dimensionaalinen vaihe viidestä yksitoistavuotiaat ja vektoriaalinen vaihe yksitoistavuotiaasta yhdeksäntoistavuotiaat. Casen teoriassa olennaista on, kuinka siirtymä

seuraavalle kehityksen vaiheelle tapahtuu. (Case 1992, 345–346.) Lapsen kasvaessa myös kehitysympäristön ja lasta ympäröivän kulttuurin merkitys kasvaa. Kun 11-vuotiaana lapsi on saavuttanut dimensionaalisen vaiheen, sen yhteydessä on tärkeää huomata ohjauksen ja koulutuksen kasvava vaikutus lapsen ajattelun kehittymiseen. Casen mukaan ympäröivä kulttuuri muuntuu lapsen kasvaessa mahdollisuuksien kehitysympäristöstä suoran ohjauksen tarjoajaksi. (Case 1992, 32.) Hän kirjoittaa, kuinka ilman riittävää kypsymisen tasoa ei kehittyminen ole edes mahdollista. Ilman riittävää harjoittelua eivät toiminnot kehity eivätkä automatisoidu. Silloin on mahdotonta siirtyä kehitysvaiheessa uudelle tasolle (Case 1992, 32–33.) Geza Szilvayn näkemyksenä on, ettei oppimis- ja kehitymistapahtumaa erotella toisistaan, vaan ne toteutuvat vuorovaikutuksena lapsen kokonaisvaltaisessa kehityksessä. Opetuksen merkitys ja tehokkuus korostuu, sillä teoreettisesti tutkittuna ohjaus mukautetaan lapsen tasolle. (Jordan–Decardo & Nelson 2002, 212.)

Päiväkerhojen toiminnassa varhaisiän musiikkikasvatuksen toiminnan monipuolisuus ja luovat toimintatavat korostuvat. Musiikillinen oppimisympäristö ja aikuisen asenne musiikkiin on erityisen tärkeä. Musiikki eri muodoissaan kehittää lapsen aivoja. Se tuottaa tietoutta harmoniasta, dynamiikasta, rytmistä, temposta, melodioista ja sen kestästä. Lisäksi lapsi oppii sointivärejä. Jo alle 3-vuotiaiden lasten musiikkihetket ovat loruja ja loruleikkejä. Samat toimintaperiaatteet kuin päiväkodissa, on myös musiikkioppilaitosten varhaisiän musiikkikasvatusopetuksessa. Varhaisiän musiikkikasvatus ja soitinvalmennus tukee musiikillista kehitystä, mihin päiväkodinkin varhaiskasvatus musiikin kautta pyrkii. Musiikin harrastaminen musiikkioppilaitoksessa jatkuu parhaimmillaan eri ikäryhmien muskariryhmiin ja lopulta soitinvalmennukseen. Samalla varhaisiän musiikkikasvatus on antanut pohjaa lapsen musiikilliselle hahmottamiselle. Se on yksi merkittävä polku musiikin ja soiton saralle. (Lindberg–Piironen, Ruokonen, 2017.)

Varhaisiän musiikkikasvatukseen sisältyy pitkälti loruja ja leikkien käyttö opetusmetodeina. Olen työssäni keskittynyt Casen ja Paanasen kognitiiviseen oppimiskehitysmalliin. Soitonopiskelussakin erityisen tärkeää on tarkkaavaisuuden suuntaaminen oikeisiin asioihin. Lapsen tarkkaavaisuutta voidaan tukea luomalla opetustilanne mahdollisimman lapsilähtöiseksi. Se tarkoittaa samaa kuin aiemmin koetut varhaisiän musiikkikasvatuksen kokemukset musiikista laululeikkejä, satuja ja opetustilan mielekkyyttä käyttäen (Lindberg–Piironen & Ruokonen, 2017). Mustikat, mansikat ja erilaiset värikoodit ovat tuttuja jo varhaisiän musiikkikasvatuksen värien käytöstä, josta ne siirtyvät helposti soitonaloitukseen. Kuulonvaraista soittoa hyödynnetään ennen kaikkea musiikin rytmien opettamisessa. Rytmisiä harjoitteita hyödynnetään ja niitä voidaan tehdä kehon ja rytmisoittimen avulla, ja myöhemmin puhtaasti oman instrumentin kanssa. (Lindberg–Piironen & Ruokonen, 2017.)

Kuten kehitys yleensä, myös suomalainen varhaisiän musiikkikasvatus on saanut oman edelläkävijänsä. Ritva Ollaranta on yksi suomalaisen varhaisiän musiikkikasvatuksen pioneeri (Aarnio, 1997). Hänestä tuli ensimmäinen varhaisiän musiikkikasvatuksen opettaja, joka toimi vakituksena opettajana musiikkiopistossa. Ollarannan, Ahti Sonnisen ja muiden vastaavien tahojen myötä varhaisiän musiikkikasvatusta alettiin opettaa yhä laajemmin. Varhaisiän musiikkikasvatus vakiintui lopulta osaksi musiikkioppilaitosjärjestelmää Suomessa. Ollaranta teki urauurtavaa työtä varhaisiän musiikkikasvatuk-

sen johdonmukaisuutta koskevilla pohdinnoillaan. Szilvay vastasi metodeillaan Ollarannan kysymykseen. Myös Kodály–metodi vastasi Ollarannan käsitystä siitä, että lasten musiikkikasvatuksessa on opetusmateriaalilla suuri merkitys. Koulun laulut olivat ihan liian vaikeita toteuttaa alle kouluikäisten kanssa. Suomalainen kansanperinne oli mahdollisuus, jonka lisäksi hän etsi pieniä lauluja ja loruja. Niitä pystyi soveltamaan monella tavalla varhaisiän musiikkikasvatuksen oppimateriaaliksi. Ollarannan ja Szilvayn musiikkipedagogiikka innoittaa lapsia musiikinopiskelussa. Yhdessä puolisonsa Jorma Ollarannan kanssa he täydensivät lasten laulu- ja oppimateriaaleja. Ritva Ollaranta loi asteittain etenevän pedagogiikan, jossa opetus lähtee lapsilähtöisesti jokainen persoona huomioon ottaen. Opetuksen tarkoitus on tukea lasta kokonaisvaltaiseen oppimiseen ja herättää rakkaus musiikkiin, huomioida lapsi yksilönä ja suunnitella sen pohjalta tavoitteet opetukselle. Varhaisiän musiikkikasvatuksen perusteiden pohjalle rakentui myös vanhusten parissa tehtävä musisointi. Ollarannan arvostus vanhusten musisointia kohtaan johti 2000–luvulta siihen, että lähtien varhaisiän musiikkiopetuksen toimintatapoja alettiin hyödyntää vanhusten kanssa. (Aarnio, 1997.) Varhaisiän musiikkikasvatuksen koulutukseen lisättiin taiteen soveltavan käytön opintoja vuonna 2017 (Opetushallitus 2017).

4.2 Instrumentin valinta

Perehdyin Antti Juvosen tekemään kirjallisuuteen harmonikansoiton historiasta Suomessa, kuinka suomalainen harmonikansoiton kulttuuri kasvoi vuosikymmenien takaisessa, sodan riuduttaneessa Suomessa. Juvonen kuvailee, kuinka vuosikymmeniä sitten harmonikansoiton opettelu alkoi Suomessa vielä isovanhempien, sukulaisten tai kyläpelimannien innoittamana. Harmonikka näkyi ja kuului. Se oli monen tuvan nurkassa, sitä soitettiin ja lapset saivat vaikutteita harmonikan soittamisesta ja alkoivat luonnostaan innostua soittimesta. Innostus oli niin vahvaa, että harmonikkaa alettiin soittamaan sen suuresta koosta huolimatta, sillä pienempiä soittimia ei ollut olemassa. Soittoa opeteltiin pääsääntöisesti korvakuulolta. Kaikilla perheillä ei ollut edes varaa hankkia kallista soitinta kiinnostuneille lapsilleen. Silloin innokkuus jäi pelkäksi haaveeksi. Jo ennen 1930–lukua harmonikka oli vakiintunut yhtyeiden instrumentiksi. (Juvonen 1994, 73.) Levytyksiä tehtiin ja Viljo Vesterisen merkitys harmonikansoitolle oli korvaamaton. Suomessa elettiin sota- ja pula-aikaa. Perheisiin ilmestyi gramofoneja ja musiikkia pystyttiin kuuntelemaan kotona. Näin harmonikka innosti uusia soittajanalkuja. Harmonikkoja kulkeutui isovanhempien kyläreissuilta kotiin. Lapset ja nuoret vastaavasti innostuivat tapailemaan soittoa sen pohjalta, mitä olivat radiosta ja isovanhempien soittamana kuulleet. Harmonikansoiton tradition siirtäjät löytyivät usein suvuista, joissa harmonikkaa soitettiin. Lapsista toivottiin harmonikansoittajia. (Juvonen 1994, 178–179.) 1970–luvulla lähes jokainen maamme kunta ja kaupunki oli saanut oman aikuiskoulutukseen keskittyvän kansalais- tai työväenopiston. Opistojen myötä syntyi kansanmusiikkiryhmiä erityisesti vähäriivisille harmonikoille. Monien innokkaiden soittajien ongelmana oli vanhojen soittimien kunto. Merkittävä muutos tapahtui soitinrakennuksen puolella 1978–luvulla. (Kurkela–Tikka 2014, 251–253.)

Annu Tuovila teki vuonna 2003 merkittävän tutkimuksen lasten kokemuksista musiikin harrastamisen näkökulmasta. Tänä päivänä varhaisiän musiikkikasvatus on merkittävässä roolissa lapsen instrumentin valintaan. Yhdessä musisointi rytmisoittimilla ja laulaen, sekä melodian ja rytmikan käsittely auttaa oman soittimen valikoitumisessa. Nykyään lapsilla on runsaasti vaihtoehtoja soitinta valitessaan. Musiikkioppilaitosten kehittyminen nykyiseen muotoonsa on antanut lapsille ja nuorille tähän mahdollisuuden. Musiikkiopistopohjaiset oppilaitokset antavat riittävän perusopetuksen, jonka kautta harrastaja pääsee soitossaan alkuun ja jatkaa siinä jopa ammatillisiin opintoihin saakka. Kansalaisopisto antaa vapaamman mahdollisuuden harrastamiselle. Oppilaitokset järjestävät keväisin soitinesittelyjä, joissa lapsi pääsee kokeilemaan eri instrumentteja ja valitsemaan sieltä itselleen mieluisimman. Valintaan vaikuttaa usein soittimen äänimaailma ja sen tuttuus entuudestaan. Suosituimpia instrumentteja ovat edelleen piano, viulu ja huilu. Näiden rinnalle on voimakkaasti noussut myös muita suosikkisoittimia erityisesti populaarimusiikin ansiosta. Rytmisoittimet, laulu ja monet muut instrumentit nostavat voimakkaasti päätään. Tähän uskon vaikuttavan merkittävästi musiikkioppilaitoksissa soitettavan musiikkimateriaalin laajentuminen ja erilaisten soittimien tietous ja soitinkokeilumahdollisuudet. Musiikkioppilaitosten haasteena on mielestäni soiton ja laulun harrastamisen innostavuuden säilyminen. Soitotunnin ohjelmiston harjoittelu ja teoriaopiskelun tuominen mielekkääksi osaksi musiikkiharrastusta tuo haastetta pedagogisissa ratkaisuisissa. Hyvin alkanut harrastus hiipuu herkästi vuosien saatossa yksinäisen puurtamisen ansiosta. Tämä näkyy alisuoriutumisena, vaikka edellytykset harrastamiselle olisikin olemassa. Nuoteista soittaminen ja esiintyminen voivat aiheuttaa oppilaalle epäonnistumisen kokemuksia. (Tuovila 2003, 134, 180–183, 187, 244.) Luonnollisesti positiivisetkin kokemukset ovat tärkeitä ja mahdollisia.

4.3 Varhaisiän musiikkikasvatuksen instrumenttiopetuksen piirteitä

Näen, että varhaisiän musiikkikasvatuksen kuin instrumenttiopetuksen opetuksessa on samoja piirteitä. Luova ja musikaalisesti lahjakas lapsi omaa persoonallisia piirteitä, jotka edesauttavat musiikillisessa kehityksessä. Luovuus on käsitteenä ymmärretty sujuvuutena, joustavuutena ja omaperäisenä ajatteluna. Siihen yhdistyy avoimuus uusille kokemuksille, jolloin persoonalta löytyy aistilyherkkyys ja halukkuus riskeihin. Luovan ihmisen ominaisuuksiin liitetään omaperäisyys löytää vastaus toimia ja toteuttaa itseään. Tällainen persoona on sisäisesti aktiivinen ja ulkoisesti passiivinen. (Viljamaa 2013, 149–150.) Luovuus synnyttää vapautta toteuttaa näkemyksiä. Yritys ja erehdys ovat olennaisia. Luova lapsi on tietoinen onnistumisestaan ja siitä, mitä hän haluaa. Tärkeää on kokeilla. Se auttaa hyväksymään virheensä. Lasta tulee rohkaista olemaan oma itsensä ja hyväksymään virheensä. Musiikki ja kuvataide auttavat kehittämään mielikuvitusta. (Viljamaa 2013, 181–184.) Varhaisiän musiikkikasvatuksen laululeikit ohjaavat leikkiä, improvisaatiota ja tanssia. Siinä pyritään kuuntelemaan, tanssiin, maalaamaan ja vapaasti käyttämään mielikuvitusta. Suuri rooli lapsen luovuuden kehityksessä on myös opettajalla. Otollinen luovuuden ilmapiiri on silloin, kun opettaja on lämmin ja empaattinen. (Ruokonen 2001, 129–130.)

Olen käsitellyt varhaisiän musiikkikasvatuksen Varhaisiän musiikkikasvatuksen merkitystä opinnäyte-työssäni vuonna 2015. Lapsen kehittyminen vauvamuskarista eri ikäryhmien muskareihin ja soitinvalmennukseen on antanut aivan uudenlaisen pohjan musiikkikasvatukselle. On jo paljon niitä soittajia, jotka ovat käyneet koko musiikkioppilaitoksen kehityskaaren alusta loppuun. He ovat aloittaneet musisoinnin vauvamuskarista, jatkaneet soitinvalmennukseen. Sieltä musiikillinen harrastus on jatkunut musiikkiopistoon ja ammattiopintoihin, jopa musiikin ammattilaiseksi asti. Varhaisiän musiikkikasvatuksen opettajan työnkuva on laaja. Musiikillinen työskentely voi alkaa jo vauvamuskarista. Se jatkuu leikkiryhmiin ja siitä soitinvalmennukseen. Näiden muskarivuosien aikana musiikki kehittää lapsen kokonaispersoonallisuuden tasapainoa. Musiikki kasvattaa tiedollisia ja taidollisia valmiuksia, joiden osa-alueita ovat kuuntelukyky ja musiikillinen muisti, äänenkäyttö sekä laulutaito. Varhaisiän musiikkikasvatuksen tehtävänä on kehittää lapsen musiikillista ilmaisu- ja taitoa, sekä kannustaa luovaan ilmaisuun. Tämän lisäksi se antaa valmiuksia mahdollisia musiikin perustasolla tapahtuvia opintoja varten. Musiikinopetuksen sisällön muodostavat dynamiikan, sointiväriin, rytmin, melodian, harmonian ja muodon alkeiden opettaminen. Opetuksen sisällöllisiä asioita käsitellään monipuolisesti erilaisilla toimintatavoilla. Keskeisempiä toimintatapoja ovat laulaminen, loruilminen, soittaminen, musiikin kuuntelu, tanssiminen, musiikkiliikunta ja integrointi eri soittimiin ja muihin taiteenlajeihin. (Kainulainen, 2015.) Sanallisen ohjauksen avulla ei saavuteta samaa oppimisen lopputulosta kuin leikin ja sadun virikkeillä (Skinnari 2004, 87–90). Monipuolisesti moniaistillisia työtapoja hyväksikäyttäen lapsen kehitys rakentuu kokonaisvaltaiselle oppimiselle (Kuoppamäki 1998, 72).

5 SOITONOPISKELU ILMAN NUOTTEJA

5.1 Mummila–menetelmä

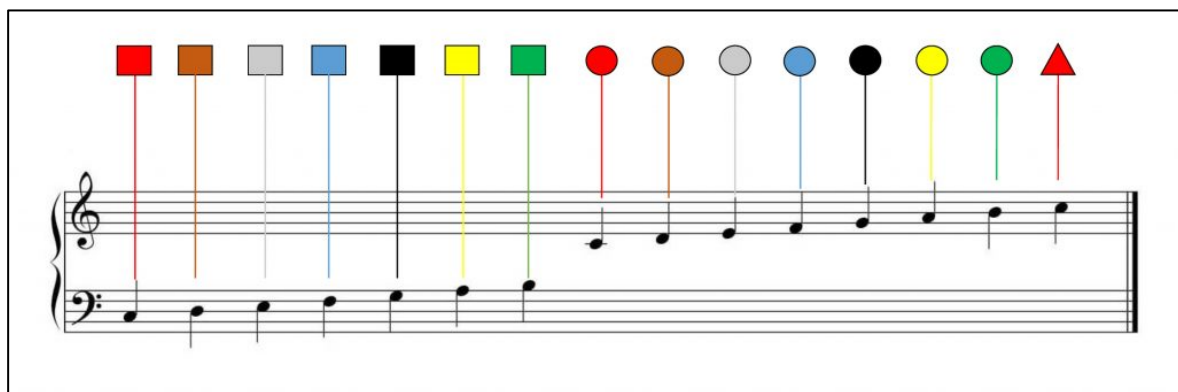
Mummila-metodin alkusysäys lähti Terhi Knopmanin omasta perheestä. Mummila–metodin kehittäjä Terhi Knopmanin tyttäret halusivat harjoitella pianonsoittoa itsenäisesti (Knopman 2021). Knopmanin metodissa nuotit ovat oikeannäköisiä, mutta värillisiä. Värit ohjaavat kohti perinteistä nuotinlukua. Metodien pyrkimyksenä on helppous ja hauskuus pehmeään alun soittoharrastuksen alkuvaiheeseen. Mummila–menetelmä opettaa nuotteja yhdistämään ne oikeisiin soittimen koskettimiin. Sävelten lukutaito aukenee Knopmanin mukaan lähes välittömästi värillisten nuottien avulla. Pianon koskettimiin merkitään väritarrat. Koskettimien ja nuottien sijainnit jäävät helpommin mieleen riittävän harjoittelumäärän avulla (Knopman 2021). Mummila–menetelmä on hyvä opetusmenetelmä myös musiikkioppilaitosten alkeisopetukseen.

5.2 Kuvionuottimenetelmä

Kuvionuottimenetelmää on alkuperin sovellettu pianonsoiton opetukseen. Oppiminen tapahtuu muotojen ja värien avulla. Kuvionuottimenetelmän informatiivinen tarkoitus sama kuin nuoteistakin soitettaessa. Kuvionuottimenetelmä sopii soittamisen aloitukseen ja kaikille niille, jotka ovat soitosta kiinnostuneita. Aiempaa tietoa ja taitoa soittamiseen ei tarvita. Kuvionuotteja käyttäen perinteisistä nuo-

teista soittaminen onnistuu kaikilta, niiltäkin, joilla nuottikuva aiheuttaa omaksumis- ja oppimisongelmia (Kaikkonen & Uusitalo 2009, 4). Soittaja kokee hetkessä onnistumisen, joka ruokkii motivaatiota soittamiseen.

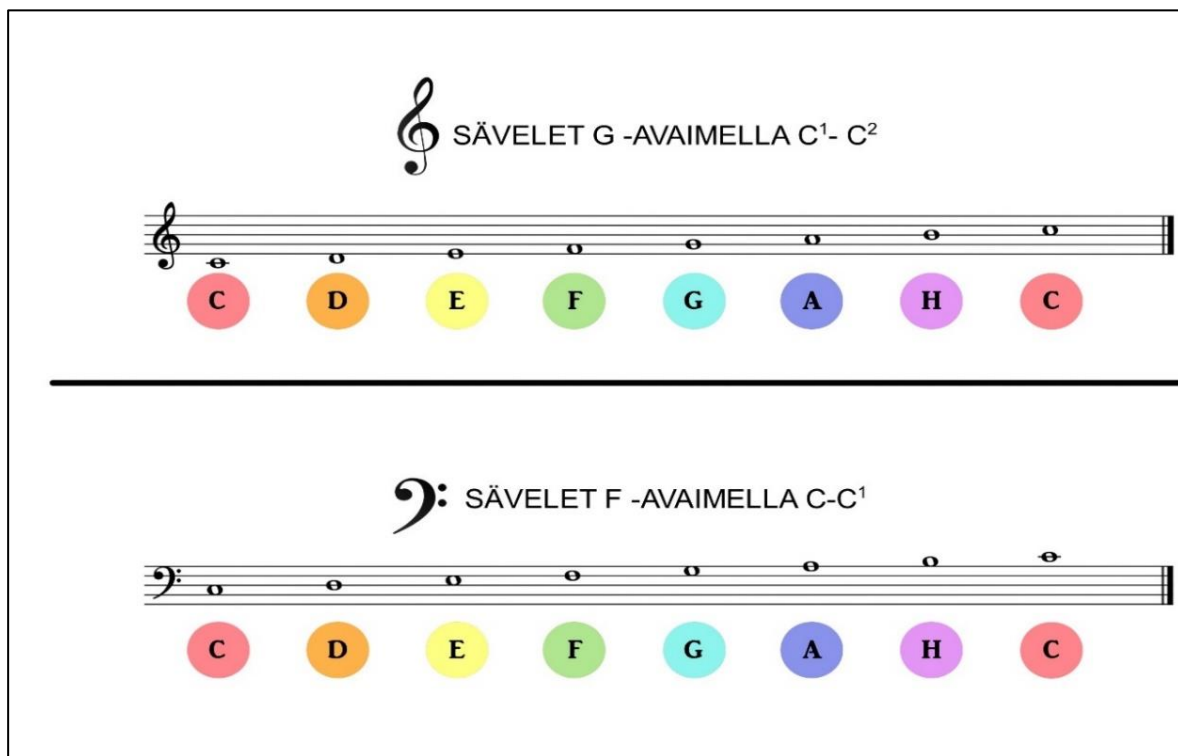
Alla olevan kaavion mukaisesti (kuva 6) kuvionuotit eivät muistuta oikeita nuotteja. Kuvioina saattaa olla risti, ympyrä, neliö tai kolmio. Alla oleva kaavio kertoo kuvionuottien muodoista. Värit ovat toisistaan selvästi erottuvia, mutta esimerkiksi oranssi ja harmaa väri ovat vaikeammin tunnistettavia. Kuvionuoteille on kehitetty oma merkintätapa nuottien kestoille värien lisäksi (Kaikkonen & Uusitalo 2009, 71). Kuvionuottimenetelmä on suosittu musiikin erityismusiikkikasvatuksessa.

KUVA 6. Kuvionuotit (Kuvionuotit –internetsivusto)

5.3 Värikuotit ja niiden käyttö eri instrumenttien opetuksessa

Värikuotit antavat erinomaiset lähtökohdat pienemmille soiton aloittajille, joilla ei ole vielä luku- ja kirjoitustaitoa. Nuoteille annetaan värit, joita soittaja seuraa ilman kirjaimia. Lapsen on helppo löytää sävelet värien avulla soittimestaan. Tarvittaessa sävelet yhdistetään nappuloihin, koskettimiin ja kieliin väritarrojen avulla. Alla oleva 7. kuva kertoo, kuinka C-duuriasteikon jokainen sävel nimetään tietyn värin mukaisesti. Diskantti- ja bassoavaimella käytetään samoja värejä. Jokainen sävel lähdetään etsimään yksi kerrallaan. Lopulta C-duuriasteikon löydyttyä soittimesta irtaannutaan väreistä ja annetaan värille nuotin nimi. Opettajan mallisoitto edesauttaa työskentelyä värien avulla. Varhaisiän musiikkikasvatuksen tunneilta tutuksi tulleet laulut ja laululeikit sekä traditionaaliset lastenlaulut ovat hyviä soittokappaleiksi.

KUVA 7. Nuotit väreinä (Mutanen Iisa 2023, Kuopio)

5.3.1 Värin suhde musiikkiin

Historiamme aikana värejä on liitetty säveliin, asteikoihin ja moodeihin. Ennen ajanlaskumme alkua on jo värien suhdetta tutkittu Kiinassa ja Intiassa (Konttori–Gustafsson 2001, 10). On todettu, kuinka monet kuuluisat säveltäjät, kuten Sibelius yhdisti tietyt värit tiettyihin sävellajeihin. Ajan myötä värit yhdistyivät tiettyihin sävellajeihin. (Tawaststjerna 1997, 19.) Värejä edustaneet säveltäjät ovat valittavasti myös joutuneet kriittisen asenteen kohteeksi (Riley II 1995, 274).

Klassisen ja populaarimusiikin soitonopetus toteutetaan tänä päivänä nuoteista. Myös musiikkioppilaitosten opetussuunnitelma pohjautuu nuotteihin perustuviin opetusmenetelmiin. Kodály'n mukaan yksipuolinen nuotteihin perustuva musiikinopiskelu ei ole tarkoituksenmukaista, vaan sävelmielikuvan kanssa yhdistetty opetus ohjaa musiikin ymmärtämystä (Kodály 1974, 196–197). Hargreavesin ja Galtonin mallissa graafinen kyky on mallina musiikin kehityksessä. Heidän mielestään opetuksessa tulisi ottaa huomioon kuvallinen ja rytmittäjä kehittävä toiminta tasavertaisesti huomioon otettuna (Hargreaves 1996/2003, 154–157, 161, 163). Eri aistien havaintojen yhdistäminen alkoi kiinnostaa 1800-luvulla, jolloin pääpaino vaihtui värien ja äänien väliseen suhteeseen (Konttori–Gustafsson 2001, 11; Riley II 1995, 336). Jokaisella on mahdollisuus luoda oma värikartta, sillä värien ja musiikin suhde on hyvin henkilökohtainen kokemus. Yhtä ainoaa totuutta ei värien ja äänien välillä ole ja jokainen pystyy luomaan oman värikarttansa. (Ruismäki 2000, 162.)

5.3.2 Viulu

Unkarilaiset Géza Szilvay ja hänen veljensä Csaba Szilvay loivat Colourstrings –soitinopetusmetodin. Colourstrings–soitonopiskelu aloitetaan yleisesti 3,5–5–vuotiaana. Metodina noudattavaa opetusmateriaalia on tehty viululle, alttoviululle, sellolle ja kontrabassolle. Värikkäät, elävät symbolit ja kuvat ovat nuottikuvan keskeisiä elementtejä. Yksilöopetuksen lisäksi tärkeää ovat kamarimusiikkitunnit. Colourstrings–menetelmässä solmisaation käyttö on tärkeässä asemassa. Nämä yhdessä helpottavat transponointia ja sormien itsenäistä ja vapaata liikkumista (Szilvay 2005e, 3).

Colourstrings pyrkii antamaan musiikillisesti täyden taidekokonaisuuden, jossa kehitetään soittotekniikkaa, musiikillista kuuntelutaitoa. Lisäksi musiikilliset tunteet otetaan vahvasti huomioon. Colourstrings–menetelmässä näkemisellä ja kuulemisella on tasa–arvoinen merkitys. Siihen on kuitenkin liitettyä musiikillinen kirjoittaminen ja lukeminen jo soittoharrastuksen alusta saakka. Henkinen toiminta kehittyy soitosta ja soittimesta (Colourstrins.org). Jousisoittimen kielet nimetään eläinten mukaan matalasta karhukielestä, isäkieleen, äitikieleen ja korkeaan lintukieleen. Viulun kielille annetaan värit. Samoin nuottimateriaali on väritetty ja osittain piirretty nuottiviivastolle. Géza Szilvayn tekemät Violin ABC -vihkosarja on esimerkillinen opetusmateriaali väripedagogiikkaan. Tästä esimerkkinä on kuva 10.

5.3.3 Kantele

Minna Pätäri on musiikinopetustyössään havainnut 5-kielisen kanteleen harmonitajua. Kanteleella on todella vanha perinne suomalaisessa kulttuurissa. Viisikielinen kantele sopii erinomaisesti soitettavaksi musiikkioppilaitosten soitinvalmennusryhmiin ja esimerkiksi musiikkitunneille. Sen yksinkertainen sointusäestäminen on melko helppoa. Plektra ja näppäilytekniikka ovat viisikielisen kanteleen soitintekniikoita. Viisikielisessä kanteleessa kielet saavat numerot matalimmista alkaen 1, 2, 3, 4, 5. Kanteleella soitetaan helposti soituasteilla I, IV ja V. Soinnut ovat nimeltään ja kuviltaan I aste mansikka, IV lakka ja V aste mustikka. Marjojen kuvat kanteleen kielten alla helpottavat sointujen löytymistä. Kanteleen soiton merkitys soitinvalmennusryhmissä on kehittää harmoniatajua. Kanteletta on suhteellisen helppo lähestyä, mikä helpottaa soittimeen tarttumista ilman suurta harjoittelua. Monelle lapselle tuttu muskarimaailma kolmen marjasoinnun säestyksellä auttaa ymmärtämään astenimitykset. Viisikielinen kantele on hyvänä tukena säveltapailun pienten melodidiktaattien kirjoittamisessa. Sillä pystyy soittamaan helposti ryhmässä (Pätäri 2013). Sointujen opettamisessa moni varhaisiän musiikinkasvatuksen opettaja käyttää marja- ja värisysteemiä, koska se selkeästi auttaa lasta hahmottamisessa. Jos opettaja käyttää marjatarroja, laitetaan ne kanteleeseen. Tällöin sointuotteet löytyvät helposti kanteleesta. Näppäilyn opettamisessa on selvästi varhaisiän musiikinopetuksen kentällä enemmän hajontaa siinä, miten näppäilysoittoa opetetaan. Varhaisiän musiikinopettajien yhdistyksen (VaMO ry) koulutuksissa värien käytöstä keskustellaan avoimesti eri puolilla Suomea toimivien varhaisiän musiikinopettajien kanssa. Kuvassa 8 on yksi varhaisiän musiikkikasvatuksen laululeikeistä. Se on mukaansatempaava sanoitukseltaan ja tarttuva melodia jää helposti mieleen. Laulu tulee tutuksi muskarista ja myös kantelevalmennustunnilla. Laulu on esimerkki sellaisesta, jonka voisi yhdistää myös väreihin perustuvaan soittovihkoon. Laulu on opeteltu jo ulkoa, se osataan laulaa, rytmittää ja siirtyä kanteleen

näppäilysointuihin. (Kaunisto 2020.) Lopuksi laulua kerrataan omalla soittimella, jolloin jäljelle jää löytää sävelet näppäimistöä.

Pikkuiset kultakalat

I	II	IV	V
Pikkuiset	kultakalat	lammessa	ui, ui,
I	II	IV	V
pikkuinen	kalaäiti	huoles -	tui:
I	II	IV	V
"Uikaa,	uikaa, jos	osaat -	te, ja ne
I	II	IV	V
uivat ja	uivat, sen	uskot -	te.
I	II	IV	V
Hop hop,	däpädäpä,	hop hop,	huu,
I	II	IV	V
hop hop,	däpädäpä,	hop hop,	huu,
I	II	IV	V
hop hop,	däpädäpä,	hop hop,	huu, ja ne
I	II	IV	V
uivat ja	uivat, sen	uskot -	te.

Tee oma kalojen
umtreitti.
Esitä se kavereillesi.

Pikkuiset kultakalat Kansansävelmä

Pik - kui - set kul - ta - ka - lat lam - mes - sa ui, ui,
Hop - hop, dä - pä - dä - pä, hop - hop - huu,

pik - kui - nen ka - la - äi - ti huo - les - tui:
hop - hop, dä - pä - dä - pä, hop - hop - huu,

"Ui - kaa, ui - kaa, jos o - saat - te", ja ne
hop - hop, däpä - dä - pä, hop - hop - huu, ja ne

ui - vat ja ui - vat, sen us - kot - te.
ui - vat ja ui - vat, sen us - kot - te.

KUVA 8. Pikkuiset kultakalat (Sopanen Satu & Piispanen Ulla, Vivo pikkukantele –vihko, F-kustannus)

5.4 Korvakuulosoittaminen

Korvakuulolla soittamisella on pitkät perinteet niin harmonikassa kuin monessa muussakin instrumentissa. Musiikillinen hahmotustaito edistää merkittävästi soiton omaksumista. Korvakuulolla soittaminen on mielestäni lähivuosisikymmenien aikana jäänyt liikaa nuotista opiskelun jalkoihin. Oman korvan käyttö ja sen oppiminen hyödyntää soittoharrastuksessa. Pelkkä nuoteista soittamisen taito rajoittaa mielestäni soittamista ja sävellysten tulkintaa. Korvakuulolla soitto, nuoteista opettelu ja ulkoa soittaminen eivät ole erillisiä opiskelutapoja. Molempien hyödyntäminen soittovuosien aikana edesauttaa oppimaan teoreettista kuin musiikillista osaamista. Korvakuulosoittaminen onnistuu musikaaliselta ja lahjakkaalta lapselta helposti. Jos tähän yhdistyy lukemisen hitaus, vaikuttaa se kaikenlaiseen oppimiseen. Soiton harjoittelu painottuu pelkästään kuulonvaraiseksi.

Korvakuulosoittamisen edut on koettu monesti soitinkohtaisiksi pianon tai huilun ja viulun välillä. Pianon moniäänisen ja katseen siirtämisen nuoteista koskettimistoon voi korvakuulosoitossa olla hankalaa. Kuitenkin esimerkiksi Suzuki- ja kansanmusiikkipedagogiassa nostetaan esiin erityisesti kuulovaraista musisointia. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että pelkkään kuulovaraisuuteen perustuva opettelu kaventaisi musiikillista maailmaa. Esimerkiksi lukihäiriöinen saa korvakuulo- ja äänikirjaopiskelusta oikean opiskelumallin (Hasu, 2010). Kansanmusiikin kuulokuvaan perustuva opiskelu on merkittävä

erityisesti vähäriivisten parissa. Vähäriivisten harmonikkojen varhaisimpina opetusmetodeina oli perinteinen korvakuulosoitto.

6 TUTKIMUKSELLINEN NÄKÖKULMA OPINNÄYTETYÖSSÄ

6.1 Tieteellinen tutkimus

Tutkimus on tietojen keräämistä, tilastointia, haastattelun kuvauksia, sekä tutkimusmenetelmien käyttöä. Säännöt ja vaatimukset ovat tieteellisen tutkimuksen lähtökohta. Tutkimuksellinen työ on siten uuden tiedon tuottamista, tieteellisiltä toimintatavoilta saavutettavaksi. Tutkimuksellinen ja toimintatutkimuksellinen eroaa suunnitelmallisuudella, vastuulla ja itsenäisellä työskentelyllä. Lisäksi epävarmuus, vuorovaikutus ja itsensä kehittäminen poikkeavat edellä mainituissa tutkimuksissa toisistaan. Tutkimuksellinen työ perustuu teoreettiseen, projekteihin ja kirjallisiin lähtökohtiin. Tutkimustyöhön sisältyy niin luotettavuuden kuin lopullisen työn arviointi. (Salonen, 2013.) Laadullinen uskottavuus ja luotettavuus on merkittävää. Tutkimuksessa tärkeää on selkeys, johdonmukaisuus ja tutkimuksen rajaaminen lähtökohtaiseen tutkittavaan aiheeseen. Oman opetusmateriaalin työstäminen vaatii kokemusta soitonopetustyöstä ja auttaa samalla tutkimuksellista prosessia. Se muodostaa tutkimukseen laadullisen tutkimuksen perusteet (Kaikkonen 1999, 433–434; 429).

6.2 Toimintatutkimus

Toimintatutkimus etenee tavoitteen määrittelyn kautta suunnitteluosuuteen, siitä toteuttamiseen ja lopuksi työn päättämiseen. Toiminnallinen työ tähtää kehittämiseen ja uuteen tutkimustulokseen. Olennaisena osana toimintatutkimusta on tarkkaan suunniteltu työ ja työskentelijät alkavat lyhyellä aikavälillä toteuttaa suunniteltua työskentelyä. Kun tehtävä on suunniteltu, sen seuraavaksi tärkein vaihe on toteuttaa hanke. Työstäminen on muodostunut pisimmäksi vaiheeksi kehittämishankkeessa. Toimintatutkimuksen työstämisessä korostuvat kehittäminen, lyhytkestoinen tarkistusvaihe, jonka jälkeen toiminta viimeistellään. Tarkistusvaihe tehdään yhdessä työhön sitoutuneiden henkilöiden kanssa. Toimintatutkimuksessa tapahtuu yleensä selvästi jokin tuotos, esimerkiksi kirja tai kansio. Teoreettinen ja toiminnallisen tutkimus eroaa tässä kohdassa toisistaan oppimateriaalia valmistettaessa. Opinnäytetyön päämäärä on yleensä tuottaa uutta tietoa itselle, tilaajalle tai yhteisölle. Eroa teoreettiselle ja toimintatutkimukselle voi olla taiteellisessa työssä suoraan vaikea tehdä, sillä ne sisältävät samoja tunnuspiirteitä (Salonen, 2013).

Kun opetusmateriaalia kehitetään, se tapahtuu useasti tarpeesta saada uutta materiaalia käytettäväksi opetustyössä. Opettajan henkilökohtaiset kokemukset korostuvat materiaalin luonteessa taideoilla. Oppimateriaalin luomiselle tärkein tavoite lienee rikastuttaa omaa näkökulmaa opetustyössä ja antaa samalla uusia näkökulmia opettajien käyttöön. Kuten aiemmin esitin tieteellinen ja kehittämistutkimus on taiteenaloilla kuin veteen piirretty viiva. Ne voivat osittain olla molempia. Työni tavoitteena on luoda pohja Colourstrings–metodin pohjalta loogisesti etenevä opetusvihko, jossa on huomioitu lapsen kehitysvaiheet erityisesti varhaisiän musiikkikasvatuksen jatkeeksi. Pidän työni lähtökohtaa toimintatutkimuksena, tukemaan samaa pedagogiikkaa kuin Colourstrings–menetelmä.

Nuorimmat oppilaani ovat olleet 4–vuotiaita. Heidän kanssaan työskentely poikkeaa monella tapaa esikouluikäisiin verrattuna. Neljä- ja viisivuotiaana lapsi alkaa hahmottaa tarkemmin liikkeitä ja muodostaa niistä tarkempia liikejatkumia. (Kivelä–Taskinen (2008, 77.) Musiikin tahdissa onnistuvat hypely ja laukka, ei vielä juoksu. Soitossa ja tarinoiden kerronnassa lasten luovuus alkaa kuitenkin jo näkyä. He itse keksivät mielellään tarinoita, soitannollis- ja liikkumisosioita. Näkö, kuulo ja tasapaino yhdistyvät moniaistisuutena. Lapset nauttivat yhdessä tekemisestä ja leikeistä. (Kivelä–Taskinen 2008, 77.) Lapset pystyvät soittamaan sujuvasti käsikoordinaation ja käsittelytaidon ansioista. Rytmikuvia pystytään harjoittelemaan varsinaisen sykkeen lisäksi. Suuri apu löytyy rytmien löytymiseen sanoista ja loruista. Soittotekniikkaa ja ajoitustarkkuutta voidaan harjoitella omalla ja rytmisoittimilla. He pysyvät paremmin tahdissa (Kivelä–Taskinen 2008, 7).

6.3 Oppimateriaalin valmistaminen

Alle kouluikäisten lasten opetuksessa on kokeiltu monenlaisia ratkaisuja. Lapsen ollessa alle kouluikäinen nuottien opettelu on hankalaa. Kaikkia kirjaimia ei tunneta, musiikin teoriassa käytetään rytmisiä termejä, jotka ovat vaikea omaksua. Ratkaisumalleina on käytetty kuulonvaraista oppimista eli korvakuulosoittoa. Käsillä oleva työ eroaa Terhin työstä enemmän toiminnallisen tutkimuksen ominaisuuksilla. Tieteellinen osuus työssäni on merkittävästi vähäisempi. Lähtökohtani työlle ovat hyvin samankaltaiset Terhi Romu 2006 pro gradu –tutkielman tavoitteisiin luoda uutta pedagogista lähestymistapaa alle kouluikäisille harmonikansoitosta kiinnostuneille lapsille. Olemme yhtä mieltä väreillä oppimisesta ja tutkimuksemme johtamisesta tuottamaan omaa opetusmateriaalia.

Tarkastelin myös Mummila–menetelmän, Kuvionuotit ja Väriinuotit. Edellä mainitut väripedagogiset menetelmät ovat tuttuja monien eri soitinten opettamisessa. Kaikkinensa ongelmat ovat keskittyneet vaiheeseen, jolloin pitäisi siirtyä oikean nuottikirjoituksen käyttöön. Opinnäytetyöni perehtyy erilaisiin jo käytettyihin väriin menetelmiin muissa soittimissa ja siirtymisestä oikeisiin nuotteihin. Omaa väkiintunutta väripedagogiikkamenetelmää harmonikansoiton opetuksessa ei vielä ole. Myös opetusmateriaali värejä käyttäen rajautuu yksittäisiin opettajien tuottamiin teoksiin, joihin olen tutustunut. Esimerkkinä niistä on Anne–Marie Sillanpään 2006 Väreillä soittamaan –vihko. Sillanpään soittovihkossa värit perustuvat sateenkaaren väreihin. Tämä tarkoittaa, että C–sävel on punainen, D oranssi ja niin edelleen.

Suomalaisella kansanperinteellä on merkittävä kulttuurin ja sivistyksen arvo. Länsimainen taidemusiikki on arvokasta, muttemme voi unohtaa omaa kansanmusiikkiperintöämme. Väestössämme on yhä enemmän eri kulttuureista lähtöisin olevia kansalaisia ja arvokasta on tutustua myös muihin musiikkikulttuureihin. Uudet kulttuurit tuovat rikkautta ja mielenkiinnonkohteita (Ruokonen 2001, 212–122). Oppimateriaalin valmistaminen muodostuu traditionaalisten sävelmien lähtökohdista. Tuttujen traditionaalisten laulujen kautta lapsen on helppo lähestyä nuottikuvaa värien avulla. Valitsemani traditionaaliset sävelmät tulevat olemaan suurimmalle osalle soittajista tuttuja. Kansansävelmät ovat siten tukena korvakuuloharjoittelussa, jossa lapsi opettelee musiikkia värien avulla nuottikuvaa seuraten. Kansansävelmät tukevat traditionaalisen musiikin tuntemista tänä päivänä, jolloin niitä ei enää kuulla kotona isovanhempien tai kyläpelimannien soittamina. Haluan opetusmateriaalissani tuoda esiin

omassa vihkossakin harmonikalle traditionaalisesti ominaisia soittokappaleita vuosikymmenten takaa. Näitä ovat esimerkiksi *Satu meni saunaan* ja *Jänis istuu maassa* –kaltaiset sävelasteikkoa ylös ja alas menevät laulut. Pyrin myös löytämään vähemmän harmonikkamateriaaleissa käytettyjä kansansävelmiä. Traditionaalisten laulujen joukkoon poimin ja sävellän uutta tuotantoa pyrkimyksenäni luoda uutta soitettavaa lapsille. Lisäksi otan vihkoon suosikkilauluja, jotka ovat tuttuja erityisesti varhaisiän musiikkikasvatuksen tunneilta. Tuttu lastenlaulu auttaa pitämään innostuksen yllä, koska sen opetteluun ei tarvita suurta ponnistelua. Esimerkkinä seuraava kansansävelmä.

*Pikkuiset kultakalat lammessa ui
Pikkuiset kultakalat "Pikkuiset kultakalat lammessa ui,
Pikkuinen kalaäiti huolestui, uikaa, uikaa jos osaatte,
ja ne uivat ja uivat sen uskotte."
"Hop hop döpädöpä hop hop HUI!
Hop hop döpädöpä hop hop HUI! Hop hop döpädöpä hop hop HUI!
Ja ne uivat ja uivat sen uskotte."*

Varhaisiän musiikkikasvatuksen pedagogin opinnot käyneenä ja jokaisen muskari-ikäryhmän opetusta tehneenä on helppo nivoa muskarilauluja opetusmateriaaliini. Niiden avulla voidaan harjoittaa rytmejä leikinomaisesti samoilla termeillä, jotka ovat jo muskarissa tulleet tutuiksi. Vaikka varhaisiän musiikkikasvatuksen kautta ammennettavaa tietoutta on vihkossani paljon, sen käyttö ei tule edellyttämään muskaritaustaa. Laululeikkejä voidaan harjoitella soitto-opintojen yhteydessä niin, että leikit auttavat hahmottamaan melodiakulkuja ja rytmiiikkaa. Omien pikkusävelmien tekeminen ja sovittaminen sekä standardi- että melodiabassolle on lähtökohta oppimateriaalin valmistamisessa. Se mahdollistaa soittovihkon käytön soittajan harmonikasta riippumatta. Harmonikansoittajalle C-duurissa ja a-mollissa olevat sävelmät ovat helpoimpia omaksua. Lähtökohtani onkin sovittaa sävelmät näihin sävellajeihin. Vihkon loppuosan sävelmillä tutustutaan klassisempaan ohjelmistoon. Esimerkkinä on kuvassa 9 sveitsiläinen kansansävelmä *Kehtolaulu*.

KUVA 9. Kehtolaulu (Leskelä Elina, Tarinoita –nuottivihko melodiabassoharmonikalle, 1994, Musiikki Fazer)

Pyrin rajaamaan väripedagogiikan näihin sävellajeihin, jolloin soittaja omaksuu perussävelet värien avulla. Myös sormittaminen selventyy kolmelle perusriville, eikä ylennys- ja alennusmerkkejä vielä tarvita. Visuaalisen taidon ja muistin avulla soittaja löytää nuotit lopulta harmonikasta ilman värejä. Rytmilliset tiedot ja taidot pyrin lomittamaan nuottikuvana ja pikku rytmitehtävänä. Muskarista opitut laululeikit soveltuvat mainiosti soittoläksyiksi, jolloin kehorytmit ja rytmiharjoitukset oman soittimen kanssa jatkuvat muskarista soittotunnille. Koko opetusmateriaalin perustana on nuottien oppiminen alusta alkaen oikeana nuottikuvana nuottiviivastolla. Koordinaatiokykyä vahvistaa nuottien luku heti kahdelta eri viivastolta.

6.4 Tavoitteena värikoodiin perustuva opetusvihko

Värikoodiin perustuvan opetusvihkon tavoitteena on tuoda väripedagogiikkaa harmonikansoiton opetuksen lähtökohdaksi helpottamaan alle kouluikäisten soittajien soitonaloitusta. Nuottivihkon pyrin tekemään lapsille mielenkiintoiseksi kuvituksen ja selkeän nuottikuvan kautta. Nuottikuvan mukanaoloa pidän tärkeänä perinteiseen nuotinlukuun siirryttäessä. Vihkon mukaansa tempaavat kuvat ja selkeät näppäimistökartat väreineen liitän opinnäytetyöstäni myös opetusvihkoon, jolloin ne auttavat kotiharjoittelua vanhempien kanssa. Jo tässä opinnäytetyössäni käyttämät värilliset näppäimistö- ja soittoasentokuvat olen teetättänyt omakustanteisesti auttamaan tämän työn visuaalista lähestymistä. Selkeät värilliset näppäimistökartat ja selkeät kuvat soittoasennosta tukevat pienen soittajan käsitystä näppäinjärjestelmästä ja soittoasennosta. Tarvittaessa näppäimistöön tulee väritarrat, jotka auttavat alussa soittajaa löytämään oikean näppäimen soittoasennosta nuottikuvaa seuraten. Mielestäni Anne-Marie Sillanpään vuonna 2006 ideoima sateenkaariväreistä pohjautuva värijärjestys on oikein hyvä

lähtökohta omaankin oppimateriaaliin, koska koen harmonikassa kaikkien värien toimivan erinomaisesti, eikä rajoitteita tietyille väreille ole. Ainoastaan mustat harmonikkanäppäimet jätän mustalle värille. Lapsen oppimislähtökohdat ovat hyvin konkreettisia ja mielikuvituksen varaisia. Oppimateriaalissa jätän tilaa lapsen omille sävellyksille ja nuottitehtäville. Niiden tarkoitus on pohtia nuotteja. Vihko sisältää loppuosuudessaan lauluja, joihin värejä ei ole enää laitettu. Sitä ennen värejä on pyritty purkamaan jättämällä niitä pois yksi kerrallaan. Tarvittaessa lapsi itse voi värittää nuotit.

7 HARMONIKAN VÄRIKODIMENETELMÄN PERUSTEET

Geza Szilvay kehitti Colourstrings –menetelmän muutettuaan Suomeen 1970-luvulla. Värit ja symbolit olivat hänen keinonsa havainnollistaa musiikin ja tekniikan asioita. (Szilvay 1996, 56.) Colourstrings–menetelmän ydin oli muodostunut näihin elementteihin. Ensimmäinen opittava asia Colourstrings–menetelmässä on rytmisen varmuuden saavuttaminen. (Szilvay 2005e, 1, 8–9.) Hän kehitti menetelmään Violin ABC–viulukoulun, jotka jakautuvat A–, B–, C– ja D–kirjoihin. Tarkasteltuani useita väripedagogiikkaan perustuvia alkeisopetusmenetelmiä, opinnäytetyöni syvenny merkittävimmin Colourstrings–menetelmään. Ajatuksena on, että lapsi olisi käynyt varhaisiän musiikkikasvatuksen tunneilla, ja jatkaa instrumentin varmistuttua harmonikan soittotunnille. Tällainen jatkumo on myös Colourstrings–menetelmän pohjana. Muskarissa käytetyt musiikilliset aiheet jatkuvat soittotunneilla. Colourstrings–menetelmän mallit onnistuvat toimintamuotona mainiosti soittotunneillakin. Colourstrings–menetelmä korostaa myös rytmin merkitystä (Szilvay 2005e, 1, 8–9). Varhaisiän musiikkikasvatuksen opetuksessa ensisijaista on kokonaisvaltainen oppiminen. Yhteistoiminta on Colourstrings–menetelmän keskeisiä metodeja. Näkö-, kuulo- ja tuntoaisteja hyödyntäen opitaan syvästi. Kaikenlainen teksti on pyritty Szilvayn alkeisopetusmateriaalissa jättämään pois ja korvaamaan kuvilla ja väreillä. Lapsen mielikuvitus kehittyy erilaisten symbolien ja värien kanssa yhdessä (Szilvay 2005e 2). Kyse on jälleen asioiden opettamisesta lapsen maailmasta käsin.

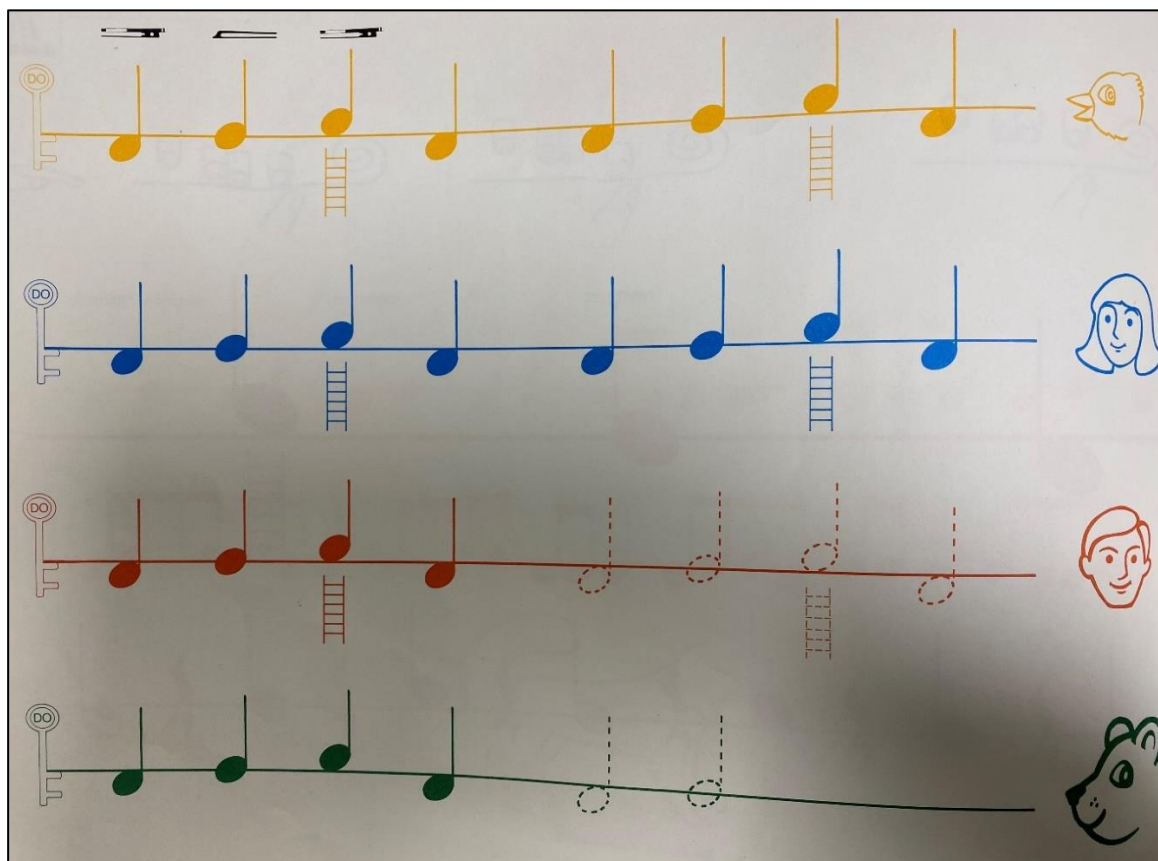
7.1 Sovelletut värikoodit ja niiden lähtökohdat

Esimerkiksi viulun ja kanteleen värien ja erilaisten tarramerkkien avulla soitolla on pitkä kokemus. Näitä on kokeiltu harmonikassakin. Colourstrings–menetelmä on tukena alkeisopetuksessa esimerkiksi näkö- ja tuntoaistien mukaan ottaminen opetusmenetelmissä. (Szilvay 2005, 2.) Mielestäni on tärkeää, että lapsi löytää ensimmäisenä harmonikasta C–duuriasteikkoon pohjautuvan harmonikkanäppäimistön. Väripedagogiikan ei ole tarkoitus syrjäyttää nuottien osaamista tai opettelua, vaan antaa innostusta soitonaloituksen helpottamiseen. Nuotin nimien kirjoittamista nuottien alle käytetään edelleen. Sen suhteen ajatukseni on vastoin nuotista soittamista. Mielestäni sellaisissa tapauksissa soittaja soittaa kirjaimista, eikä missään vaiheessa pyri yrittämään nuotista tavaamista. Nuottien kirjoittaminen nuotteihin kyllä nopeuttaa sävelten löytymistä, muttei kehitä millään muotoa nuotinlukutaitoa. Näen tärkeänä harmonikan juurtumisen yhä nuoremmille lapsille heidän arkipäiväänsä ja elämäänsä harrastuksen muodossa. Soittamisesta ja laulamista tulee vielä helpommin elämäntapa ja osa lapsen luontaista taipumusta tulkita itseään ilman sanoja. Tarkoitukseni on saada matalalla kynnyksellä väripedagogiikan avulla harmonikansoittajia, joiden elämäntavaksi jäisi soittaminen. Soiton varhaisella

aloituksella on hyvät lähtökohdat pitää harmonikkaa yhtenä vaihtoehtona soitinta valittaessa. Henkilökohtaisesti olen aloittanut opettaa nuorimpia oppilaitani jo neljän vuoden iässä. Laulut ja sävelmät, joista harmonikan alkeisoppikirjat alkoivat, olivat pääsääntöisesti C–duurissa. Esimerkiksi C, D, F, G–kirjaimet ovat kokemukseni pohjalta ihan vieraita. Lapsen tullessa soittotunnille koin suurta haastetta puhuessani mistä napista tulisi painaa, miten erottaa nappulat toisistaan ja varsinkin muistaa vielä opittu asia seuraavalla viikolla. Kuulin ensimmäistä kertaa väripedagogiikasta Anna–Marie Sillanpään nuottivihkosta, jonka hän oli tuottanut suoraan harmonikalle. Otin oppimateriaalin kokeiluun. Hämmästyin suuresti, kuinka helpolta värien tunnistaminen neljävuotiaalle oli ja kuinka hän muisti ne. Alkeisopetuksessa ei nuotinnimien tiedostamisella ole mielestäni niin suurta merkitystä.

7.2 Rytmiiikan opettaminen

Rytminen taito karttuu iän myötä ja sitä vahvistavat monenlaiset toimintatavat myös soittotunnilla. Soittotunneilla sisällytetään laulua, leikkiä, loruilua, marssimista, kävelemistä. Niiden avulla opetellaan rytmiä, tempoa, dynamiikkaa ja tulkintaan liittyviä musiikillisia, tulkinnallisia tekijöitä. (Szilvay 2005, 2.) Harmonikan rytminen harjoittelu onnistuu helpoimmin standardibassolla jo silloinkin, kun lapsi osaa vasta muutaman sävelen oikealla kädellä. Soittaja pystyy itse säestämään itseään hyvin nopeasti ensi sävelet löydettyään yhtä aikaa painettavilla perus- ja sointubasson sormilla, niitä pomputtaen terävästi, ja pian vuorottelevilla sormilla. Rytmi on yksi musiikin peruselementeistä, ja sitä voi lapsen kanssa kehittää helpoilla ja hauskoilla leikeillä ja harjoituksilla. Liike ja rytmi ovat läheisesti tekemisissä keskenään, ja niinpä rytmittäjää kannattaakin harjoitella usein liikkeen avulla. Szilvayn viulukoulu perustuu Musiikkimaa -kertomukseen, jossa sen asukkailla on eläinhahmot ja hahmoilla omat värit. Musiikkimaan hahmot ovat koko kirjasarjan läpi kulkeva kehysajatus, joka ilmenee kuvassa 10. Eläinhahmoilla oli merkittävä rooli rytmien opetuksessa. Tämän lisäksi symboleilla on erityisen iso rooli rytmien opetuksessa. Rytmisistä merkeistä TA ja TI–TI –merkit ja myöhemmin solfa–nimet tulivat nuottikuvaan jäädäkseen. Neljäsosanuotti on auto, kahdeksasosanuotit junavaunuja, puolinuotti laiva ja niin edelleen. Nuottivihkojen nuottikuva oli melko isoa, jolloin lasten oli helppo seurata nuotteja.

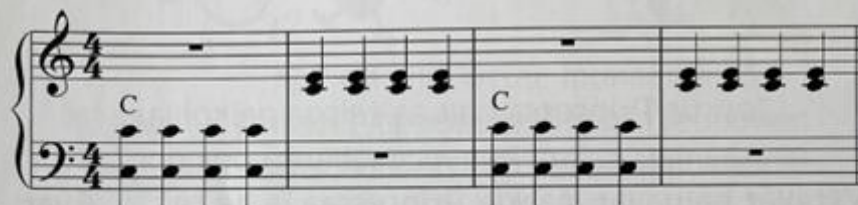
KUVA 10. Colourstrings–menetelmä (Szilvay Geza, Violin ABC, German Book)

Jo pienikin lapsi voi kokea hyvänolon tunnetta liikkueensa musiikin tahdissa. Toiset tarvitsevat enemmän harjoitusta, jotta he kykenevät muuntamaan mielessään olevan sisäisen rytmin taputuksiksi tai askeliksi ja ilmaisemaan kuultua rytmiä liikkein. Lapsi soveltaa rytmistä tietämystään aluksi toiminnallisella tasolla, omassa konkreettisessa musisoinnissaan. Vasta myöhemmin hän pystyy hahmottamaan rytmin ja ilmaisemaan sen kuunneltavan musiikin mukaan. (Ahonen 2004, 91–92.)

Rytmiset taidot karttuvat monella lapsella jo päiväkodista ja musiikkioppilaitosten varhaisiän musiikkikasvatuksen tunneilta. Niiden opettelu jatkuu instrumenttiopiskelujen alettua. Perusrytmit näkyvät soittoläksyissä. Rytmiejä opetellaan oman instrumentin avulla ja varsinkin kun laulu on osittain kuulokuvana tuttu. Myös opettajan mallista soittaminen antaa pohjaa laulun ja rytmien hahmottamiseen. Traditionaaliset laulut ja varhaisiän musiikkikasvatuksen tunnilla laululeikit auttavat rytmistä hahmottamista. Lapsi, opettaja ja vanhemmat voivat laulaen tukea rytmien hahmottamista soittoläksyissä. Rytmiset harjoitteet tukevat nuotti- ja kuulokuvaa. Lisäksi standardibassolla lähdetään tekemään soitujen pohjalta perus- ja sointubassolla liikettä, tempon säilyttämistä jo heti soiton alkumetreiltä asti. Melodiabassossa rytmistä tukea bassopuolella on vaikeampi saada. Alla olevassa 11. kuvassa Prinsessa Cesilia opettaa rytmisiä elementtejä bassopuolen näppäimistöllä, jossa vasemman käden sormet ensin pomppivat yhtä aikaa, lopuksi vuorottelevat. Esimerkinuotti on Henna–Maija Vannemaan tekemästä Prinsessa Cesilian ja Prinssi Gepposen Musiikkivaltakunta –standardibassoharmonikan alkeisoppikirjasta. Vihkossa käydään pienin askelin läpi näppäimistöä ja soittoasentoa koskevia aiheita tarinan

avustuksella. Vihkoa voidaan työstää kuin satukirjaa, jossa pysähdytään tarinan sopivassa vaiheessa harjoittelemaan musiikillista tai soiton teknistä asiaa. Vihko on kiehtova esimerkki lapsen ja vanhemman työvälineeksi kuin soittotunnilla käytäväksi tarinaksi, jossa opettaja johdattelee lapsen mielenkiinnon uuteen opittavaan aiheeseen.

Prinsessan ystävät pomppivat (nämä ovat minun
valitsemani ystävät, voit valita vapaasti mitkä tahansa
nappulat!)

Prinsessa Cesilia (C) pomppii
eli tämä on POMPPUBASSO!

Miltä kuulostaisi, jos Prinsessa Cesilia juoksee ja sen
jälkeen ketkä tahansa hänen ystävistään juoksevat
samalla tavalla?

Prinsessa Cesilia (C) juoksee
eli tämä on JUOKSUBASSO!

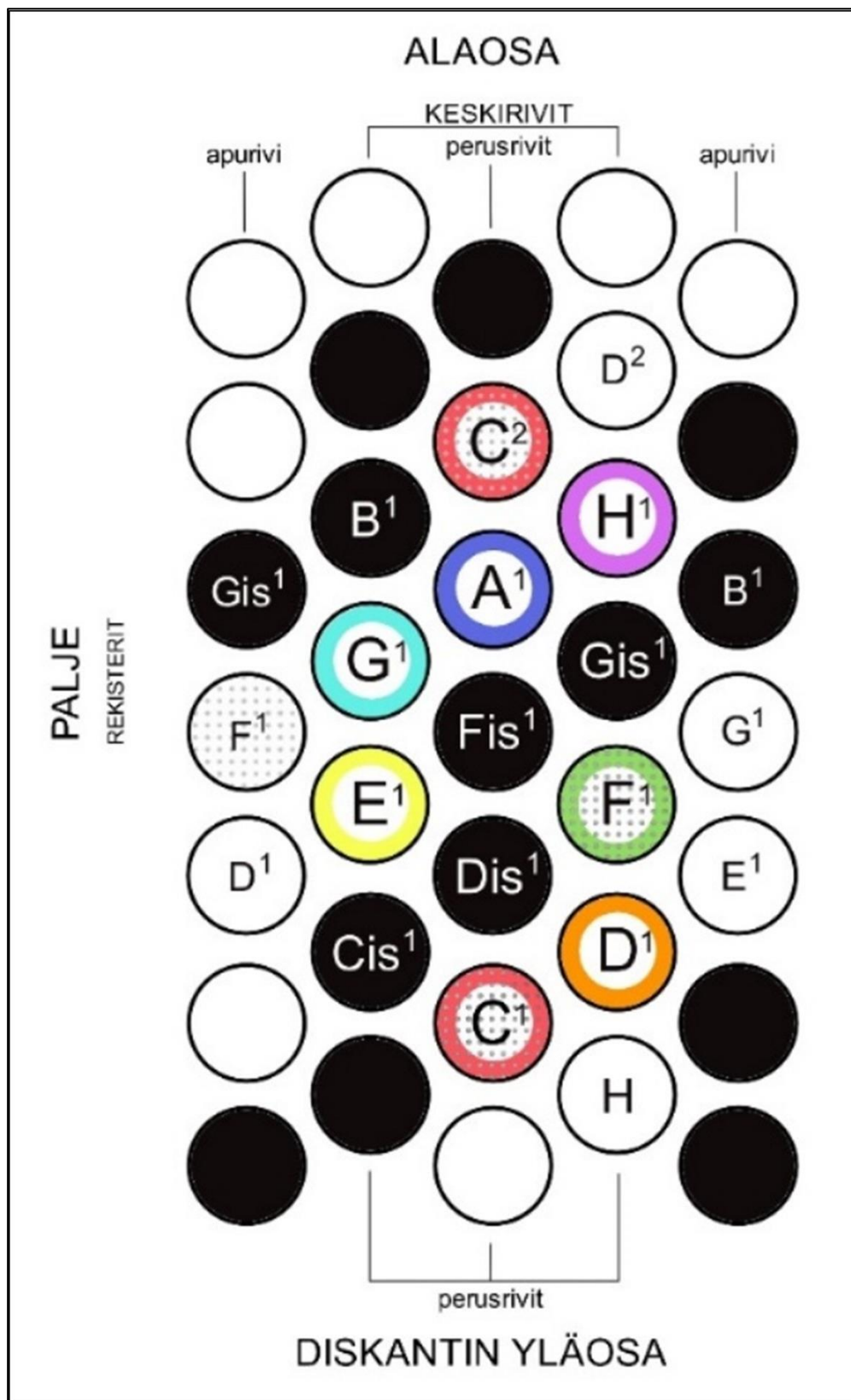

KUVA 11. Prinsessa Cesilian –nuotti (Prinsessa Cesilian ja Prinssi Gepposen Musiikkivaltakunta, standardbas-soharmoinen alkeisoppikirja, 2017, Kirjapaino Kuki Ky)

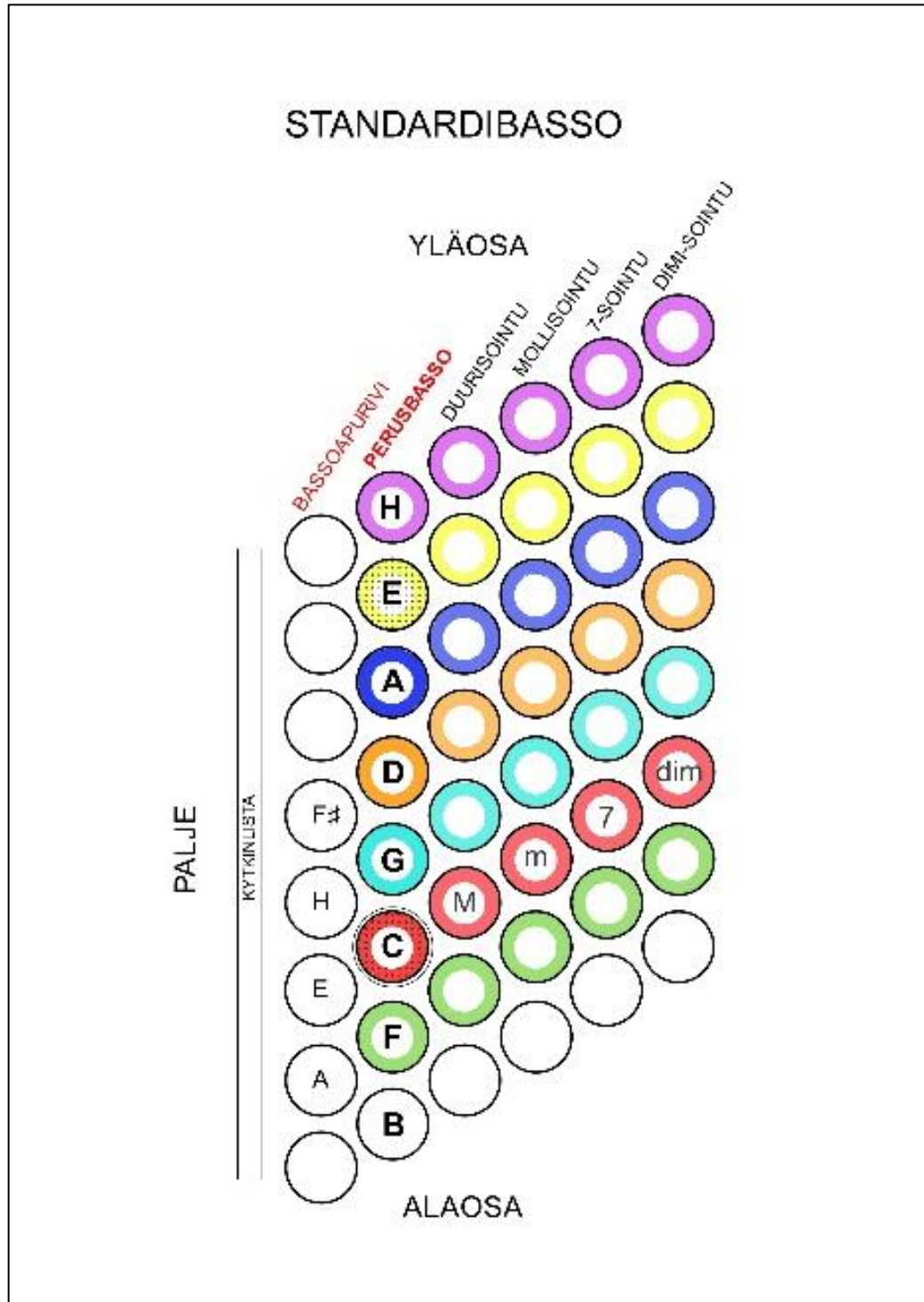
7.3 Värikoodista nuottien käyttöön

Colourstrings–menetelmä on parhaimmillaan jatkoa varhaisiän musiikkikasvatustunneilta opittuihin värioppeihin. Aloitin pikku oppilaiden opettamisen väripedagogiikan avulla syyslukukauden alettua. Lähtökohtana oli, että he löysivät molemmilla käsillä C–duuriasteikon opetuslukuvuoden lopussa. Alla olevassa 12. kuvassa näkyy yksi oktaavialue sateenkaarivärein harmonikan diskanttinäppäimistön keskivillä. Sama sateenkaariväriyty on käytössä 13. standardibassokuvassa kuin peilikuvana 14. melodiabassokuvassakin. Lähtökohtana on purkaa lukuvuoden aikana värikartta oikeisiin nuotteihin. Olemme tehneet joulusta asti myös oikeita nuottiharjoituksia, ja irtautuminen kokonaan väreistä tapahtui heidän kohdallaan diskantissa melko kokonaisvaltaisesti, yhdellä oppitunnilla. Osalle oppilaista irtautuminen nuoteista on ollut työläämpää. Olemme tehneet sitä yksittäin sävel kerrallaan ja hitaamassa tahdissa. Tällöin ei ole päässyt tapahtumaan turhautumista ja haaste soittaa ilman värejä on ollut hänen ehdoillaan tapahtuvaa. Väristä tapahtui heidän kohdallaan diskantissa melko kokonaisvaltaisesti, yhdellä oppitunnilla. Osalle oppilaista irtautuminen nuoteista. Harmonikan oikean puolen diskanttinäppäimet on ollut työläämpää. Olemme tehneet sitä yksittäin sävel kerrallaan ja hitaamassa tahdissa. Tällöin ei ole päässyt tapahtumaan turhautumista ja haaste soittaa ilman värejä on ollut hänen ehdoillaan tapahtuvaa.

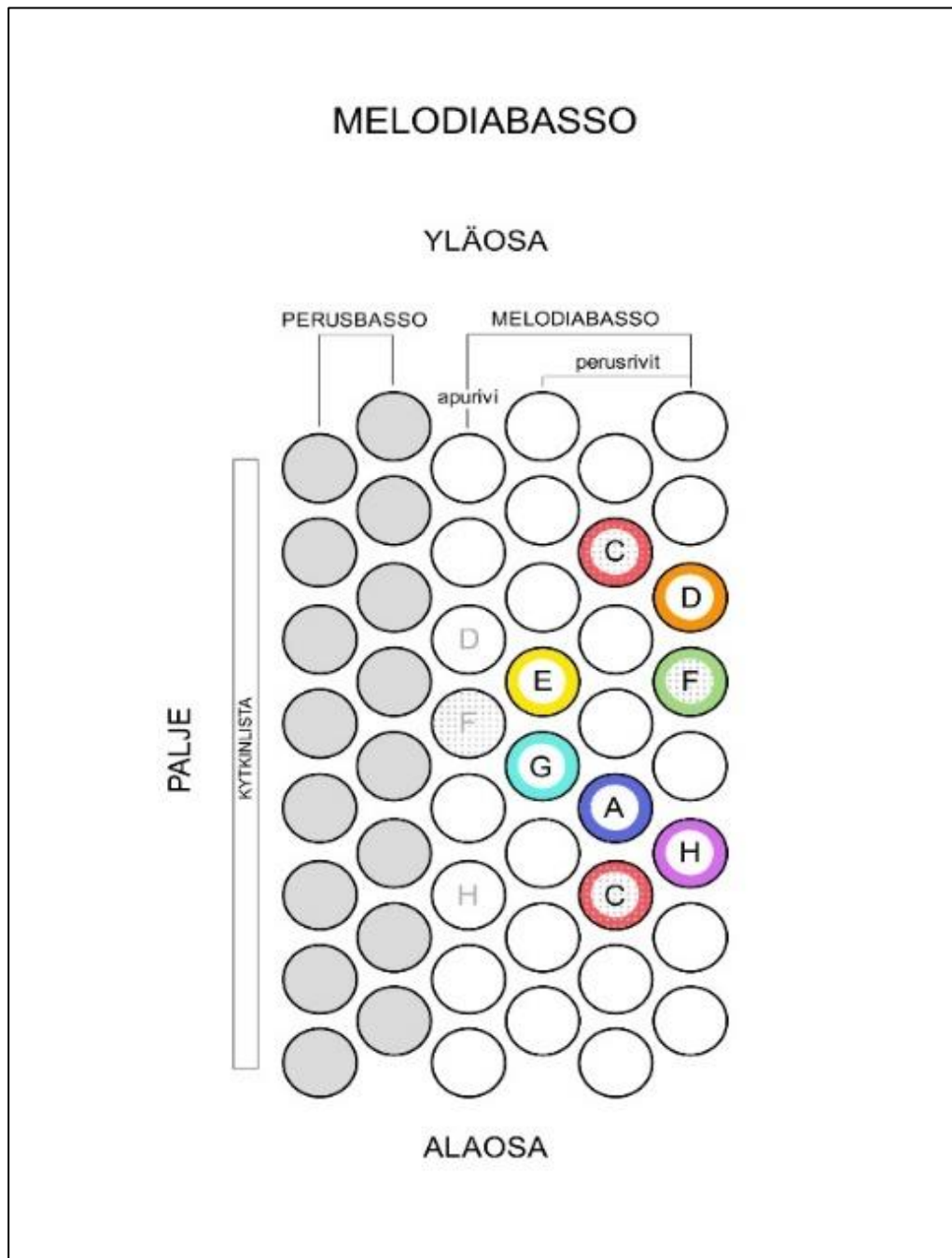

KUVA 12. Harmonikan oikean puolen näppäimet väreinä (Mutanen Iisa 2023, Kuopio)

KUVA 13. Standardibassonäppäimet väreinä (Mutanen Iisa 2023, Kuopio)

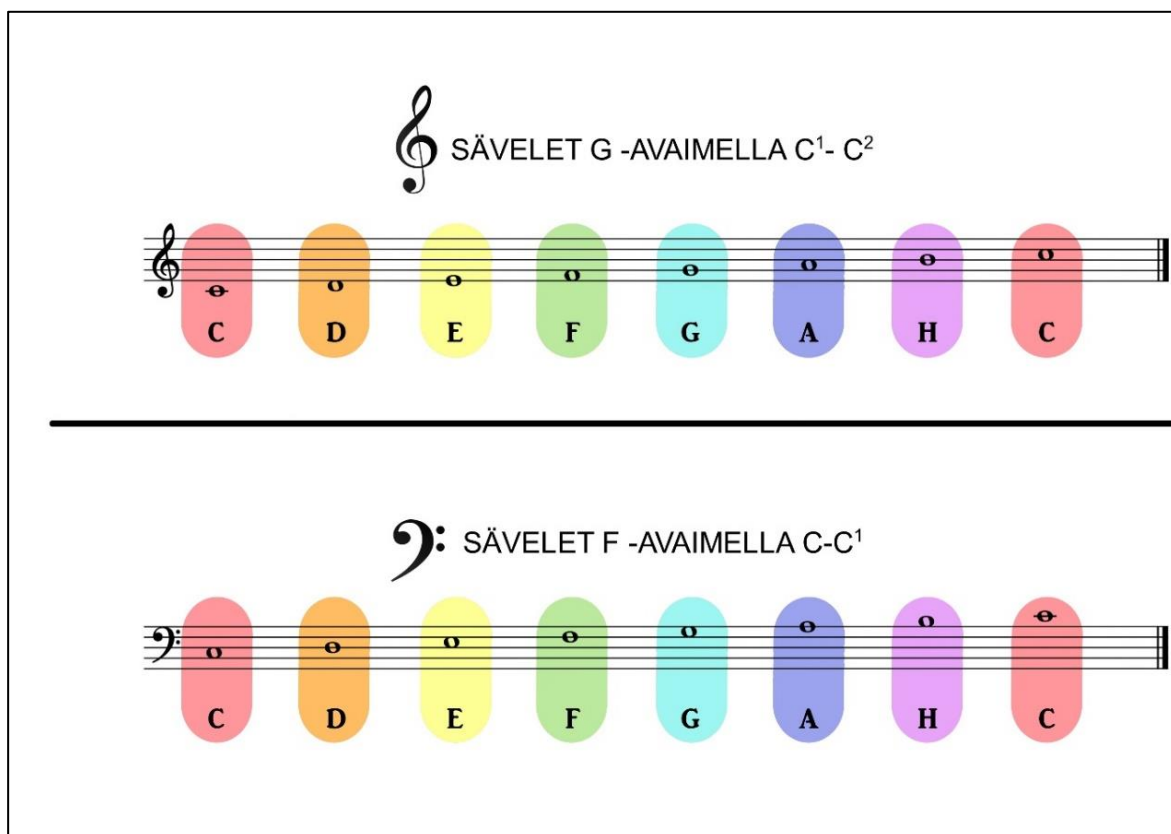

KUVA 14. Melodiabassonäppäimet väreinä (Mutanen Iisa 2023, Kuopio)

8 OPPIMATERIAALIN KEHITTÄMINEN

8.1 Kokemuksia värikoodin käytöstä

Kokemukseni väripedagogiikasta harmonikansoitossa on ollut positiivinen. Värilliset nuotit auttavat soittajaa ymmärtämään sävelen korkeuden. Jos koskettimissa käytetään tarroja, auttavat ne löytämään oikean koskettimen. Olen käyttänyt samaa värivalintaa kuin Anna–Marie Sillanpää, sateenkari-värejä (Sillanpää 2006). En kokenut tarpeelliseksi muuttaa värejä erilaiseksi, sillä harmonikassa ei ole annettu minkäänlaista muuta pohjaa värittämiselle. Mielestäni sateenkaarivärien ajattelu on hauska lähestymistapa värimaailman pohjalta, lapsilähtöinen värikartta selittää miksi nappula on tässä kohtaa punainen. Alla olevien kuvien avulla voin helpommin kuvailla, mitä yllä olevassa tekstissä tarkoitin. Esimerkkinä tapaus 15. kuvassa, jossa punainen c, joka on ympyröity muiden värien tavoin samalla kaavalla, vai olisiko vielä apua visuaalisesti c–nuotin olevan punainen, joka on soikea muodoltaan värinä kallistunut vasemmalle. Väripedagogiikka antaa pohjaa alle kouluikäisten lasten löytämisessä soittimen pariin yhä varhaisemmassa iässä. Soittimeen tarttuminen varhaisessa vaiheessa luo edellytykset niin instrumentin tulevaisuudelle kuin soittajan harrastukselle sitoutumiseenkin. Nuorella iällä aloitettu musisointi soittimesta riippumatta on tärkeää. Toki kaikkia soittimia ei pääse aloittamaan kuin tietyssä fyysisessä kehitysvaiheessa. Värien käyttö on yksi opetuksellisesti edesauttava asia koulumaailmassakin. Värikkäät opetusmateriaalit syventävät opiskeluun koulumaailmassa ja luovat mielekkään oppimisympäristön.

KUVA 15. Nuotit väreinä ja muotoina (Mutanen Iisa 2023, Kuopio)

8.2 Esimerkkejä värikoodikappaleista ja niiden rakentamisesta

Opetusmateriaali väripedagogiikassa pyrkii etenemään järjestelmällisesti sävel säveleltä kohti C-duuriasteikkoa. Tällaisia esimerkkejä voisivat olla esimerkiksi Veikko Ahvenaisen harmonikansoiton alkeisoppikirja Harmonikka-aapinen vuodesta 1983 sävelmä C-sävelestä. Tässä sävelessä väripedagoginen ajattelu on että, molemmista käsistä etsitään punainen väri, C-nuotti. Seuraavaksi tulisi sävelmä, jossa on punainen ja oranssi, C ja D. Eli uusi soittokappale perustuu aina edellä opittuun. Värikoodikappaleiksi sopii kuitenkin kaikenlaiset sävelmät, pyrin vihkossani kuitenkin erityisen tarkasti johdonmukaisuuteen. Veikko Ahvenaisen Harmonikka-Aapinen vihko alkaa helpoimmalla mahdollisella tavalla molemmilla käsillä soittaen. Alla olevassa 16. kuvassa näkyy myös palkeenkäntöpaikat ja sorminumerot. Ahvenaisen Harmonikka-Aapinen toimii edelleenkin erinomaisena esimerkkinä ensimmäisistä alkeisvihkosta standardibassoharmonikalle. Vihkossa soittimen basso otetaan heti alusta järjestelmällisesti mukaan soittoon. Vihkossa on suureksi osaksi Ahvenaisen omia sävelmiä, joissa sävelmät ovat välillä säestyksellisiä ja osittain käytetään jo pieniä bassosoolon pätkiä.

□ = Vetopäijä
V = Työntöpaikje

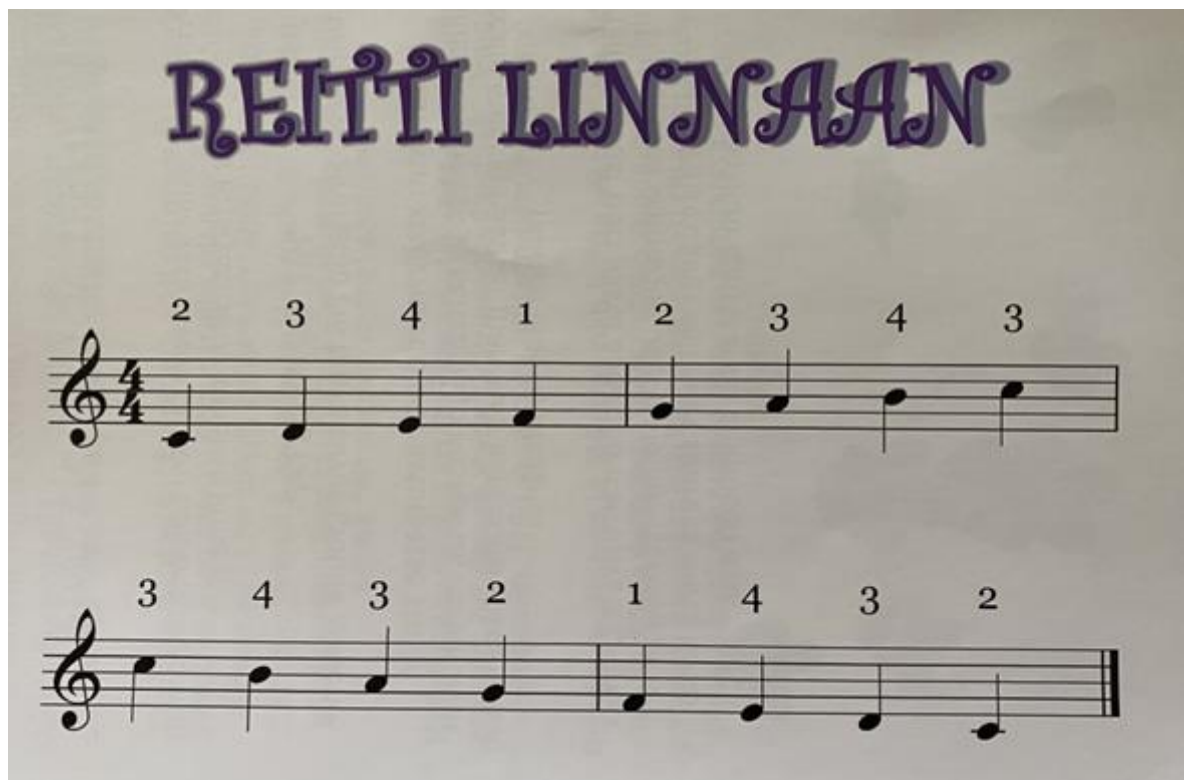
1. C-sävelen leikkiä

KUVA 16. C-sävelen leikkiä (Ahvenainen Veikko, Harmonikka-aapinen, 1983 Pori)

8.3 Pedagoginen näkökulma kappaleisiin

Harmonikansoiton historiaamme kuuluvat merkittävästi idolit, harmonikkamestarit, joita vuosikymmenien ajan on ihailtu ja matkittu heidän tulkintatapaansa. Tämä on mielestäni arvokasta sanatonta perimää tuleville sukupolville. Instrumentin juuret on mielestäni tunnettava ja tunnistettava. Eri artistien tekemien levytyksien kuunteleminen tyylilajista riippumatta on olennaista oman instrumentin tuntemisen ja oman muusikkoutensa löytämisessä. Levytysten kuuntelu ja soittimen historian tutkiminen on oleellisen tärkeää. Harmonikka on moneen soittimeen verrattuna nuori instrumentti. On ihailtavaa,

kuinka harmonikan juuret kuitenkin ovat syvällä kansakuntamme perinteessä ja mallina tuleville sukupolville. Näistä kaikista esimerkkimestareista ei ole olemassa nuottijulkaisuja ja äänityksiäkin vain jonkin verran. Niiden kuunteleminen ja soitattaminen jo pienen soittajan kohdalla on ensiarvoisen tärkeää. Oma kansallinen traditio on harmonikansoitossa erityisen tärkeä ja säilyttämisen arvoinen, vaikkakin opetus –ja ohjelmiston kehittäminen on ajanvirrassa kulkemista. Se on myös tärkeää soittimen kehittämisessä, kuten soitettavan ohjelmiston laajentamisena ja harmonikan monipuolisuuden esiintymisenä. Pedagoginen näkökulma traditionaalisiin sävelmiin opetusmateriaalissa on siten merkittävä. Harmonikansoitossa on tärkeää tietää oman soittimen lähtökohdat. Se mitä harmonikalla on tapailtu ja mitä sillä pystytään soittamaan, on oppimateriaalini merkittävimpänä lähtökohtana. Uudet sävelmät tulevat muskarimaailmasta, mutta myös populaarimusiikin puolelta. Hyvä lähtökohta soiton aloittamiselle on värien ja tuttujen sävelmien yhdistäminen. Soiton aloittaminen tulisi olla mahdollisimman helppoa ja lähtökohtana molempien käsien käyttö mahdollisimman nopeasti. Mielestäni standardibasson etu on siinä, että pieni soittaja pystyy säestämään itseään jo varhaisessa vaiheessa. Rytmikka tulee tutuksi helppoja sointuja ja kahta sormeaa käyttäen. Soittokappaleiden sormittaminen alusta asti on opettajan vastuulla. Suotavaa olisi kuitenkin käyttää C-duuriasteikon sormitusta. Harmonikan näppäinjärjestelmässä on monia pedagogisesti hyödyllisiä ominaisuuksia. Kymäläinen (1994, 14) kertoo, kuinka lapset pystyvät oppimaan soittimestaan esimerkiksi musiikinteorian asioita. Standardibasson perusbassoriviltä voi opetella kvinttiympyrän, hahmottaa diskantti- ja melodiabassonäppäimistön päällekkäiset pienet terssit ja rinnakkaissävellajit. Standardibasson avulla voidaan tutustua harmoniaan. Näppäinjärjestelmä auttaa helpottamaan laulujen transponointia soiton hyvin varhaisessa vaiheessa. (Kymäläinen 1994, 14.) Prinsessa Cecilia ja Prinssi Gepposen musiikkivaltakunnassa –vihkosta kuvassa 17 lauluna C-duuriasteikko.

KUVA 17. Reitti linnaan –sävelet (Prinsessa Cesilian ja Prinssi Gepposen Musiikkivaltakunta, standardbas-soharonikan alkeisoppikirja, 2017, Kirjapaino Kuki Ky)

8.4 Väripedagogiikan mahdollisuudet erityistä tukea tarvitseville oppilaille

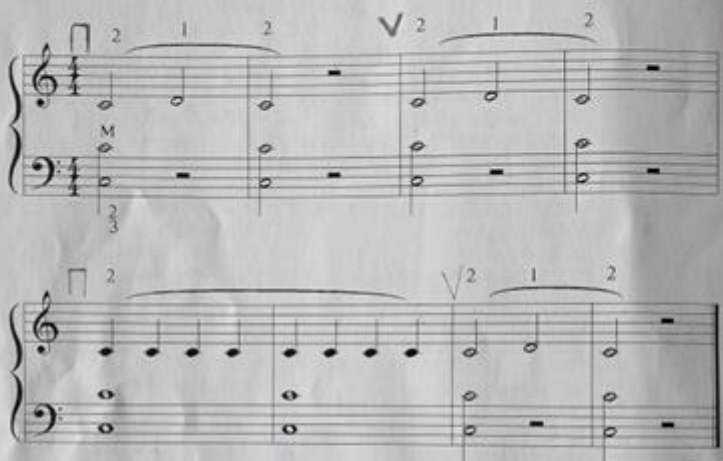

Monenlaiset ja eri asteiset ongelmat uuden oppimiselle aiheuttavat pulmia soitonopettelussa. Musiikillinen älykyys seuraa läpi elämän. Kyse on yleensä aivojen erilaisesta toiminnasta, joka vaikuttaa taitojen oppimiseen. Soitossa nämä voivat esiintyä motorisen oppimisvaikeuden lisäksi tarkkaavaisuus- ja ulkoa muistamisen ongelmana. Tämä ei kuitenkaan ole suoraan yhteydessä lapsen musiikilliseen lahjakkuuteen. Värit ja väripedagogiikka tukevat lasta kiinnittämään huomiota opittavaan materiaaliin. Värien avulla lapsi oppii paremmin keskittymään ja ulkopuoliset ärsykkeet jäävät helpommin soitonopiskelun ulkopuolelle. Soittajan motoriset vaikeudet voivat muodostaa haasteita oppia soittimen erilaisia otteita. Muistissa voi ilmentyä ongelmaa hahmottaa isompia kokonaisuuksia. Itse nuotit tuottavat tällöin liikaa informaatioita (Lyijynen 2003). Hyvä kannustava opettaja ja oikeanlainen opetusmetodi tuottavat parasta tulosta tukea tarvitsevalle lapselle. Värien positiivisen merkityksen huomaa myös siinä, että nykyisin jo päiväkodeissa ja perusopetuksessa pyritään käyttämään entistä enemmän lämpimiä ja värimaailmaltaan inspiroivia värejä.

9 OPETUSVIHKON RAKENNE

9.1. Tavoitteet oppimateriaalille

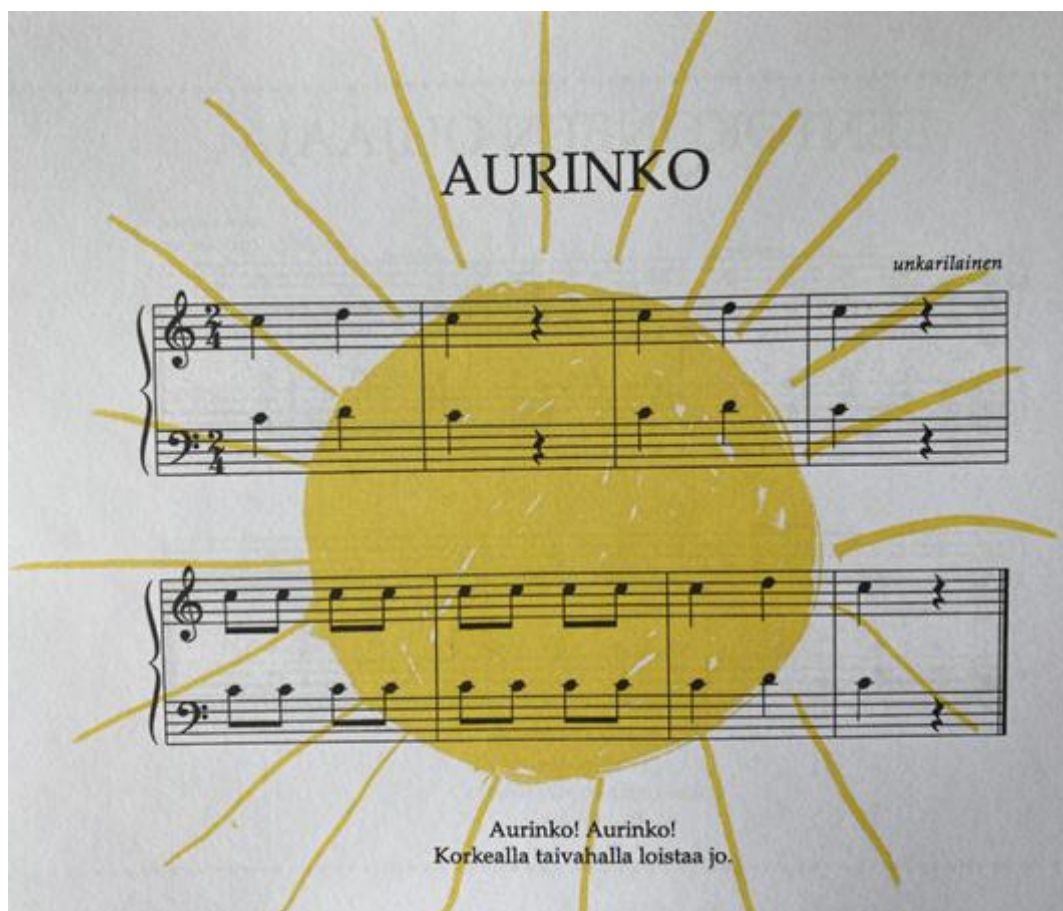
Tavoitteena oppimateriaalille on johdonmukaisuus, jolla lähdetään sävel ja väri kerrallaan liikkeelle. Soittokappaleet seuraavat toisiaan niin, että pienin askelin otetaan lisää värejä molemmissa käsissä. Ensin kuitenkin kokeillaan soitinta oikealla kädellä ja pyritään löytämään palkeenkäytön oikeaoppinen malli, edestakainen riittävän pitkä liike. Näin päästään soittamisen makuun jo heti muutamaa näppäintä käyttäen. Oppimateriaalissa rajaon sävelmät yksinkertaisiin C-duuri- ja a-mollilauluihin saakka. Näin muodostuu sävelkartta lapsen mieleen ja hän oppii ensisijaisesti C-duurisävelet niin diskantista kuin bassosta. Seuraavaksi lähdetään sävel kerrallaan irrottautumaan väreistä. Niiden oppilaiden kanssa, joiden avuksi on tarvittu tarroja soittimen näppäimistöön, pyritään ihan ensimmäiseksi poistamaan yksi tarra kerrallaan pois. Omaan oppimateriaaliini toivon löytäväni tuttuja kansanlauluja ja omia pikku sävellyksiä, joita ei löydy monesta muusta harmonikan alkeissoittovihosta. Sävelmät haluan rakentaa sen pohjalle, että ne ovat voidaan soittaa niin standardi- kuin melodiabassollakin. Esimerkkinä tässä kuvat, joissa Aurinko -laulu on kirjoitettu molemmille bassoille. Sormien koordinaation haasteena on, ettei vasemman käden puolelle näe. Alla 17. kuvassa on esimerkkilaulu Lelulaatikko -vihkon Aurinko-laulusta standardibassolle kirjoitettuna. Lisäksi nuotin alapuolella 18. kuvassa on Aurinko-laulu Tarinoita-vihkosta melodiabassoharmonikalle kirjoitettuna. Oman vihkon tuottamisessa hyödyntäisin mahdollisuutta sovittaa opeteltavat laulut sekä standardi- että melodiabassolle. Näin soittovihko ei poissulje sitä, kummalla bassokoneistolla lapsi aloittaa soiton.

AURINKO
THE SUN

KUVA 18. Aurinko (Saira Maritta ja Saira Ari-Matti, Pikku hanuristin lelulaatikko, 1996, Pori)

KUVA 19. Aurinko (Leskelä Elina, Tarinoita melodiabassoharmonikalle, 1994, Musiikki Fazer)

Esimerkiksi opetusmateriaalille kuin kuvitukselle ja tekstille löytyy Henna Vannemaan Prinsessa Cesi-
lian ja Pinssi Gepposen Musiikkivaltakunta -standardibassoharmonikan alkeisoppikirjasta. Vihossa nuotit käydään läpi järjestelmällisesti ja vihon tarina saattelee soittajaa sävel säveleltä eteenpäin niin tekstinä, kuvana kuin soittomateriaalinakin. Vihon soittoon mukaansatempaava tarina alkaa sanoilla, Olipa kerran (kuva 18). Musiikin ja standardibasson rytmisen säestys käydään läpi vihossa selkein kuvin ja myös tarinan muodossa. Henna Vannemaa kertoo saatesanoissaan, kuinka vihko on toteutettu omilla sävellyksillä ja tuttujen säveltäjien vai tutuilla? lastenlauluilla (Vannemaa 2017). Opettajalle hän antaa ohjeeksi vihon luonteesta, ettei se perustu teoreettiseen, eikä kirjaimiin pohjautuvaan materiaaliin. Vihkoa voi käyttää lapset, jotka eivät osaa lukea. Sormitukset perustuvat tiettyyn sormien asentoon. Basson rytmisen osuus harjoitellaan sadun muodossa, jossa prinssi seisoo, pomppii tai juoksee. Mielikuvitus on vahvasti mukana C-duuriasteikon ja rytmisten elementtien pohjana (Vannemaa 2017).

Oppimateriaalina pidän Maritta ja Ari-Matti Sairan oppikirja Pikku hanuristin lelulaatikkoa onnistuneena perinteisenä tämän päivän harmonikkavihkona pikku soittajille. Siinä nuottikuva on riittävän selkeä ja kappaleet valikoituneet perinteisistä traditionaalisista lastenlauluista. Jokaiseen lauluun on lisätty myös kuva. Sairat kertovat vihkon syntyneen jokavuotisesta tarpeesta saada pikku oppilaille juuri standardbassoharmonikalle mielekästä ohjelmistoa. Vihkoon on merkitty sormitukset, joilla on

tavoite saavuttaa hyvä kädenasento. Opettajan ja oppilaan omalle vastuulle on jätetty palkeenkääntömerkit erikokoisten ja laatuisten soittimien vuoksi. Prinssi Gepponen opettaa hauskaissa 19. kuvassa, kuinka standardibassolla soitetaan (Vannemaa 2017).

KUVA 20. Olipa kerran.

PRIINSSI GEPPONEN

Nyt on aika ottaa mukaan myös
Prinssi Gepponen! Prinssi Gepponen
asuu Prinsessa Cesilian yläpuolella!

Löydätkö Prinssi Gepposen (G)
harmonikkasi bassopuolelta?

H	G	G
E	C	C
A	F	F

Laita **keskisormi** Prinssi Gepposen päälle ja **etusormi**
toisen kuvasta löytyvän G-äänien päälle.

Sormesi muodostavat nyt Prinssi Gepposen jalat!

Kokeile osaako Prinssi Gepponen kaikki samat
pomppu- ja juoksubassoleikit kuin Prinsessa! Voit
valita taas mitkä tahansa valkoiset ja mustat ystävät
mukaan –
SINÄ PÄÄTÄT!

Seuraavaksi saatkin kokeilla
Prinssin ystäviin eri sormia!

Kuva 21. Prinssi Gepponen (Prinsessa Cesilian ja Prinssi Gepposen Musiikkivaltakunta, standard-bassoharmonikan alkeisoppikirja, 2017, Kirjapaino Kuki Ky)

9.2 Sisällysluettelo ja kappalevalikoima

Tavoitteeni kappalevalikoimalla on kehittää lapsen musiikillista näkemystä. Soittokappaleet pyrin valikoimaan sellaisiksi, joilla lapsi muodostaa käsityksen harmonikan musiikillisesta monipuolisuudesta. Soittovihkon sisällysluettelo ja kappalevalikoima on vielä kesken. Tällä hetkellä teen kokeiluja eri sävelmistä, jotka olisivat lapsista innostavia. Kaksi pientä oppilastani ovat tässä esimerkkinä, joiden avulla pyrin hahmottamaan hauskat ja innostavat kappaleet ja opetusmenetelmät värien avulla. He ovat innokkaita harmonikansoitosta, jota he ovat soittaneet vuoden. Heiltä tulee ehdotuksia soitettavista kappaleista. Käytän tällä hetkellä Ari-Matti Sairan vuonna 1986 tuottamaa Pikku hanuristin lelu-laatikkoa soittovihkona (Saira 1986). Soittovihko koostuu pääsääntöisesti Sairan sävellyksistä ja traditionaalisista lastenlauluista. Pidän vihkon opetusmateriaalin sisällöstä ja sitä olen pyrkinyt pitämään

lasten opetusmateriaalina, josta tulen poimimaan muutaman sävelmän myös oman vihkon kappalevalikoimaan. Tiedyt traditionaaliset sävelmät ovat automaattisesti mukana vihkoni kappalevalikoimassa. Pyrkimykseni on tuottaa vihkooni myös tuttuja laululeikkejä varhaisiän musiikkikasvatuksen tunneilta. Otan mukaan tuttuja kansansävelmiä ja sävellän omaa materiaalia. Jätän vihkoon myös tilaa lapsen omille sävellyksille. Sisällysluettelo ja kappalevalikoima tulee etenemään asteittain järjestelmällisesti niin, että lähdetään C-sävelestä ja päädytään käyttämään koko asteikkoja. Myös basso kulkee mukana alusta alkaen. Sävellyksissä standardibassolla käytetään sointuja I, IV ja V. Melodiabasson soittaja opettelee laulun melodioita molemmilla käsillä ja myös pyrkii yksinkertaisella tavalla säestämään itseään.

9.3 Tulokset opetuskokeiluista värikoodia käyttäen

Väripedagogiikkaa käytin kahden pikkuoppilaani kanssa systemaattisesti. Heillä on käytössä Pikku hanuristin lelulaatikko, johon nuotit väritän tai väritetään yhdessä. Laulut valitaan epäjärjestyksessä niin, että ne olisivat järjestyksessä edelliseen opittuun asiaan verrattuna. Heillä on käytössä Pikku hanuristin lelulaatikko, johon väritän nuotit tai ne väritetään yhdessä oppilaan kanssa. Nuottien värittäminen pienen oppilaan soittomateriaalissa edesauttaa nuottien hahmottamista, nuottikuvan seuraamista ja sen yhdistämistä soittimen näppäimistöön ilman varsinaista nuotinlukutaitoa. Lapsi seuraa nuotteja, löytää äänet helpommin omasta soittimestaan ja muistaa ne myös kotona soittaessaan. Opettajan mallisoittaminen on ensiarvoisen tärkeää yhdistää väripedagogiikkaan. Tällöin lapsi oppii sävelmien rytmikkaa ja musiikillista ilmaisua harmonikasta ilman merkittävää sanallista pedagogista opettamista. Lisäksi se kehittää oman korvan käyttämistä soiton harjoittelussa. Soittokappaleiden tuttu melodia auttaa uusien soittoläksyjen opettelussa, muttei se mielestäni ole pääasiallinen seikka. Joukkoon on hyvä sijoittaa soittokappaleita, jotka eivät ole tuttuja. Näin lapsi toteuttaa myös pyrkimystä muistaa värien ja –nuottikuvien avulla, mitä ollaan opettelemassa. Toki niiden lasten kanssa, joilla on ihanteellisesti varhaisiän musiikkikasvatuksena jopa vauvamuskarista alkanut musiikin harrastamisen polku soitinvalmennukseen ja soittotunneille, olisi kullannarvoista käyttää myös näitä perustietoja ja taitoja tukena valitun pääinstrumentin opettelussa.

9.4 Haastattelut ja niiden analyysi

Haastattelin opettajia, jotka työskentelivät alle kouluikäisten lasten kanssa. Heihin valikoitui ammatissa pitkään olleet varhaisiänkasvatuksen opetustyötä tehneet. Lisäksi instrumenttiopettajista toivoin haastateltavaksi viulun ja kanteleen opettajat, joilla on oppilanaan alle kouluikäisiä oppilaita, ja tiesin heidän käyttävän värejä opetuksessaan. Haasteltavilta halusin kuulla kokemuksen antavaa näkökulmaa värien, tarinoiden ja leikkien merkityksestä instrumentin alkeisopetuksessa. Tiedustelin, millaista materiaalia heillä on jo olemassa ja mitä erityisesti voisin hyödyntää harmonikan alkeisvihkooni. Haastateltavina minulla oli neljä musiikkipedagogia. He olivat Liisa Karhu–Paerlman, viulunsoiton- ja varhaisiän musiikkikasvatuksen opettaja, Anna Schukov, harmonikan- ja varhaisiänmusiikkikasvatuksen opettaja, Helena Manninen, huilun- ja varhaisiänmusiikkikasvatuksen opettaja ja Päivi Sinkkonen, varhaisiän musiikkikasvatuksen opettaja. Kysyin heidän näkemystään väri pedagogiikan mahdol-

lisuudesta tulevaisuudessa. Lisäksi halusin tietää, kuinka he ovat kokeneet ja toteuttaneet väripedagogiikasta irtaantumisen oikeiden nuottien käyttöön. Kysyin myös, kuinka hyvin soittaminen onnistui lopulta ilman värejä. Lopuksi toivoin musiikkipedagogien kommenttia väripedagogiikan tulevaisuudesta yhtenä opetusmuotona musiikissa.

Liisa Karhu–Pearlman on käyttänyt colourstrings–värejä pienten oppilaiden soitonoppimisen tukena viulunsoiton opetuksessa. Alussa hän voi jopa aloittaa nuottien sijoittelun muutamalle nuottiviivaston viivalle ja laajentaa sitä soitettavien sävelten lisääntyessä. Hän kokee väripedagogiikan mahdollisuudet olevan nuotinluvun tukeminen, nuotinluvun helpottaminen ja turhien oppimispaineiden lieventäminen. Vertailukohtana voi olla, ettei lapsi opi nuotteja tai pienet eivät osaa vielä lukea nuotteja. Värit auttavat hahmottamaan viulun kieliä ja kieltenvaihtoja. Colourstrings–metodissa tulee myös viulun huiluäännet tutuksi. Oppilas oppii soittamaan samalla viulukäden pizzicatot. Tämä lisää soittoasennon ja sormien aktiivisuuden kehitystä. Erilaisia oppimisen haasteita voidaan myös huomioida väripedagogiikan avulla. Väreillä soittaminen tukee myös heitä, joilla on hahmottamis- ja oppimisvaikeuksia. Oppilaan huonontunutta näköaistia helpottaa suurennettu värillä avustettu nuottimateriaali. Värikoodit antavat mahdollisuudet nuotinluvun tukemiselle ja nuotinluvun oppimispaineiden lieventämiselle. Selkeät värinuotit helpottavat yhteissoittoa, lapsivanhempi leikit yhdistävät nuotinluvun ja soittamisen harjoituksiin. Väreistä Liisa lähtee purkautumaan pikkuhiljaa. Helppoissa lauluissa pyritään kokeilemaan jo suoraan soittoa nuottikuvan pohjalta. Väreistä nuotinluvun tukena on paljon apua pienten soittamisessa ja pienten yhteissoitossa.

Väripedagogiikalla nuotinluku on myös hauskaa ja kun lapset itsekin saavat värittää päivän läksyn, on tuntia helppo jaksottaa erilaisiin toiminnallisiin osiin eli siten myös mielenkiinto pysyy yllä pidempään. Selkeiden värinuottien avulla on myös helppo tehdä pienryhmä tai lapsi–vanhempi–leikkejä nuotinluvun ja soittamisen yhdistäviin harjoituksiin. Yhteissoitossa keskittymistä vaaditaan niin omaan soittamiseen, toisten kuuntelemiseen ja seuraamiseen, orkesterinjohtajan seuraamiseen ja nuotinlukuun. Väripedagogiikka voi helpottaa nuotinlukua ja antaa lisää keskittymistä muihin yhteissoiton toimintoihin, kun oppilas ei ole niin kiinni nuotissa.

Väripedagogiikan avulla voidaan myös tukea eri-ikäisten yhteissoittoa; pienet pärjäävät isompien joukossa helpommin. Olen omassa opetuksessani yrittänyt värejä käyttävien oppilaiden kanssa irtautua väreistä. Aluksi voidaan esim. värittää kaikkien nuottien sijaan vain uuden kielen ensimmäinen nuotti eli kielenvaihto hahmottuu siten. Voi myös siirtyä väritetyistä nuoteista väreillä kirjoitettuihin sormituksiin. Helppoissa lauluissa voi hiljalleen kokeilla myös kokonaan ilman värejä nuottien lukemista. Kun nuotinluku ilman värejä onnistuu helppoissa lauluissa, voi siirtyä vaativampiin kappaleisiin. Oppilaalla voi olla erikseen osana tuntia nuotinlukua helpommilla lauluilla ja värejä voi käyttää vaikeammassa kappaleissa. Oppilaan yksilöllisen edistymisen myötä opetellaan hänelle luontevalla tavalla lukemaan nuotteja ilman värejä. Liisa Karhun mielestä väreistä irtaantumiselle on nuottien opiskelun otollinen kausi.

Musiikkipedagogi Anna Schukov on kokeillut värien käyttöä säveltapailu- ja teoriaoppilaiden kanssa musiikkiopistossa. Hän sai idean laulunauhoista, Orff-pedagogiikka kurssilta ja sovelsi nämä laulunauhut omaan opetuskäyttöön sopivaksi. Laulunauhut hän kirjoitti itse. Sävelten värit laulunauhan puuhelmiin hän ottanut boomwhackerseista. Hän kertoo värittäneensä c1 punainen, d1 oranssi, e1 keltainen, f1 vaaleanvihreä, g1 tumman vihreä, a1 tumma lila, h1 vaaleanpunainen, c2 punainen. Anna teki teoriaoppilaiden kanssa prima vista-laulu ja melodiadiktaattiharjoituksia suoraan laulunauhojen kanssa. Solfa-laulut ja melodiadiktaatit ovat vuosien saatossa osoittautuneet monille haastaviksi ja vaikeiksi. Hän halusi kokeilla, voisiko näihin saada helpotusta ja apua väreihin perustuvista laulunauhoista. Solfa-laulussa laulettiin ensin koko c-duuri asteikko samalla eriväriset helmet näyttäen. Laulaessa siis myös näytetään laulettavan helmen väri, jolloin yhdistyy kuulo- ja näköaisti. Kun Anna lauloi melodian, hän näytti samalla, mitä väriä lauloi. Oppilaat saivat ensin värittää kuulemansa ja vasta sitten siirrettiin värit nuoteiksi nuottiviivastolle. Aika-arvot merkittiin viimeisenä ja niissä käytettiin perinteisiä rytmisymboleita. Kromaattiset sävelet otetaan mukaan vasta, kun perusasteikko ja sävelet ovat ensin hallussa. Tämä oli todella hyvä keino niille lapsille ja nuorille, joilla oli lukihäiriötä, keskittymisvaikeuksia tai muita haasteita oppimisessa. Erityislapsia ja nuoria on nykyään paljon eri ryhmissä, eikä kaikkien kirjoitustaitokaan ole enää nykypäivänä itsestäänselvyys. Sen lisäksi että laulunauhamedodi tuki oppimista, asian sisäistämistä ja ymmärtämistä, se mahdollisti kerroksellisen etenemisen, jolloin kaikki asiat eivät tulleet yhtä aikaa ja kerralla ja oppilaat eivät olleet yksistään kuulon tai kirjoitustaidon varassa. Jopa ryhmän aikuisopiskelijat (useimmiten yksinlaulajat) pitivät tätä metodia hauskana ja toimivana. Anna Schukov on myös siirtänyt boomwhackersien värit laattasoittimiin. Varhaisiän musiikkikasvatuksessa voidaan soittaa yhtäaikaaisesti monia soitinperheitä värien avulla helposti ja hauskaasti. Onnistumisen tärkeys korostuu. Instrumentilla alkeisopetuksessa saatettiin liimata väritarroja oppilaiden koskettimiin, nappuloihin tai kielten alle. Värit auttavat hahmottamaan kokonaisuuksia. Värit ja rytmisymbolit osataan yhdistää väreihin, kunhan edetään pedagogisesti loogisessa järjestyksessä.

Yhteissoitto värien avulla onnistuu pienten soittajien kanssa. Hän on käyttänyt marja- ja värikoodeja, sekä soittimina kannelta ja ukulelea. Yhteissoittoon on helppo yhdistää esimerkiksi laattasoittimet. Anna Schukov kertoi, kuinka tärkeää on, että värejä käytetään siirtymävaiheessa tavallisen nuottikuvan kanssa rinnakkain. Hänen kokemuksensa mukaan saadaan ymmärrys siitä, että on kyse samasta asiasta, eikä toisistaan irrallisista asioista. Värit ovat hyvä apukeino varsinkin ihan pienimmille ja siirtyminen tavalliseen nuottikuvaan sujuu luontevasti. Siirtymävaiheessa Anna kertoo värittävänsä nuottiin tietyt merkinnät, jotka tukevat hahmottamista. Ja soittamista väritarrat ovat helppo poistaa, kun niitä ei enää tarvita. Anna Schukov toteaa lopuksi, että kaikki keinot, jotka helpottavat asioiden omaksumista ja oppimista ovat hyviä. Moni meistä on visualistinen, joten kaikenlaiset värimallit tukevat soittoläksyn ulkoa oppimiseen. Hänen oma kokemuksensa värien käyttämisestä eri ikäisten kanssa musiikinopetuksessa on todella positiivinen.

Teoria -ja säveltapailun opettaja Helena Manninen Joensuun konservatoriolta kommentoi väripedagogiikan kokemuksiin olevan varsin vähäinen. Selkeimmin hän on käyttänyt sitä varhaisiän musiikkikasvatuksessa muskariopena toimiessaan. Lapsille opetettiin soittamaan kanteleella mansikka- (I-

aste eli toonika) mustikka- (V-aste eli dominantti) ja lakkasointuja (IV-aste eli subdominantti). Sointuasteiden merkit väritettiin siten, että mansikkasointu oli punainen, mustikkasointu sininen ja lakkasointu oranssi tai keltainen. Värikoodit ovat hänen mukaansa Suomen varhaisiän musiikkikasvatuksessa hyvin laajasti käytössä. Isolla osalla hänen ryhmiensä oppilaista on varhaisiän musiikkikasvatuksen taustaa. Kun hän oli tiedustellut oppilaiden värikooditaustaa, lähes jokainen heistä mainitsee jollain tasolla muistavansa kanteleensoiton värikoodattuja mansikka-, mustikka- ja lakkasointuja. Helena käyttää samoja värikoodeja oppimisen tukena opettaessa sointuasteita ja soinnutusta. Värikoodit toimivat eräänlaisena siltana aiempien vuosien kokemukseen kanteleensoitosta.

Manninen oivalsi värikoodi- ja symbolikytköksen menneisyytensä kokemuksiin, oppilaan on helpompi motivoitua ja omaksua sointuasteisiin ja soinnutukseen liittyvä uusi opeteltava asia. Helenan mukaan värisymboliikan hyödyntämistä voisi kokeilla laajentaa sointuasteiden käytön opetuksessa esimerkiksi harmonisoinnissa, jossa tavanomaisten pääsointujen (I, IV ja V) sijaan pyritään käyttämään muita korvaavia sointuja. Sopivat korvaavat sointuvaihtoehdot voisi värittää pääsointujen värien mukaisiksi. Tämä voisi auttaa muistamista, mitkä soinnut olisivat sopivia korvaavaksi soinnuiksi.

Varhaisiän musiikkikasvatuksen ja soitinvalmennuksen opettaja Päivi Sinkkonen on kokenut, että viisi- ja kuusivuotiaille muskarilaisille viisikielisen kanteleen soittoa opettaessa värikkäistä sointumarjoista on paljon apua. Väri ja marja auttavat lapsia hahmottamaan, mihin sormet on tarkoitus laittaa sointua soittaessa. Myös 1–3.luokkalaisten musiikkivalmennusryhmien kantelejaksoilla sekä Joensuun kaupungin päiväkotien henkilökuntaa kouluttaessa olen käyttänyt sointumarjoja. Ne aikuiset, jotka soittavat ensimmäisiä kertoja kanteletta, ovat sanoneet, että sointumarjat auttavat heitä uuden asian omaksumisessa. Kokemukseni mukaan sointumarjoista on apua uuden kappaleen opettamisessa/omaksumisessa niin lapsilla kuin myös aikuisilla. Näppäilyn yhteydessä käytettävä väri auttaa lasta hahmottamaan, mikä kanteleen kielistä on näppäillessä kyseessä. Väri auttaa myös hahmottamaan melodian kulkua; esim. mustat väri-varret kertovat matalammasta äänestä (d1) ja punaiset korkeammasta äänestä (a1). Väripedagogiikkaa voi hyvin käyttää eri ikäisten oppijoiden kanssa.

Kun perussoinnut on opittu värimarjojen avulla jo riittävän hyvin, kokeilemme välillä ryhmissä, osaisimmeko soittaa esim. sointuvaihdoksen I (mansikka)–V (mustikka) silmät kiinni. Näppäilyn yhteydessä väripedagogiikasta irtaantumisvaiheessa käytän aluksi apuna kielten numeroita (1–2–3–4–5) tai eläinhahmoja (karhu 1–ilves 2–kettu 3–orava 4–lintu 5) Vivo-pikkukantelekirjan tekijöiden luoman systeemin mukaisesti. Sointujen opettamisessa moni varhaisiän musiikinopettaja käyttää marja/värisysteemiä, koska se selkeästi auttaa lasta hahmottamisessa. Päivi uskoo, että sointumarjat ovat tulleet jäädäkseen. Lapset pitävät kovasti marjatarroista, jotka laitetaan kanteleeseen ja odottavat ja kyselevät, milloin tulee esim. lakkatarrat. Näppäilyn opettamisessa on selvästi varhaisiän musiikinopetuksen kentällä enemmän hajontaa siinä, miten näppäilysoittoa opetetaan. Nämä edellä kirjoittamani lauseet pohjaan siihen tuntumaan, joka on tullut Varhaisiän musiikinopettajat ry:n koulutuksissa keskustellessani asiasta eri puolilla Suomea toimivien varhaisiän musiikinopettajien kanssa.

Väri ja marja auttavat lapsia hahmottamaan, mihin sormet on tarkoitus laittaa sointua soittaessa. Myös 1–3.luokkalaisten musiikkivalmennusryhmien kantelejaksoilla sekä Joensuun kaupungin päiväkotien henkilökuntaa kouluttaessa olen käyttänyt sointumarjoja. Ne aikuiset, jotka soittavat ensimmäisiä kertoja kanteletta, ovat sanoneet, että sointumarjat auttavat heitä uuden asian omaksumisessa. Kokemukseni mukaan sointumarjoista on apua uuden kappaleen opettamisessa/omaksumisessa niin lapsilla kuin myös aikuisilla.

Analysoin saamani haastattelut verraten niitä omiin kokemuksiini. Lähtökohtaisesti uskoin saavani tukea omiin päätelmiini väripedagogiikasta harmonikansoiton opetuksessa, mutta sain myös uusia näkökulmia. Opettajat kertoivat, kuinka lapset pystyvät työskentelemään isompien joukossa paremmin väripedagogiikan ansiosta ja tämä rikastuttaa pieniä saaden esimerkkiä isommista. Nuottikuvan ja mielekkään opetustilan tärkeys korostui haastateltavienkin puheissa. Lisäksi muiden rytmisoittimien mukaanottomainen rytmiiän työstämisessä on esimerkillistä. Erilaiset laulunauhat ja nuottien väritykset itsenäiset antavat laajempia mahdollisuuksia opetustyöhön.

10 POHDINTA

10.1 Yleistä pohdintaa tutkimuksesta

Musiikin harrastaminen ja musiikki ammattina on tunteiden herättämistä, itsensä ilmaisemista tai tunteiden käsittelyä. Se ei ole siten pelkästään teknistä osaamista, harjoittelun korostamista kuin nuottilukua ja oikeita säveliäkään. Musiikin tekijän on saatava toteuttaa itseään, mikä on opettajalle haastavaa ja mille opettajan on annettava riittävästi tilaa. Suomalainen musiikkioppilaitosjärjestelmä on ainutlaatuinen ja sillä on hieno perinne. On harmillista todeta järjestelmän kääntöpuoli, jossa lahjakaskin oppilas saattaa jättää opiskelunsa kesken kokemalla itsensä epämusikaaliseksi tai huonoksi. Asennemuutoksen ja lisäkoulutuksen on todettu tuovan ratkaisuja näihin ongelmiin. Musiikin harrastaminen ei ole ainoastaan parempiosaisten harrastus. Musiikin harrastusmahdollisuus kuuluu kaikille (Hasu 2010). Uskon alkeisopetuksen monimuotoisuudella olevan osaltaan iso merkitys soitonharrastuksen aloittamisessa. Kynnys musiikin harrastukseen tulee olla matala. Erilaiset opetusmenetelmät luovat mahdollisuuden harrastukselle, ratkaisevat haasteita keskittymisessä, nuottien opiskelussa ja muissa vastaavissa tilanteissa. Lisäksi väreihin, korvakuulosoittoon ja yhdessä tekemiseen painottuva musiikin harrastuksen aloittaminen edesauttaa yhä nuorempia tarttumaan soittimeen. Samanlainen lähtökohta musisoinnille syntyy erilaisten pedagogisten lähestymistapojen kautta niin erityisoppijoille kuin vanhuksillekin.

Onnistuin mielestäni tutkimaan perusteita väripedagogiikan käyttämisestä alle kouluikäisten lasten soitonopetuksessa. Käsitystäni vahvasti lapsen kehitysvaiheiden tarkastelu ja muiden instrumenttien aiempien kokemusten vertaaminen omaan käsitykseeni väripedagogiikan käytöstä. Erilaisiin menetelmiin perehtyminen oli mielenkiintoista ja antoi uutta näkökulmaa pelkkien nuottien värityksen rinnalle. Olisin toivonut ajan riittävän myös omien tulevan nuottivihkon nuottien tekemiseen jo tämän opinnäytetyön tuottamisen yhteydessä. En ehtinyt kuitenkaan tuottamaan riittävästi aineistoa, joten opinnäytetyössäni esitetyt laulut ovatkin ainoastaan esimerkkejä vihkoon soveltuvista lasten lauluista. Mikäli

aikataulut olisivat sallineet, omat sävelmäni olisivat tuoneet lisää esimerkkejä siihen, kuinka johdatte-
len vihkossani soittajaa eteenpäin soittotaidollisesti. Alkuperäinen suunnitelmani opetusvihkon toteu-
tuksesta opinnäytetyöni rinnalla siis muuttuivat opinnäytetyön laatimisen yhteydessä. Lastenlauluja
ja omia sävelmiä en saanut työhöni omaan alkuperäiseen ideaani verrattuna mielestäni riittävästi.
Uskon kuitenkin, että tälläkin tavalla lukija saa esimerkkiä, mihin olen värinuoteilla pyrkimässä. Suun-
nitelmani ei sinänsä muuttuneet alkuperäisestä lähtökohdasta, vaan tukivat tutkimuksen ansiosta vih-
kon rakentamista niin standardi- kuin melodiabassoharmonikan soittajille. Haluan toteuttaa tulevan
opetusvihkon sadun kaltaisessa muodossa ja antaa lapselle itselleen mahdollisuutta käyttää mieliku-
vitustaan pikkutehtävillä ja nuottiharjoitteilla. Loruilla ja harmonikan kanssa tehtävillä leikeillä on tär-
keä rooli työssäni, missä opetan musiikillisia rytmisiä seikkoja. Toivon vihkon mahdollistavan työsken-
telyä myös pienryhmissä. Väripedagogiikkamenetelmän luotettavuutta kasvatti varhaisiän musiikki-
kasvattajien ja eri instrumenttien opettajien kokemukset. Esimerkiksi opettajien haastatteluissa ei tul-
lut vastaan yhtään väripedagogiikkaan liittyviä haasteita tai vaikeuksia. Väripedagogiikan luotetta-
vuutta ei siten mikään vähentänyt, vaan jo omat aiemmat kokemukseni vahvistuivat aihetta tutkies-
sani. Toteutettavan vihkon eettisyyttä vahvistaa omien sävelmien tuottaminen sekä traditionaalisten
sävelmien tuominen lapsille soitettavaksi. Opinnäytetyön alussa kerroin, kuinka harmonikkaperinne on
kulkeutunut Suomessa sukupolvelta toiselle. Uskon traditionaalisten sävelmien ja harmonikan perin-
teen kunnioituksen edistävän myös eettisten arvojen periytymiseen nuorille soittajille. Rehellisyys ja
luotettavuus on kaiken lähtökohta. Koen onnistuneeni opinnäytetyössäni myös eettisten arvojen huo-
mioimisissa. Epäonnistumista koen ainoastaan siinä, että en pystynyt toteuttamaan suunnittelemaani
nuottivihkoa sävellyksineen samassa aikataulussa opinnäytetyön kanssa.

10.2 Näkökulmia opetusmateriaalin kokoamiseen

Lapsilähtöinen, alle kouluikäisten soitonaloitus on innostava pohdinta soiton aloitukselle. Omakohtai-
nen kokemus on jo kahdenkymmenen vuoden takaa. Valmistuin harmonikansoiton opettajaksi ja en-
simmäiset oppilaani olivat 4– ja 6– vuotiaita. Kokemukseni oli vahvasti silloin, etten pystynyt antamaan
lapsille opetusta opintojeni antaman pohjan avulla. Jotain uutta oli keksittävä. Aluksi yritin opettaa
oikeita nuotteja, mutta törmäsin joka kerta siihen, kuinka eri maailmassa lapsen kanssa olimme. Eihän
hän osannut edes sanoa värejä, tai tietää mikä C– kirjain oli. Nämä lapset olivat erityislahjakkaita ja
saivat opista parhaan annin korvakuulolla matkien soittoani. Anne–Marie Sillanpään (2007) opetus-
materiaaliin törmättyäni, varsinaiset värikokeiluni alkoivat omien oppilaiden keskuudessa. Sain siitä
valtavan suuren tuen ja innostuin väripedagogiikasta omalla tyylilläni lisäten värejä hyväksi kokemaani
soittomateriaaliin. Pienet lapset oppivat alkeet hurjan nopeasti. Samalla musiikkioppilaitokset hankki-
vat pieniä harmonikkoja vuokrattavaksi ja pääsin kokeilemaan väripedagogiikkaa laajemmalla oppilas-
määrällä. Havaitsin, kuinka hyvissä ajoin aloitettu soitto kantoi pääsääntöisesti nuorta soitossaan pit-
källe. Soitosta tuli lapselle elämäntapa. Sosiaaliset suhteet soittokavereihin vahvistuivat ja yhdessä
soittaminen onnistui helposti. Opinnäytteeni oli eräänlainen toimintatutkimus, jossa peilasin päivätyös-
säni laatimien oppimateriaalien toimivuutta ja soveltuvuutta varhaisiän harmonikkaopetukseen. Kerä-
sin materiaalia omasta opetuksestani ja oppilaiden kokemuksista ja sovelsin niitä materiaalin laatimi-

seen. Samalla pyrin laatimaan johdonmukaisesti etenevää opetusvihkoa, joka muodostaa opinnäytteeni konkreettisen työelämään suuntautuvan opetusmateriaalin. Pyrin löytämään valmistuvalle opetusvihkolle kaupallisen kustantajan.

10.3 Kehittämisen vaiheet

Väripedagogiikka on opetusmenetelmänä vielä melko vieras harmonikansoiton opetuksessa. Sitä on kuitenkin hyödynnetty esimerkiksi viulunsoiton opetuksessa jo vuosikymmenien ajan. Värien hyödyntäminen opetuksessa ja oppimisessa on tarkoituksen mukaista ja edistävää alle kouluikäisien oppilaiden kanssa, joiden luku- ja kirjoitustaito on vielä aluillaan. Ympäri maailmaa levinnyt kuvionuottimenetelmä on merkittävä opetusväline kasvatuksen, opetuksen, kuntoutuksen ja terapian välineenä. (Resonaari –internet sivusto, Helsinki 2023.) Opinnäytetyöni tavoitteena on kehittää harmonikansoiton perusopetusta ja värikoodiin pohjautuvaa opetusta ensisijaisesti alle kouluikäisille oppilaille. Väripedagogiikan tarkoitus on korvata varhaisiän nuotteihin perustuva soitonopiskelu värikoodiin perustuvalla merkintätavalla sen sijaan, että opeteltaisiin soittamaan nuottien perusteella, mikä puolestaan edellyttää oppilailta luku- ja kirjoitustaitoa. Väripedagogiikassa värit yhdistetään nuottikuvaan viivastolla. Sävelmän rytmi opetellaan kuuloon perustuen ns. korvakuulolta. Rytmiiä tuetaan myös sanarytmien, laulamisen ja laululeikkien avulla. Menetelmää soveltamalla kappaleen harjoittaminen tulee helpommaksi, kuitenkin väreillä koodattua nuottikuvaa hyväksi käyttäen. Siinä vaiheessa, kun sävelten nimet ja sijainnit näppäimistöllä C–duurissa alkavat tulla tutuksi, värejä lähdetään vähentämään nuottikuvasta väri kerrallaan. Samaa värikarttaa sovelletaan sävelten tunnistamiseen ja löytämiseen klavii-tuurilta sekä harmonikan basso- että diskanttipuolella molempia käsiä koskien.

10.4 Opetusvihkon toteutus

Viulusta löytyy erityisesti Colourstrings –opetusvihkosta paljonkin. Kanteleessa kielten marjamenetelmästä löytyy edesauttavaa tietoutta. Käytän varhaisiän musiikkikasvatuksen ja soitinvalmennuksen opetusmenetelmiä, jotka ovat peräisin omista varhaisiän musiikkikasvatuksen opinnoista, Geza Silvain Colourstrings –soittovihkosta, Vivan kanteleensoittovihkosta ja Ari–Matti Sairan Nuottiparkki– teorian tehtävistä. Kaikissa vihkoissa lähtökohtana on alle kouluikäisen lapsen opettaminen ilman nuotista soittoa. Opetusmateriaaleissa halutaan hyödyntää värejä ja rytmiiikan opiskelu kulkee mukana väri- nuottien opetuksessa. Rytmiiikan opetustapoja poimin varhaisiän musiikkikasvatuksen laulu- ja leik- kitehtävillä, joita vertailen ja lisään soveltaen korvakuulolla mallista soittamiseen. Lopuksi työstän lap- sen irtaannuttamista väreistä ja siirtymistä käyttämään oikeita nuotinnimiä ja rytmejä niiden oikeilla aika–arvonimillään. Tämä opinnäytetyö ja konkreettinen opetustyö edesauttaa oman opetusmateriaa- lin toteutuksessa.

Osa opetusvihkon kuvituksesta valmistunut tämän opinnäytetyön tekemisen yhteydessä. Niitä olen kerännyt monisteeksi varhaisiän musiikkikasvatuksen opetuksen myötä. Silloin selvästi tietyt laulut ja leikit innostivat lapsia erityisesti. Poimin muutamia sävelmiä aikanaan tuotetuista vihkoista, joissa on traditionaalia lauluja, joita tämän päivän lapset tuntevat. Samoin opetusvihkoon liittyvä yleinen musii- kin teoria sekä tekstit väripedagogiikan opetuksessa ja oppimisessa ovat valmiina siinä laajuudessa,

mitä näitä on tarpeen avata vihkossa. Tässä opinnäytetyössä käytetyt kuvat olen tilannut käytettäväksi soittovihkossanikin. Seuraava askel opetusvihkon laadinnassa on sävellysten ja nuotitusten suunnittelu ja tekeminen. Opetusvihkon toteutuksessa huomioidaan mahdollisuus, että painetun vihkon ohella opetusvihkosta julkaistaan mm. mobiililaitteilla käytettävä versio. Opetusvihkon toteutusaikataulu ajoittunee vuosille 2023–2024, jolloin pilotoin opetusmateriaalin käyttöä omassa työssäni ennen lopullisen vihkon julkaisua.

10.5 Jatkokehitysideoita ja tutkimusaiheita

Jatkokehitysideoihin voisi mainita tekeminen pienryhmissä, joka mahdollistaa useamman lapsen pääsemistä opetuksen piiriin. Hauskat leikit, lorut ja tarinat onnistuvat soitonaloituksen lomaan. Värikuotit mahdollistavat soiton aloituksen helpommin nuotikuvasta ilman musiikillista taustaa varhaisiän musiikkikasvatustunneiltakaan. Soittajille on monessa oppilaitoksessa pieniä soittimia vuokrattavaksi, joten perheelle soiton kokeilu on mahdollista aloittaa helpolla kokeiluajattelulla. Lapset saavat sosiaalisessa ympäristössä opetusta, joka juurruttaa heitä niin soittimeen kuin soittokavereihin. Opettajan mahdollisuus tehdä opetustilasta viihtyisä, on huomionarvoinen asia.

Väripedagogiikan hyödyntämistä on mahdollista laajentaa edelleen myös muihin instrumentteihin, joihin väripedagogiikkaa ei vielä olla hyödynnetty. Väripedagogiikan kehittämistä oppikirjan myötä olisi tärkeää huomioida yhteissoitossa toisten soittimien kanssa. Kehitystyötä kollegioittain olisi inspiroivaa saada muodostettua eri soittimista koostuvia pienryhmiä. Tämä tietenkin edellyttäen, että värit ja oppimateriaali olisi kaikille instrumenteille samat.

Jatkotutkimusaiheena voi olla lasten opetuksen ohella menetelmän hyödyntäminen esimerkiksi sellaisten lukutaitoisten ihmisten kanssa, joilla on keskittymishäiriöitä, ylivilkkautta tai sairauksia, jotka vaikeuttavat tavanomaista musiikin opiskelua. Väripedagogiikan opetusperiaatteet ja materiaali soveltuu myös ikäihmisten käyttöön. voisi soveltua mahdollisesti myös kuntien vastuulla olevan perusopetuksen musiikkiopilaitosten opetukseen, jolloin musiikin tekemisen tietoutta eri instrumenteissa voidaan tuoda helposti lähestyttävällä tavalla jokaisen alle kouluikäisen ja kouluikäisen tietoisuuteen. Tutkimusaiheeksi nostaisin erillisesti väreistä nuotteihin siirtymisen ja sen toteuttamisen helpoimmalla tavalla erilaisten oppijoiden kohdalla

LÄHTEET

- Aarnio, Hanna–Maija: Ollaranta, Ritva. Kansallisbiografia–verkkojulkaisu. *Studia Biographica* 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997– (viitattu 9.7.2023) Julkaisun pysyvä tunniste URN:NBN:fi–fe20051410; artikkelin pysyvä tunniste <http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks–kgb–010086> (ISSN 1799–4349, verkkojulkaisu)
- Arjas, Päivi. 2001. Iloa esiintymiseen, muusikon psyykkinen valmennus, Atena Kustannus Oy. Jyväskylä.
- Case, Roland. 1992. *The Mind’s Staircase. Exploring the Conceptual Underpinnings of Children’s thought and Knowledge*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates. Viitattu 14.4.2023
- Juvonen, Antti. 1994. Hanurilla moneen makuun, Harmonikansoiton harrastajat Suomessa. Joensuu. Viitattu 14.4.2023.
- Jordan–Decarbo, Jouce & Nelson, J.A. 2002. *Music and Early Childhood Education*. Teoksessa Colwell, R. & Richardson, C. (toim.) *The New Handbook of Research on Music Teaching and Learning. A Project of the Music Educators National Conference*. New York: Oxford University Press.
- Hasu, Johanna 2010. *Mä en ymmärtäny niitä pallukoita. Lukihäiriö pianonsoiton opiskelussa*. Jyväskylän yliopisto. Musiikkikasvatus. Pro gradu –tutkielma.
- Hargreaves, David. 1996/2003. *The development of artistic and musical competence*. Teoksessa Deliège, I. & Sloboda J. (toim.) *Musical Beginnings. Origins and Development of Musical Competence*. New York: Oxford University Press.
- Helistekangas, Laura. 2015. Opettajien näkökulmia rytmikkaan ja sen opetukseen peruskoulun musiikkitunnilla. <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62160/Helistekangas.Laura.pdf>.
- Kaikkonen, Pauli. 1999. Laadullinen tutkimus kasvatus– ja opetustyössä. *Kasvatus* 30 (5).
- Kalliala, M. & Tahkokallio, L. 2001. Yhteinen leikki. Teoksessa Karppinen, S., Kivelä–Taskinen, Elina. 2008. *Rytmiälyyn Pikku–kuplat*. Kultanuotti. Espoo.
- Kurkela, Vesa & Marko Tikka (toim.) 2014. *Suomalaisen harmonikan historia*. Sastamala.
- Kainulainen, Sirpa 2015. *Kulttuurialan ammattikorkeakoulun MUSIIKKIPEDAGOGI (AMK)*, Lahti.
- Lips, Friedrich. 2003. Lyhyesti suomalaisen harmonikkamusiikin koulukunnasta. Teoksessa Lyijynen Tuire, *Erytisopettajan näkökulmia soitonopettajan työhön*.
- Kymäläinen, H. *Puhuvat palkeet. Sibelius–Akatemian harmonikkaluokka 1977–2002*. Helsinki: Sibelius–Akademia/Pianomusiikin osasto, 132.
- Kaikkonen, Markku, Uusitalo, Kaarlo & Kehitysvammaisliitto ry. 2009. *Kuvionuotit 3–kirja*. Anjalankoski: SOLVER palvelut Oy.
- Kaunisto Oona 2020, Jyväskylän ammattikorkeakoulu – verkkosivusto. <https://verkkolehdet.jamk.fi/openstage/>
- Konttori–Gustafsson, A. 2001. *Soiva sateenkaari. Matka Olivier Messiaenin värimaailmaan*. Musiikin taiteelliseen tohtorintutkintoon kuuluva kirjallinen työ. Helsinki: Kirjoittaja.
- Kymäläinen, Helka. 1994. *Harmonikka taidemusiikissa*. Musiikin taiteelliseen tohtorintutkintoon kuuluva kirjallinen työ. Helsinki: Kirjoittaja. Kurkela Vesa & Tikka Marko (toim) 2017, *Suomalaisen harmonikan historia*.

- Kuoppamäki, A. 1998. Elämyksellisesti oppimisen maailmassa. Teoksessa Kaikkonen, M. & Ranta-Meyer, T. (toim.) Lahjakkuus lentoon. Helsinki: Sibelius-Akatemian koulutuskeskus.
- Knopman, Terhi. 2021. Iloa musiikista, alkeisoppikirja pianonsoiton alkeet värien avulla opetukseen.
- Kodály, Zoltán. 1974. The selected writings of Zoltán Kodály. Käänt. Halápy, L. & Macnicol, F. Budapest: Corvina Press. Alkuperäisjulkaisu 1964.
- Lindeberg-Piironen A, Ruokonen I, 2017. Varhaisiän musiikkikasvatuksen käsikirja. Suomi.
- Macerollo, Joseph. 1980. Accordion Resource Manual. Canada: The Avondale Press.
- Marjanen, Kaarina. 2009. Musiikkipedagogi (AMK): Pääaineena varhaisiän musiikkikasvatus. Teoksessa Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Toim. Louhivuori, J. Paananen, P. & Väkevä L. Suomen musiikkikasvatusseura – FISMe r.y., Vaasa.
- Mannerjoki, Viljo. 2023. Vapaalehdykkä. Harmonikkojen erikoissivusto.
<https://www.bing.com/search?pglt=2081&q=vapaalehdykk%C3%A4+viljo+mannerjoki&cvid=081fab5b89344aa7bc001cc899bd5e9a&aqs=edge.0.0j69i57j46j0j46j0l3j69i60.2427j0j1&FORM=ANSPA1&PC=ASTS>. Viitattu 14.4.2023
- Musiikkikeskus Resonaari. 2023. Helsinki. <https://www.bing.com/search?pglt=2083&q=musiikkikeskus+resonaari&cvid=ad0f76>
- Müller, Maurice. 1979. Vapaalehdykkäsoittimet. Teoksessa Otavan iso musiikkietosanakirja. Osa 5. Keuruu: Otava, 570.
- Opetushallitus. 2002. Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet (TPO) 2002. Määräykset ja ohjeet 2002. 41.011.2002. Helsinki. Opetushallitus. Viitattu 14.4.2023.
- Opetushallitus 2017. Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet (TPO) 2017. Määräykset ja ohjeet 2017:12a. Julkaistu 20.9.2017. Helsinki: Suomen Yliopistopaino Oy. https://www.oph.fi/sites/default/files/dokuments/186920_taideen_perusopetuksen_laajan_oppimaan_opetussuunnitelman_perusteet_2017-1.pdf. Viitattu 14.4.2023.
- Paananen, Pirkko. 1997. Lapsen älyllinen kehitys ja musiikin keksiminen. Jyväskylän yliopisto. Lisen-siaatin tutkielma. Printattu 16.1.2006. <http://selene.lib.jyu.fi:8080/gradu/h/679.pdf> Viitattu 30.9.2023.
- Pätäri, Minna. 2013. Soittimen käyttö musiikin alkuopetuksessa. Viitattu 30.4.2023.
- Rantanen, Matti. 1991. Discovering the Accordion. Finnish Music Quarterly 1991 (4), 32–41. Viitattu 30.9.2023.
- Rantanen, Matti. 2003a. Harmonikansoiton koulukunnista ja niiden vaikutuksista Sibelius-Akatemian harmonikkaluokan toimintaan. Teoksessa Kymäläinen, Helka. Puhuvat palkeet. Sibelius-Akatemian harmonikkaluokka 1977–2002. Helsinki: Sibelius-Akatemia/Pianomusiikin osasto, 112–131. Viitattu 30.9.2023.
- Rantanen, Matti. 2003b. Harmonikasta, Sibelius-Akatemiasta ja pallon heittämisestä. Teoksessa Kymäläinen, Helka. Puhuvat palkeet. Sibelius-Akatemian harmonikkaluokka 1977–2002. Helsinki: Sibelius-Akatemia/ Pianomusiikin osasto, 133–134. Viitattu 30.9.2023.
- Riley II, Charles A. 1995. Color Codes. Modern Theories of Color in Philosophy, Painting and Architecture, Literature, Music, and Psychology. Hanover: University Press of New England. Viitattu 30.4.2023. Viitattu 30.4.2023.

Ruokonen, Inkeri. 2001. Äänimaisemia ja ilmaisun iloa musiikin kielellä. Teoksessa Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, Inkeri (toim.) Taiteen ja leikin lumous. 4–8–vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus. Tampere: Oy Finn Lectura Ab.

Romu, Terhi. Harmonikkaviikarit musiikkimaassa: Colourstrings –menetelmän soveltamisperiaatteita harmonikalle. 2006. Musiikkikasvatus. Pro gradu –tutkielma. Viitattu 31.5.2023.

Skinnari, Simo. 2004. Pedagoginen rakkaus. Kasvattaja elämän tarkoituksen ja ihmisen arvoituksen äärellä. Juva: PS-kustannus.

Suomen musiikkimatka Oy. 2022. Varhaisiän musiikkikasvatuksen käsikirja. Viitattu 31.7.2023.

Szalay, T. 2000a. "Siniset näppäimet". Harmonikka-aapinen lapsille. Osa 1. Ikaalinen: Suomen Harmonikkainstituutti.

Szalay, T. 2000b. "Siniset näppäimet". Harmonikka-aapinen lapsille. Osa 2. Ikaalinen: Suomen Harmonikkainstituutti.

Szilvay, Geza. 1996. Colourstrings. Teoksessa Sormunen, A. (toim.) Zoltán Kodály – Composer, Musicologist and Educationist. A Festschrift for Professor Matti Vainio July 5, 1996. The Finnish Kodály Center Yearbook 1996. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Viitattu 31.5.2023.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>. Viitattu 31.6.2023.

Tuovila, Anu 2003. Mä soitan ihan omasta ilosta! Pitkittäinen tutkimus 7–13–vuotiaiden lasten musiikin harjoittamisesta ja musiikkiopisto-opiskelusta. Studia Musica 18. Helsinki: Sibelius-Akatemia.

Tawaststjerna, Erik. T. (toim.) 1997. Sibelius. Keuruu: Erik Tawaststjernan perikunta.

Musiikinopetus Suomessa 2007. Varhaisiän musiikkikasvatus. http://www.musiikinopetus.fi/fi/jarjestelma/varhaisian_musiikkikasvatus. Viitattu 30.5.2023.

Viljamaa, Janne 2013. Tue lapsesi lahjakkuutta. Helsinki: WSOY.

Väyrynen, Mika. 1997. Mestarikurssi. Harmonikansoiton teknisiä periaatteita. Musiikin taiteelliseen tohtorintutkintoon kuuluva kirjallinen työ. Urjala: AMS-production.

HAASTATTELUT

Musiikkipedagogit: Karhu–Paerlman Liisa, Manninen Helena, Schukov Anna ja Sinkkonen Päivi.

Kysymykset:

1. Nykyiset kokemukset väripedagogiikasta
2. Väripedagogiikan mahdollisuudet
3. Irtaantuminen väripedagogiikasta
4. Väripedagogiikasta nuoteista soittamiseen

MATERIAALISSA KÄYTETYT NUOTTIVIHKOT

Leskelä Elina, Tarinoita melodiabassoharmonikalle, 1994, Musiikki Fazer.

Mannerjoki Viljo, 2023, Vapaalehdys, internetsivusto.

Saira Maritta ja Ari–Matti, Pikku hanuristin lelulaatikko 1986, Urjala.

Sillanpää Anne–Marie, Väreillä soittamaan 1,2,3–musiikin ensi askeleet 2007, Pori.

Vannemaa Henna, Prinsessa Cesilian ja Prinssi Gepposen Musiikkivaltakunta, standardbassoharmonikan alkeisoppikirja, 2017, Kirjapaino Kuki Ky.